

ATATÜRK İHTİLÂLİ
III

Nurer UĞURLU başkanlığında bir kurul tarafından hazırlanmıştır.

Dizgi - Yayımlayan:
Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.
Baskı: Çağdaş Matbaacılık ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Haziran 2000

MAHMUT ESAT BOZKURT

ATATÜRK İHTİLÂLİ
III

C

İÇİNDEKİLER

EKLER

Ek: I Niçin İhtilal Diyoruz?	13	
Erzurumlu İsmail Hakkı ve Darwin		14
Arapçada İnkılap ve İhtilalin Anlamı		14
II. Abdülhamit ve İhtilal	15	
Ek: II	15	
Barnav Teorisi	15	
Çoban Millet Çağı	16	
Çiftçi Millet Çağı	16	
Çiftçi Çağında Tahakküm	17	
Eşitsizlik	18	
Eşitsizliğin Siyasi Duruma Etkisi	18	
Ekonominin Siyasi Müesseselere Tesiri		19
Sanayici ve Tüccar Millet Çağı	20	
Ekonominin Devlet Şekline Tesiri		21
Ekonominin Dünya Politikasına ve Kurumlarına Etkisi	22	
İnsanlığın Beşinci Çağı	23	
K. Marks'a Göre Beşinci Çağ	24	
Bize Göre Beşinci Çağ	24	
Ek: III	25	
Tam İhtilal	25	
Lenin'in Düşüncesi	25	
Atatürk'ün Düşüncesi	26	
Köylü Kasabalı Arazi Sahibi Değil		29
II. Mahmud'a Ait Bir Hikâye	29	
Max Nordaw Ne Diyor?	29	
Ek: IV	31	
Ek: V	32	
Ek: VI	33	
Ek: VII	38	
Ek: VIII	38	
Ek: IX Çarlığın Düşüşü. Fransa İhtilaliyle Mukayese	40	
Halk Polisle Karşı Karşıya	40	
Halk ve Asker	41	
Sovyetlerin Temeli	41	
İhtilal Hükûmeti	42	

Adli Dosyalar Yanıyor	43
St. Paul ve St. Pierre Alındı	43
Düma Dağılmıyor	43
Çarın Bahtsızlığı	46
Düma Sovyet Halini Aldı	46
Proleter İhtilali Başlıyor	47
Yeni Hükümet	47
Çarlar Rejiminin Düşüşü	48
Feragatnamenin İmzası	49
Ek: X	49
Dil ve Tarih Meselesi	49
Atatürk ve Firdevsi	50
Arnt Ne Diyor?	50
Mısır'da Çerkesler	50
Türklük ve İsviçre	51
Ali Şirnevai ve Fuzuli Ne Diyor?	52
Atatürk Ne Diyor?	52
Lastik Said'in Bir Şiiri	52
Redslob'un Mütalaası	53
Türh Hareketi	53
Çirneyef Ne Diyor?	54
Ödevimiz	54
Dil Meselesi	55
Ek: XI	64
Kaytaklıklar: İrtica	64
Kaytaklığın Mahiyeti	65
Koca Sekbanbaşı Layihası	66
Kabakçı'nın Katli	67
Asıl Kışkırtıcılar	68
Joşero Ne Diyor?	68
Kaytaklık Ne Kazanacaktı?	69
Kaytakların Affı	70
Madam Rolan	70
Kaytaklığın Şefleri	71
Patrona Kaytaklığı	72
Patrona Kaytaklığına Dair Resmi Tebliğ	73
Patrona Nasıl Öldürüldü?	75
İhtilalcilerin Sakıncaları Cihet	76
Ek: XII	77
Kin ve Kıskaçlık	77
Mimar Mehmed Ağa'nın Katli	78
Ek: XIII	80
Belgrad Paşanın Atı	80
Ek: XIV	80
Bedreddin'in Mesleği	80
Ahmet Rasim Ne Diyor?	81
Jonkier'in Anlattıkları	81
Bedreddin Hareketinin Mahiyeti	82
Savaşlar	82
Mehmed Murad Ne Diyor?	83
Ek: XV	84
Yeni Reimler Arasında Mukayese	84
Kemalizm	84
Komünizmin Esasları	84
Millî Sosyalistlik	85
Kemalizm ve Komünizm Arasında Ayrılık	85
Kemalizm ve Milli Sosyalizmin Ayrıldıkları	
Birleştikleri Noktalar	86
Kemalizm ve Faşizmin Ayrıldıkları Noktalar	87
Komünizmin Aksak Tarafları	88
Değer Nedir?	88

Değer Artığı	89	
İşçi ile Patron Arasında Bir Konuşma	89	
Devletin, Kanununun Rolü	90	
Devletin Sosyalizmi Nedir?	91	
Wagner Ne Diyor?	92	
Lassall'ın Cevabı	93	
Bir Soru	93	
Bir Cevap	94	
Terbiye Meselesi	95	
Büyük Cihangirler	96	
Evlat Öldürenler	96	
Tarihi Maddecilik Eğitime Ne Derece Etkilidir?	97	
Eşit Gündelik	98	
Realite Ne Diyor?	99	
Gerilemeler	99	
Troçki Ne Diyor?	100	
Stalin Ne Diyor?	100	
Devlet Sosyalistliği Pratikdir	100	
Bize Uyan Sistem	102	
Ek: 17	105	
Oscar Wilde Ne Diyor?	106	
Atatürk'ün Seyyit Bey'e Cevabı	109	
Mübarek Emanetler	109	
Hilafet İslamlar Arasında Birlik Sebebi Olamadı	111	
Ulusal Duygunun Düşüşü	112	
Naima Ne Diyor?	113	
Türkçülük Hareketi	114	
Kont Sforza Ne Diyor?	114	
Millî Türklerde Millî Acı	115	
Yemen'de Ölenler	117	
Abdülhak Hâmid Ne Diyor?	117	
Türk ve İnsanlık	118	
Hilafetin Türklüğe Zararları	121	
Mecmaüledep Kitabı	123	
İkinci Teşkilâtı Esasiye Hazırlanırken	123	
Kâzım Karabekir	124	
Fethi Okyar	124	
Atatürk Ne Dedi?	124	
İnönü'nün Bir Takriri	125	
Türklük ve Laiklik	125	
İslamda Din ile Dünya	129	
Türklerin İslamiyeti Kurtarması	132	
Fatimilerin İhaneti	133	
Hükümet Başındaki Arnavutlar ve Araplar	133	
Bekir Sami Hatırası	134	
Bir İstatistik	134	
Türk Milliyetçiliği	135	
Niçin Milliyetçiyiz?	135	
Hilafet ve Saltanat Neden Kaldırıldı?	136	
İnönü Ne Diyor?	136	
Halkçımız	137	
Tarih Ne Diyor?	138	
Müverrih Hüsameddin'in Bir Görüşü	138	
Yorga'nın Görüşü	139	
Modern Devletin Amacı	139	
Türk Demokrasisinin Anlamı	140	
Neden İnkılapçımız?	140	
Ek: XVI	140	
Komünizmin Kritikleri	140	
Ek: XVII	142	
Seviye Safsatasına Namık Kemal'in Bir Cevabı	142	

Ek: XVIII	143	
Sadullah Paşa Yeniliği Nasıl Anlatıyor		
Seviye Safsadasına Bir Cevap Daha	143	
Ek: XIX	147	
İhtilal ve Ödev	147	
Münafıklar	149	
Fikirlerin Hazırlanması	150	
Fransız İhtilali ve Fikirler	151	
Şeyh Bedreddin İhtilali	151	
Paris Komünü ve Rus İhtilali	152	
Türk İhtilali	152	
Ek: XX	153	
Türk İhtilalinin Tutunma Sebepleri	153	
Th'éphile Lavall'ee'nin Düşüncesi	153	
Atatürk İhtilalinin İfadesi	153	
Son İhtilalin Başarı Sebepleri	157	

EKLER

Ek: I

Önemli saydığım bir noktayı burada anlatmak isterim. (S:3)

Niçin ihtilâl diyoruz?

Niçin ihtilâl diyorum?

Niçin inkılâp tarihine ihtilâl tarihini tercih ediyorum?

Kurumumuzun resmî adı, Türk İnkılâbı Tarihi Enstitüsüdür.

Sizi nereye devam ediyorsunuz denildiği zaman, ihtilâl değil, İnkılâp Enstitüsüne dersiniz.

Hatta bana, nerede okutuyorsunuz denildiği zaman ihtilâl değil, İnkılâp Enstitüsünde demeye mecburum.

Bu böyle olmakla beraber, ben, ihtilâl terimini doğru, inkılâp deyimini yanlış buluyorum. Bundan dolayıdır ki, bu kitaba: Atatürk İhtilâli adını verdim.

Neden?

Bu sorunun karşılığını vererek sizleri aydınlatmak bana bir ödevdir.

Bir kere, inkılâp, ihtilâl demek değildir. Halbuki, konumuz ihtilâldir. Şu halde, maksadımızı niçin yanlış bir terim ile ifade edelim.

İhtilâl, bir şeyin esasından değişerek, yerine yepyenisinin konulmasıdır. İnkılâp ise bu değildir. İnkılâp, bir şeyin aslını muhafaza ederek başka bir kalıba girmesi, başka bir hale geçmesidir.

Bir örnek:

Erzurumlu İsmail Hakkı ve Darwin

Darwin ve Erzurumlu İsmail Hakkı'ya göre insan maymundan azmadır. Maymun, bir evrim sonu insan haline gelmiştir.

İhtilâlde böyle bir hal yoktur. İhtilâl, eskilikle benzerliği olmayan eski bir şeyin yerini, yepyenisinin almasıdır.

Hem de eskiliği tamamen mahvederek, yok ederek onun yerini almasıdır. Türk ihtilâlinin, bin yılı bütün müesseseleriyle, fikriyatıyla yere vurarak, yerine yepyenilerini koyması gibi.

Şu halde bir inkılâp değil, bir ihtilâl karşısındayız.

Arapçada inkılâp ve ihtilâlin anlamı

Size, isterseniz, biraz da bu iki kelimenin asıllarından bahsedeyim:

Vaktiyle bize okullarda Arapça, Farsça okutulardı. Birşey öğrenmemekle beraber, ufak tefek şeyler hatıramızda kalır giderdi.

Benim hatıramda kaldığına göre, 'ihtilâl' iftial babındandır, 'inkılâp' ise, infial babından gelir.

Mensup olduğu bab bakımından 'inkılâp' maksadımızı ifade etmez. Çünkü, infial babı ettirgen değildir,

edilgendir. Halbuki 'ihtilâl' iftial babındandır. Ettirgendir. Şu halde 'ihtilâl'in anlamında yapmak, 'inkılâp' da ise yapılmış olmak, vardır.

Bundan başka dilimize çevrilmiş ve çeviricilerine güvenilen bazı kitaplar, meselâ rahmetli Ali Reşad'ın çevirdiği eser, Fransa İhtilâli Kebiri adını taşımaktadır.

kitap

Gözden geçirdiğimiz ansiklopedilerin verdiği malûmata göre revolution kelimesinden inkılâbı değil, ihtilâlin taşıdığı manayı anlamak lâzımdır.

II. Abdülhamit ve ihtilâl

II. Abdülhamit, ihtilâlden çok korktuğu için, rahmetli Ahmet Mithat Efendiye kendisini savunmak amacıyla yazdırdığı kitabın adına 'Üssü İnkılâp' dedirtmişti. II. Abdülhamit gibi bir müstebidin terimi, yeni kurumlarımızı ifade edebilir mi?

Bu terimde, bu bakımdan da psikolojik bir sıkıntı var.

İnsanın ruhunu sıkıyor!

İşte bütün bu sebeplerden dolayı, ihtilâli inkılâba tercih ediyorum.

Rahmetli Atatürk, ihtilâl terimini severdi.

Ek: II

Barnav teorisi

Barnav'a göre ihtilâlin ekonomik teorisi.

İnsanın irade ve ihtiraslarına bağlı hükûmet ihtilâlleri, şüphe yok ki, tabii hadiseler gibi muayyen kanunlara bağlı değildir. Bununla beraber, birçok sebep bir araya gelince, bunların tesirleri altında siyasî vakalar doğar. Bunlardan bazıları eşyanın tabiatına o kadar uygundurlar ki, muntazam ve daimî eylemlerle tesadüfî sebeplere mutlak surette hâkimdirler. Bunlar zamanla zarurî olarak sonucu meydana getirirler. Yine bunlardır ki, her vakit milletlerin yüzünü değiştirirler. Bütün küçük hadiseler bunların genel neticelerinde saklıdır. Bunlar tarihin büyük zamanlarını hazırlarlar. Halbuki bunlar ikinci derecedeki sebeplerle yorumlanır.

Çoban millet çağı

Nüfusun artması, insana geçici olmayan bazı geçim ihtiyacını tedarik etmeyi duyurdu. O, yaşayabilmek için istiklâlden bir parçasını feda etti ve kendisini eskisinden daha devamlı bir titizlikle çalışmaya verdi. Hayvanları ehlileşti, sürüleri yetiştirdi ve bu suretle çoban millet halini aldı. Bu hal ile, mülk ve müesseseler üzerinde etkili oldu. Sürülerine bakmakla uğraşan insanoğlu artık avcının bağımsızlığına malik değildir. Zenginle fakir artık müsavi değillerdir. Ve binaenaleyh tabii demokrasi artık bitmiştir. Mülkleri koruma ve müdafaa zarureti bütün askerî ve sivil otoritelere fazla yetki ve enerji tanımak mecburiyetini vücuda getirmiştir. Buna malik olanlar kudretleriyle serveti kendilerine çekmektedirler. Tıpkı servetle, yetkilerini genişlettikleri, ellerine aldıkları gibi. Netice itibarıyla toplumların bu çağında o şartlar mevcuttur ki, aristokrasinin yahut mutlakiyetin kudreti, sınırsız bir genişlik kazanır. Asya'nın çeşitli bölgelerinden alınmış örnekler bunu doğrular.

Çiftçi millet çağı

Halkın ihtiyaçları günden güne artınca, insanoğlu geçimini toprağın göğsünde aramaya mecbur olur. Gezici olmaktan çıkar, çiftçi millet haline gelir; bu suretle bağımsızlığını üst tarafını da feda ederek, toprağa bağlanır ve yine bu suretle sürekli ve zorunlu bir iş sözleşmesi yapmış olur. Bu taktirde toprak, fertler arasında bölünmeye uğrar. Mülkiyet, yalnız toprağı saran sürüleri değil, fakat aynı zamanda toprağın kendisine de geçer. Artık hiçbir şey ortaklık değildir. Biraz sonra tarlalar, ormanlar, şehirler, mülk halini alırlar.

Çiftçi çağında tahakküm

Bu hak, her gün genişleyerek güç ve yetki üzerine daha büyük bir kuvvet halinde etki yapar.

Bir milletin çiftçi haliyle aşırı sadeliği, demokrasiye en uygun bir şey zannedilebilir. Fakat daha esaslı bir muhakeme, bilhassa tecrübe gösteriyor ki, bir millet toprağı işlemek çağına gelince yahut bundan sonra meydana gelen sanayi ve ticaret devrine girmedikçe aristokrasi, olanca kuvvetiyle, devam ediyor demektir. İşte bu çağ içindedir ki, aristokrasi mutlakiyete ve demokratik etkilere hâkim olur ve onları boyunduruğı altına alır.

İlk toprak dağıtımı, nadiren hatta belki de hiçbir vakit, şöyle böyle adaletle yapılmamıştır. Eğer dağıtım işlenmemiş toprak üzerinde yapılmış ve bu işgal suretiyle vukubulmuş ve halk da az çok siyasal bir kudrete malik bulunmuş ise, toplumun bu üçüncü çağında toprak dağıtımı sınıf, derece, kudret ve sürülere göre yapılacaktır.

Fakir ve zayıf, işletemeyeceği geniş toprakları ne yapabilir?

O kendiliğinden, kendine gerekli olanları yapacak ve işleyecektir. Halbuki şef sürüleriyle kaplayacağı ve esirleriyle, hizmetçileriyle süreceği bütün büyük bir kısım üzerine yayılacaktır.

kitap

Eğer toprağa sahip olmak fetih sonucu ise, dağıtım bu çağda geçerli âdete göre daha adaletsiz olacaktır. Çünkü, fetih sonucu yenilenlerin malları ellerinden alınır ve çoğu zaman onları esaret hayatına sürükler. Halbuki, yenenler arasında ancak şefler zengin olur. Asker ise pay olarak sadece geçimlerini sağlayabilir.

Eşitsizlik

Bir zaman da, zafer gururu ile geçer!

Böylelikle, bir millet toprağı işlemeye başladığı ilk zamandan itibaren ona eşit olarak sahip olmaz. Fakat başlangıcı da biraz adaletle olsa bile bunu gittikçe bozar. Ve daha sonra paylar arasındaki eşitsizlik fazlasıyla artar.

Muhakkak bir prensiptir ki, topraktan başka geliri olmayan yerde, büyük mülkler yavaş yavaş küçükleri yutarlar. Tıpkı sanayi ile ticaretin gelir olduğu yerde, fakirlerin çalışması zenginlerin topraklarından bir kısım payı, kendisine çekmesi gibi.

Eşitsizliğin siyasi duruma etkisi

Toprak ürünlerinden başka bir şey yoksa, ufacık bir paya malik olan, sonunda ya ihmalinden yahut mevsimlerin düzensizliği yüzünden ihtiyaçlarından yoksun olacaktır. Bu suretle zengine muhtaç olacak, ondan ödünç alacak, zengin de biriktirdiğinden ödünç vererek fakirin gayet küçük arazisini elinden alacaktır. Zengin fakiri fakirleştirdikçe, artan bir fazlalıkla kendisine bağlar. Ve giderek hizmetini görmek şartıyla kendisine boğaz tokluğuna çalıştırmak teklifinde bulunur. Küçük arazi sahibi bu suretle hizmetçi olur. Kanun müsaade etse, zengin onun hürriyetini bile satın alabilir! Çiftçide bu suretle hürriyet kalır mı? Bu esaret yüzünden tabiatın kendisine verdiği bağımsızlığı feda eder, toprak onu bağlar. Çünkü, onu toprak yaşatmaktadır. Kırılarda, tarlalarda, fakir, dağınık ihtiyaçlarıyla mahkûm olan bu küçük toprak sahibi, yalnız bu yüzden değil, fakat emek ve çalışmasının mahiyeti yüzünden dahi, benzerlerinden aynıdır. Yalnızdır. İnsanların şehirlerde toplu bulunmasıdır ki, zayıflara, adet itibarıyla kuvvetliye karşı koymak, durabilmek imkânını bahşeder. Bu da sanayi ilerlemesiyle mümkündür. Çünkü sanayidir ki, toplanmayı çoğaltır ve sürekli kılar. Bunun neticesi, toplumun bu çağında dahi halk tabakası bilgisizliğinden dolayı daha az mahkûm değildir. Ruhun tabii inceliğini, hayalin hararetini kaybetmiştir, bu hasletler ormanlarda gezen çoban milletlerde bulunur. İşte, o, bu suretle bunları kaybetmiştir. Fakat henüz ilerlemenin, sanayi zenginliğinin verdiği ve bütün sınıflara giren düşünce, oynaklığına, sıcaklığına malik değildir. Buna sebep de hergün uğraştığı devamlı ve basit işlerdir.

Ekonominin siyasi müesseselere tesiri

Bu durumda ticaret olmadığına, ticari bir rejim kurulmadığına göre kanunlar arasında bir bağlantı, bir ilişki mevcut değildir. Sermayenin birikmediği bu gibi yerlerde vergi toplamak imkânsızdır. İş böyle olunca merkezi kuvvetin, birliği ve itaati sağlayabilmesi için yeter gücü bulunmaz (feodalite). Kuvvet, servetlerin toplandığı ve harcandığı yerlerde durur, oralarda bulunur. Bu suretle çiftçi millet sanayii ihmal ettikçe, sanayi ona meçhul kaldıkça toprak biricik servet olduğuna, aristokrasi duruma hâkim olmakta devam eder gider. Halk medeniyetin son aşamasına varabilmek için, sanayi ve ticaretin çiftliğin yerine geçmesi gerekir. Zamanla, siyasal kurumlarda ekonomik sistem ön plâna geçer.

Sanayici ve tüccar millet çağı

Sanayi ve ticaret halka yayılınca ve böylelikle çalışan sınıf da bir servet aracı haline gelince, siyasal kanunlarda bir ihtilâl hazırlanıyor demektir. Çünkü servette yeni bir dağıtım, kudret ve yetkilerde yepyeni bir bölüşümü gerektirir. Nasıl topraklara tasarruf, aristokrasiyi yaratmışsa, sanayi mülkiyeti de halk egemenliğini yaratır. Halk hürriyetini kazanır, bu suretle devlet işleri etkili olmaya başlar. Böylelikle, başka ve ikinci bir demokrasi karşısında bulunuruz. Birincisi bağımsızlığa malikti. İkincisi kuvvete sahiptir. Birincisi insanları ezme içindi, ikincisi kendine özgü kuvvetten çıktı. Birincisi barbar milletlerin, ikincisi medenî milletlerindir. Küçük devletlerde halkın bu yeni kuvveti, zamanla hükûmete etki yapacak, bu suretle yeni biçim bir aristokrasi kurulacaktır. Bu, tüccar burjuva aristokrasisidir. Yine bu aristokrasinin dayanağı yeni biçim bir zenginliktir. Eski aristokrasinin dayanağı toprak zenginliği olduğu gibi. Büyük devletlerde bütün toprak parçaları karşılıklı ilişkilerle bağlanırlar. Vatandaşlardan kalabalık bir sınıf meydana gelir. Bu sınıf, sanayi büyük servetleriyle iç düzeni tutmak zorundadır. Menfaatleri bunu gerektirir. Vergiler vasıtasıyla genel kuvvete, umumî kanunları uygulayacak gücü vermiş olur. Büyük bir vergi toplamı memleketin her yanından merkeze, merkezden her yana gider. Bu suretle disiplinli bir

kitap

ordu, büyük bir millet merkezi, genel kurumlar vücade gelir. Bunlar büyük bir milletin birliğini yaratan ve onu tutan şeylerdir. Bunlar milletin dayanma ve yaşama imkânını temin eder.

Ekonominin devlet şekline tesiri

Avrupa devletlerinde aristokrasinin temeli toprak mülkiyetidir, monarşinin temeli genel kuvvettir, demokrasinin temeli ise servettir.

Bu üç siyasal âmilin ihtilâli, hükümetlerin ihtilâli oldu.

Feodalite rejiminin en enerjili devrinde, mülkiyet adına, topraktan başka bir şey yoktu. Aristokrasinin her şey üzerinde egemenliği vardı. Millet esir oldu, krallar hiçbir yetkiye malik olamadılar.

Sanayiîni doğuşu, işin ürünü olan mülkiyet endüstrisini getirdi. Tıpkı toprak mülkiyeti fetih veya işgalin verimi olduğu gibi.

Bu çağda demokrasi prensibi boğulmuş bir halde idi, bu çağdan sonradır ki, kuvvetlerini almaya ve gelişmeye başladı.

Sanatlar, endüstri, ticaret yavaş yavaş halkın çalışan sınıfını zenginleştirdikçe, büyük toprak sahiplerini züğürtleştiriyordu. Bu suretle sınıflar; servet, eğitim, bilim bakımlarından birbirine yanaşıyorlardı. Birbirlerine eş oluyorlardı. Yine bu suretle uzun bir unutmadan sonra ilk eşitlik fikirleri hatırlanmaya başladı.

Sınıfların ilerlemesiyle, bunların tesiri altında vukua gelen büyük ihtilâlin Avrupa müesseselerinde vücuda getirdiği değişmeler üçe ayrılır.

Ekonominin dünya politikasına ve kurumlarına etkisi

1. Toplumlar çalışma ile servet kazanarak önce hürriyetlerini satın aldılar. Sonra bir toprak parçasına malik oldular, böylelikle aristokrasi birbirini takip ederek egemenliğini ve servetini kaybetti. Sivil münasebetler altında geçti gitti.

2. Menkul endüstrinin ilerlemesiyle güçlendirilen aynı sebep bütün Avrupa'yı papanın cismanî hakimiyetinden kısmen de manevî üstünlüğünden kurtardı.

3. Aynı sebep, yani menkul endüstrinin ilerlemesi, Avrupa'da demokrasinin unsuru ve devlet birliğinin lehimi olmuştur. İşte bu sebep, bütün hükümetlerin siyasal rejimlerini değiştirdi. Devletlerin coğrafî bakımdan durumlarına göre az çok farklı hükümetler kurdu. Halkın çok kuvvetli bulunduğu küçük memleketlerde cumhuriyet vücut buldu. Büyük yerlerde halk aristokrasiye karşı vergi vasıtasıyla mutlak hükümdarlık kurdu. Çünkü aristokrasi, halkın ve hükümdarın ortak düşmanı idi. İlerlemenin daha üstün olduğu yerlerde meşrutiyet kuruldu ve hükümette yer aldı.

Halkın kuvvetli olmadığı, yeteri ölçüde otoritesinin bulunmadığı yerlerde ise federal devlet halinde aristokrasisi az çok tutundu.

Bütün Avrupa hükümetlerince müşterek olan bu ilerlemedir ki, Fransa'da meydana gelen demokratik ihtilâli hazırladı. Ve XVIII inci asrın sonunda ihtilâl patlak verdi.

Jaurés'in anladığına göre ihtilâlin Fransız ihtilâli gerçeğe uygun anlamı şudur (1).

İhtilâl ne tesadüfî, ne de yöresel (mahalli) bir olaydır. Asırların dibinden kopup gelen geniş sosyal gelişimin neticesi doğan hareketlerle hazırlanmıştır. İşte bu haldir ki, mülkiyete direktif vermek kuvvetini yaratmıştır. Ve sonuç olarak siyasal kurumları mülkiyetin değişen şekillerine bağlattı.

Demek oluyor ki, ihtilâl tarihi bir zorunluluktur.

Çünkü ekonomik olaylar aynı kalmaz, boyuna değişirler.

İnsanlığın beşinci çağı

Barnav, proleter ihtilâlden bahsetmemiştir, Marksizme göre insanlığın beşinci çağı, proleter ihtilâldir.

Barnav teorisine göre insanlık, Fransız İhtilâlinde sonra dördüncü çağına girmiştir.

Bu çağlar şunlardır:

1. Milletin tabii çağı.
2. Çoban millet çağı.
3. Çiftçi millet çağı.
4. Tüccar ve sanayici millet çağı.

İnsanlık bu çağların herbirinde başka başka kurumlarla ve başka başka hak anlamalarıyla yaşadı ve yaşamaktadır.

Çünkü her çağda bir başka ekonomik sistem hâkim oldu. Kurumlarla hak anlamaları da bunların gerekim ve yönetimlerine bağlı kalır.

Meselâ: İlkel çağda insan tam manasıyla hürdü ve hürriyet anarşi derecesinde idi. En hür, en güçlü idi. Ancak tabiatın bütün nimetleri de insanlar arasında ortaktı.

İkinci çağda, hürriyet azalmaya başladı. İnsan bağımsızlığından bir kısmını feda ederek geçim kaygısına

kitap

düştü. Sürüleri çok olanlar, az olanlara veya hiç olmayanlara üstün olmaya başladılar. Hafif de olsa ferdi bir baskı başladı.

Üçüncü çağda, çiftçilik devrinde, derebeylik ve papalık üstünlüğüne dayanan müthiş baskı başladı ve bu zulüm halini aldı.

Dördüncü çağda, ticaret ve sanayi devrinde, hürriyet geniş bir tabakanın burjuva tabakasının malı oldu.

K. Marx'a göre Beşinci çağ

Beşinci çağ, Marx'ın idiasına göre Proleterlerin ihtilâliyle mutlak eşitlik devri olacaktır.

Bize göre beşinci çağ

Bize göre beşinci çağ, komünizm çağı olmayacak sıkı bir devletçilik devri olacak ve mutlak eşitlik değil, insanlığın cibiliyetine uygun bir eşitlik çağı başlayacaktır. Bu ihtilâlde şüphe yok ki, proleterlerin rolü büyük olacaktır.

Görülüyor ki, bizim hak anlayışımız Barnavla, Jaurés'le, K.Marx'la doğrulanmaktadır.

Netice şudur:

Zamanla, mekânla değişmeyen bir hak anlamı yoktur. Bu anlam zamana, mekâna, mesafeye göre değişir.

Burada belirtmek istediğimiz realite şudur:

Her çağın ekonomik gereksinimlerine göre siyasal, sosyal kurumlarla hak anlamları da değişir.

Ek: III

Tam ihtilâl

Bir ihtilâl, ekonomik alana girmedikçe tam ve başarılı anlamıyla ihtilâl olamaz, diyorduk... Ve Lenin de pek haklı olarak 1905 Rus İhtilâl'iyle, 1908 İkinci Osmanlı meşrutiyetini eksik ihtilâller sırasında gösterir (1). Çünkü, bu her iki ihtilâl yalnız siyasal alana temas etmişlerdi. Bununla beraber, Lenin'in bu her iki hareketi aynı mahiyette görmesi biraz haksızdır. Çünkü, 1905 Rus İhtilâli siyasal olmakla beraber genişlik ve kavrayış itibarıyla yine siyasal olan ikinci ve hatta birinci Osmanlı meşrutiyetlerinden hayli geri idi. Düma meclisi bir nevi devlet şûrası mahiyetinde idi. Halbuki, Osmanlı meclisleri her ikisi de hakikî birer parlâmento idiler.

Lenin'in düşüncesi

Yalnız Lenin'in haklı olduğu nokta şudur ki, bir ihtilâl tam ve başarılı olabilmek için mutlak siyasal, sosyal ve nitece olarak ekonomik alanların hepsine el değdirmelidir. Bu alanların hepsinde ileriye doğru bir yenilik yaratmalıdır.

Ekonomik alan hakkında küçük bir izah:

İhtilâl sadece siyasal alanda bir yenilik yapmış, meselâ sadece seçim yoluyla ulus egemenliğini kurmuş ise 1876-1878 ve 1908 Osmanlı meşrutiyetleri gibi.. tam ve olgun anlamıyla bir ihtilâl karşısında değiliz. Çünkü, sosyal ve ekonomik sistemler yerinde sayıyor, halkın maddî durumu eski hamam eski tas demektir. Halkın maddî durumunda bir gelişme ortaya getirilmemiştir.

Atatürk'ün düşüncesi

İhtilâl, sosyal ve ekonomik alanlarda ileriye doğru bir yeniliği de yaratmış ise, bu taktirde halkın maddî durumunda bir gelişme, bir iyilik vardır. Atatürk bu cihetlere çok ehemmiyet verirdi. Sosyal ve ekonomik alanların önemini belirtmek için konuyu somutlaştıralım.

Köylü, kasabalı arazi sahibi değil

Meselâ Atatürk ihtilâlinde önce, bizde köy ve kasabaların küçük çiftçileri arazilerinin bile sahibi değildiler. Kendileri, karıları, çocukları bile şahıslarında tasarruf edemezlerdi. Vakıa bir anayasa (kanun-ı esasi vardı. Ve bu kanun gereğince herkes hür ve mülkiyet kutsaldı.

"Şu halde nasıl olur da köylü arazisine malik değildi.

"Şahsında tasarruf edemezdi?

Diyorsun!"

Demeyiniz.

İddiamı ispat edeyim.

Evet anayasa biraz önceki kayıtları içine alıyordu. Fazla olarak köylünün elinde arazisinin bir de tapusu vardı.

Bununla beraber ne arazisine, ne kendine malikti!

Bakınız nasıl?

kitap

Köylü ve kasabalı küçük çiftçi, toprağını sürebilmek için küçük bir paraya muhtaçtır. Ziraat bankasından ödünç almağa ne şahsı, ne de serveti elverişlidir.

Şu halde ne yapacak?

Çoluk çocuğuyla aç duramaz a!

Yapacağı şudur:

Tefeciye başvuracak, ona yalvarıp yakaracak, ağlayacak, sızlayarak % 100, bazen % 160 faizle dilenecek! Böylece, tarlasını ekebilecektir.

Fakat zavallı çiftçi veya köylü ne kazanacak?

Faizleri bile ödeyemeyecek ve borçlu kalacak?

Çünkü ekonomi ilmi, % 100 faiz ödedikten sonra kazanma imkânını henüz keşfetmiş değildir.

Köylü veya çiftçi borcunu ödeyemedikçe borcu artar. Çünkü faiz faiz üstüne biner.

Şu halde ne için ve neye çalışıyor? diyeceksiniz.

Bunun da karşılığı kısadır:

Kendisinin ve çoluk çocuğunun boğazları tokluğuna!

Fakat hakikat bu olsa, yine iyi... Hakikat bu değildir.

Hakikat şudur: Köylü veya çiftçi boyuna borçlanmak için, tefecinin patlıyasıca midesi ve kesesi hesabına çalışmaktadır. Tıpkı 1789 Fransa büyük ihtilâlinde önce serf'lerin vilenlerin senyörleri hesabına çalıştıkları gibi.. Tıpkı ilk çağlarda firavunların ehramlarını kamçı darbeleri altında yükselten esirler gibi.. Şu hale göre, elinde arazisinin tapu senedi bulunmasına rağmen, köylü ve çiftçi, çoluk çocuğu, evi barkı, hayvanları kendisinin değildir tefecinindir. Bunlar tefeci hesabına işleyen mahlûkat ve varlıklardır. İhtilâl ekonomik alandan sonra ikinci derecede önemli olan sosyal alana ilişmezse yine kavrayış bakımından eksiktir. Yine Atatürk İhtilâli'ni ele alıyorum. Eğitimde, aile haaytında vesaire de bugünkü yeniliği yapmasaydı, modern bir Türkiye'den söz edilebilir miydi? Bugün bir ilerlemeden söz açılabilir miydi?

Ben çocukluğumda bazı olaylara şahit olmuşum. Bizim Selçuk köyünde kinin bulamamak yüzünden sıtmadan hendek aralarında can çekişen ve orada son nefesini veren vatandaşları bilirim!

Yine bazı köyler bilirim ki, ahali kâmilen göç etmiştir. Bomboş evleri baykuşlara yuva olmuştur. Fakat zannetmeyiniz ki, bu ahali başka bir köye veya şehire gitmiştir. Hayır! Köyün yanı başında bir yere çekilmiştir.

Bu yer köyün korkunç mezarlığıdır!

İşte yalnız siyasal alanda kalan, sosyal ve bilhassa ekonomik alana girmeyen bir ihtilâl bu yaraların çaresini bulmuş olmaz. Yapılan şey, politikacıların post kavgasından ibaret kalır. Toplum yerinde sayar.

Bundan dolayıdır ki, bir ihtilâl tam ve okunmuş anlamı ile kendini ifade edebilmesi için bilhassa ekonomik olmalıdır diyorum ve bunlardan dolayıdır ki, bunda ısrar ediyorum.

Atatürk ihtilâlini, Lenin İhtilâli'ni, 1789 Fransız İhtilâli'ni tam ve eksiksiz ihtilâller arasında sayıyorum.

Çünkü Fransız İhtilâli feodaliteyi soylu sınıfı korporasyonları yok etmekle milletin varlığında yeni ekonomik bir hayat açtı.

Lenin İhtilâli, komünizmi kurmakla bu meslek bugün Rusya'da ne kadar gerilemiş olursa olsun, halk bakımından eski rejimle kıyas edilmeyecek kadar ekonomik bir yenilik, proterlik bakımından iyiliğe doğru bir yenilik yarattı.

II. Mahmut'a ait bir hikâye.

Güzel anlamda dolu, bir hikâye anlatırlar.

Bir gün II. Mahmud tebdil geziyor, milletin kendisini ne derece sevdiğini anlamak için halkla temas ediyormuş.

Bir limonotacıya yanaşmış, bir limonata içmiş, içerken sormuş:

"Üçüncü Selim'den mi memmnunsunuz, yoksa İkinci Mahmut'tan mı?"

Limonotacı cevap vermiş:

"İkisinin de Allah belâsını versin!"

Mahmut, "Neden?" demiş.

Limonotacı yine cevap vermiş:

"Üçüncü Selim devrinde de limonatamı beş paraya satardım, İkinci Mahmut zamanında da öyle!"

Bu espri dolu vaka da gösterir ki, halk en ziyade yenilik getiren maddî ekonomik ihtilâllerle alâkadardır. İhtilâl, ekonomik sahada halkın lehine bir değişiklik vücade getirmediğiçe halk da memnun olmuyor. Şüphesiz ki, bunda çok hakkı var.

Max Nordaw ne diyor?

Max Nordaw der ki: (1)

"Sadece siyasal değişmeler halkın sırtına vurulan yükü bir omuzundan diğer omuzuna aktartarmasına benzer.. Tıpkı hamalın yükü bir omuzundan diğer omuzuna aktarması gibi!

Sosyal bakımından da ihtilâl önemlidir:

kitap

Meselâ, çocukları iyi yetirtirmek, bunların sağlıklarını koruyacak tedbirleri almak, kurumları kurmak, onları okutmak gibi.

Atatürk İhtilâli'nden önce memleketimizde bir çocuk meselesi yoktu, bunu düşünen olmazdı; bugün vardır. Ve her gün önemini arttırmaktadır.

Çocuk deyip geçmeyiniz, ekonomik, sosyal meselelerin en mühimlerindenidir.

Bugün gözümüzün ilişmediği nice yavrucaklar, fakirliğin, zaruretin, sefaletin pençesinde yok olup gidiyorlar.. Bunlara bakılabilse içlerinden nice Atatürkler yetişebilirdi..

Size bir misâl:

Türk ve dünya tarihinde meşhur olan Viyana'nın ikinci kuşatıcısı Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Merzifon'un Marınca köyünden indi. Bu köy Merzifon'a yirmi dakika, hatta az bir mesafedir.

Şimdi gözlerimde şöyle bir hayal beliriyor:

Mustafa bundan 300 sene önce Marınca küyünün topraklarında bir çocuk entarisiyle yalın ayak, baş açık beleniyordu.

Köprülü Mehmet Paşanın himayesini buldu. Okudu, Köprülü'nün kızını aldı. Sadrazam oldu.

Günün birinde Türk ordularının başında Viyana önünde göründü.

Viyana'nın kapıları çalınmaya başlandı:

"Kim o?"

Denildiği zaman, şu ses yükseldi:

"Açın kapıları, Marınca köyünden Türk Mustafa geldi!"

Kimbilir, dün nice Marıncalı Mustafalar bakılmaksızlık yüzünden kaybolup gitti. Bugün daha az olmakla beraber niceleri kaybolup gitmektedir?

Sosyal tedbirleri ve kurumları ne kadar çoğaltırsak Atatürk İhtilâli anlamını o kadar fazla ifade edecek Mustafacıklar o kadar çoğalacak ve artacaktır.

Türkiyemiz bunların omuzlarında yükselecektir.

Ek: IV

"Türk İhtilâli, Atatürk'ün kafasının büyük düşüncelerinin fotografisinden başka bir şey değildir." (S: 73) demiştim. Bu görüş yanlış anlaşılmalıdır. Şüphe yok ki, Atatürk büyük ihtilâli tek başına başarmadı. Türk aydınları ve milletle beraber başardı.

Ancak, Atatürk, ihtilâlin hem Genelkurmay Başkanı, hem de Başkumandanı idi. Onun Türk milletinin ihtiyaçlarından, tarihinden ilham alarak hazırladığı plânlar ihtilâlin zaferini sağladı. Tıpkı orduların kazandığı zaferlerin başkumandanlara ve millete mal edilmeleri gibi.

"Türk İhtilâli, Atatürk'ün kafasının, büyük düşüncelerinin fotografisinden başka bir şey değildir"den maksat budur.

*

Sırası gelmişken bir noktayı daha aydınlatmak faydalı olur.

Komünizm fert tanımaz. Herşeyi organizasyonda ve toplumda bulur. Charles Ojide organizasyon hayatın yarısıdır der. Bunlar az çok hakikati ifade etmekle beraber, bize göre fert, herşeyden önce gelir.

Toplumunu kuran kim?

Toplumunu harekete getiren kim?

Organizasyonu yapan kim?

Organizasyonu işleten kim?

Fertler, kişiler, değil mi?

Şu halde nasıl olur da fert, kişi inkâr olunabilir?

Rus İhtilâllerini yapanlar, Koca Reşitler, Mithatlar, Talâtlar, Enverler, ve en sonra en büyüğünü başaranlar.

Atatürk ve arkadaşları değil mi?

Bunlara;

Hayır diyebilir miyiz?

Carlyl, bu hakikati çok güzel, çok iyi ifade etmiş ve:

"Tarih büyük adamlarını hayat hikâyesidir." demiştir.

Hele Abdülhak Hamit'imiz bu hakikati Eşber'inde bir kat daha parlatmıştır.

Batlimyos, İskender'e şu cevapta bulunur:

"Tarihi yazan biz, yapan siz!"

Ben bu kadar da ferdiyetçi değilim. Eğitimin, toplumun fert üzerindeki tesirlerine inanırım. Ancak en büyük payı ferde tanırım.

Ek: V

Şefler arasında anlaşmazlık, ihtilâlleri gevşeten ve nihayet yere vuran büyük bir tehlikedir. (S: 74) Spartaküs İhtilâli, Sahibüzzenç İhtilâli, 1789 Fransız İhtilâli hep bu yüzden kaybettiler.

Dikkat edilirse görülür ki, kaytıkların ilk işi, İhtilâl şefleri arasına nifak ve anlaşmazlık sokmak için ellerinden gelen bütün işleri yapmaktır.

1917 Rus İhtilâli'nden sonra şefler arasına düşen anlaşmazlık, bu İhtilâl bakımından endişe uyandırmıştır.

Ek: VI

Ölüm nedir?

Hayat nedir?

Sorularını tarihin örnekleriyle analize ederken (S: 99) İstanbul'un Türkler tarafından zaptı olayı nasılsa bir yana bırakılmış. Türklük için başlı başına bir zafer, insanlık içinde yine başlı başına yeni bir çağ olan bu büyük vaka üzerinde biraz durmak hem faydalı, hem de zorunludur.

Fatih Sultan Mehmet İstanbul üzerine yürüdüğü zaman 23-24 yaşlarında idi. Bir gece Çandarlı Halil Paşayı ansızın yatak odasına çağırttı. Paşa idam olunacağı sanısına düşmüş, bir miktar servetini beraberinde getirerek padişaha sunmak isteyince Fatih güldü ve:

Benim muradım servet toplamak değil, İstanbul'u almaktır.

Ve ilâve etti:

Lala, şu yastığı görüyorsun, onu uykusuzluktan böyle bumburuşuk bir hale getirdim. İstanbul'u almadıkça, gözlerime uyku girmeyecektir, dedi.

Delikanlı denecek bir yaşta bulunan Fatih, idealini gerçekleştirmekte gecikmedi. Korkunç ve muazzam bir hazırlıktan sonra, Türk orduları tuğları ve bayraklarıyla karadan, Baltacıoğlu kumandasındaki donanma de denizden, doğu Roma İmparatorluğunun başkentini çevirmiş bulunuyorlardı. (1)

Kolonel la mouche, İstanbul muhasara ve savaşını aşağı yukarı şöyle anlatıyor:

Önce ordunun taarruz ve hücumu gönüllüler tarafından yapıldı. Bunlar ordunun bağrından bir dalga gibi koparak Bizans duvarlarına çarptılar. Vuruştular, vuruştular, vurdular, nihayet geri çekildiler.

Sıra Anadolu askerlerine gelmişti. Anadolu Beylerbeyi askeriyle yürüdü. Bu ikinci dalga idi. Vurdu, vuruştular, her şey toza dumana karıştı. Günlerce uğraştılar, nihayet bu dalga da kırıldı ve çekildi.

Sıra Rumeli askerine geldi. Rumeli Beylerbeyi askeri ile yürüdü, bu üçüncü dalga idi. Bunlar da günlerce vurdular, vuruştular. Kan ve barut kokusu ortalığı sarmıştı.. Bu üçüncü dalga da kayalar üzerinde paralanmış fırtınalar gibi kırıldı ve geriledi. Fakat her çarpan dalga kayadan parçalar götürüyordu.

Bizans surları artık, endelemiş, sallanıyordu.

Genç padişahın yanında yeniçeriler, hassa alayları bulunuyordu. Bir sabah fecirle ordularını topladı, onlara güzel bir hitabede bulundu.

Ve bugün İstanbul alınacaktır; içinde ne varsa hepsi sizindir! dedi.

Sonra askerine, iki rekât namaz kıldırdı. Buna Müslümanlar salât havf derler. Muharebeye girerken bu namazı kılarlar. Namaz bitince genç padişah atına bindi ve kılıcını çekti.

Başında bembeyaz sarığıyla, dağlar gibi ordunun ortasında, tıpkı köpük saçan bir dalgayı andırıyor ve süratle Bizans kapılarına doğru yürüyordu.

Genç yeniçerilerin kolları omuzlarına, bacakları da dizlerine kadar çarpıktı. Ellerinde kısa kılıçlar taşıyorlardı.

Sanki bu sportmenler zırh yerine, etlerini kullanmayı tercih etmişlerdi!

Hücum, Eğrikapı ile Edirnekapı'ya ve Topkapı'ya doğrulmuştu.

Korkunç dalga, tekrar ve bir daha kapılara ve duvarlara çarptı. Müthiş bir vuruşma başladı. Toplar atılıyor, kale duvarlarından mancınıklar taş yağdırıyor, kazanlarla kızgın katranlar dökülüyor, vuruşuluyordu. İki taraf birbirine kılıç çalıyordu. Duvarlar aşıldı. Kapılar çatırtılarla kırıldı. Artık İstanbul içinde büyük kavga devam ediyordu. Müthiş bir panik içinde boğazlaşıyordu. Bu aralık İmparator Kostantin'in başı bir Türk sipahinin kılıç vuruşuyla yere düşürülmüştü.

Ve Yahya Kemal'e:

"Düşsün çelengi Rumun, eğilsin seri frenk

Vur Türkü gönderen yedi takdir aşkına"

destanını söyletecek büyük hadise olmuştu.

Türk ordusu, vuruşa vuruşa Divanyolu'na ve oradan Ayasofya'ya doğru ilerliyordu. Biraz sonra çan yerine ezan sesleri yükselmeye başladı. Bizans düşmüştü.

Böylelikle:

Cetlerimizin bembeyaz şimşekler gibi parlayan yalın kılıçları, orta çağların karanlıklarını boğdular ve insanlığa, yeni çağ denilen asırları armağan ettiler.

Fatih ölebilir mi?

Fatih'in etrafındaki Türk şehitleriyle, gazileri, ölebilirler mi?

Nitekim ölmediler de!

Yalnız kendi tarihlerinde, Türk tarihinde değil, dünyanın en büyük olayı olarak yabancı tarihlerde de çünkü büyüklük ve haybetleriyle yaşamaktadırlar.

Bana: Padişah destanlarından zevk alıyorsun.. Sen nasıl Cumhuriyetçisin, demeyiniz.

kitap

Ben Cumhuriyetçiyim ve Cumhuriyetçi olarak öleceğim. Bu mutlak ve muhakkaktır. Ancak benim Cumhuriyetçiliğim, millî tarihimin, millî destanlarımın şereflerini, fetihlerini inkâr etmek anlamına gelmez. Asla!...

Hatta tarihime ait kabahatleri de benimserim. Tarih bir küldür, bu mirası toptan benimserim.

Fatihler, Selimler Türkün birer övünme, şeref destanlarıdır. İnsan olarak insanlığın bile.

Hatta bunların nesli olduğu için, dejenere padişahlara bile bu millet, hürmet ve sükût etmiş, son zamana kadar onlara katlanmıştır. İçinizi yoklayınız. Kendi kendinize sorunuz, neden katlandınız?

Neden padişahlığa çoktan son vermediniz?

Şu karşılığı alacaksınız:

Fatih'in, Selim'in torunları oldukları için...

Fakat saati çalınca, bıçak kemiğe dayanınca mesele hal oldu ve Türk milleti bizzat padişah oldu, Cumhuriyet kuruldu.

Fatih ve Selim birer Türk dâhisidir. Bunları padişah olarak değil, birer büyük Türk, devlet adamı, birer büyük Türk kumandanı olarak düşünmek gerek. Hem de sadece Türk tarihinin değil, dünya tarihinin büyük devlet adamı, büyük kumandanları olarak..

Fatih ve Selim büyüklüğü padişahlıkta değil, padişahlık büyüklüğünü bunlarda buldu.

Fatih ve Selim padişahlıkta değil, padişahlılık bunlarla süslendi.

Bu konuda kendimi daha iyi ifade edebilmek için Victor Hugo'nun yardımına müracaat edeceğim.

Büyük Fransız şairinin ne kadar Cumhuriyetçi olduğu malûmdur. Fakat IV. Henri'ün büyüklüğünü bir türlü inkâr edemedi. Sevgisini bir türlü ondan esirgeyemediği için şu mısırları yazmaktan nefisini önliyemedi.

Diyor ki:

Henri IV, histoire dira um jour de Tois

Il etait bon, il etait brave mais il etait rois.

Ey Dördüncü Henri! Tarih senin için bir gün diyecek ki:

İyi idi..

Yiğit idi...

Fakat ne yazık ki kral idi!

Fatih ve Selim için de aynı üzüntüyü fazlasiyle açığa vurabiliriz ve bununla yerinde bir şey yapmış oluruz.

İbn-i Kemal Selim l'e yazdığı mersiyesinde:

Tac ü taht ile fahreder bekler.

Farh ederdi anınla taç ü serir.

demmişti..

Fakat Atatürk, hepsinden büyüktü, o, büyüklerin büyüğüdür. Türk milletinin huyu böyledir.

Ne yapalım?

Bu bir huy!

Türk milleti büyüklerini bazen padişah olarak, bazen padişahdan da büyük olarak, halk çocuğundan verir.

Türk milleti büyükler yaratıcısıdır; çünkü kendisi en büyüktür.,

Ek: VII

Seviye ve evrim (tekâmül) teorisinin İhtilâlliler için ne kadar zararlı ve aslında nasıl bir safsata olduğunu söylemiştik. Evrim ancak fizyolojik hadiselerde söz konusudur.

Nasıl diyeyim:

Meselâ evrim sonucu, maymun, insan olur.

Evrim sonucu, doğan çocuk büyür, gelişir, orta yaşa gelir ve nihayet ihtiyarlar ve ölür. Bunlar fizyoloik olaylardır. Sosyal olaylarda evrimden söz etmek kaytaklığı bilimsel bir şekilde savunmaktır ki, yanlıştır ve asıl kaynaklar bu tezi sosyal ve ekonomik olaylarda savunur. Bunun için Türk İhtilâli'ni yapan büyük parti, inkılâpçıdır. Yani İhtilâlcidir. Çünkü yenilik yapmak hususunda gelişmeyi kabul etmez. Partini, bu prensibi anayasamızca benimsemiştir. Bu gün Türkiye baştan başa inkılâpçıdır, yani İhtilâlcidir.

Hep beraber bir daha tekrarlıyabiliriz:

Sosyal ve ekonomik hayatta ilerleme, evrimde değil, gerektiğinde İhtilâldedir.

Seviye ve evrim teorisinin safsata olduğuna misal mi istersiniz?

İşte Türkiyemizin durumu!

Türkiye bir atılımda bin yılı gerilerde bırakarak bin yıl ileri gitti.

Ek: VIII

Türk milletini oldu bittileri kabul eder, bunlara baş eğer sananlar; Türk tarihini dikkatle okumalı, ibret örnekleri

kitap

almalıdır. Osmanlı Türkleri tarihinde (Edirne vakası) adıyla anılan ve korkunç bir facia ile biten bir olay vardır. Hezarpare Ahmet Paşa vak'ası yanına bunu da kaydetmeliyiz.

Bakınız nasıl oldu:

II. Mustafa, hocası Feyzullah Efendiyi çok sayardı, onu şeyhülislâm yaptı. Hoca devletin her işine karışmağa başladı. Otoritesini kuvvetlendirmek için olacak, hem bütün akrabalarını büyük memuriyetlere tayin ettirir oldu. Bunlar görevi kütüye kullanmanın çeşitlisini yapar oldular. Sadrazam bile şımarık hocanın baskısı altında kaldılar. Padişah göz yumuyordu. Bunlar da seslerini çıkaramıyorlardı.

Günün birinde millet ayaklandı. II. Mustafa tahttan indirildi. Ve hoca yakalanarak işkence içinde öldürüldü: Önce burnu, sonra kulakları ve en sonra dudakları kesildi ve koparıldı, eşeğe ters bindirildi, gem yerine kuyruğu eline verildi, sokak sokak gezdirildikten sonra elleri, bacakları kırılarak kafası kesildi.

Hoca bu hal ile Edirne caddelerinde sürükleniyordu.

Nihayet papazlar getirildi, Hristiyan âyini üzerine ellerinde mumlar olduğu halde hocayı götürmeye başladılar.

Bu da kâfi gelmedi. Bir ses yükseldi:

"Bu haizin cesedini vatan toprakları kabul etmez, Meriç'e atınız!" dedi (1)

Ceset Meriç'e atıldı ve Meriç'in suları onu Akdeniz'e balıklara yem olmak üzere sürükledi ve götürdü.

Dikkat ediniz, Türk milleti o kadar oldu bittilere gelmiyor ki, saati çalınca dini temsilcisi şeyhülislâmı bile yakasından tutarak ondan en korkunç bir tarzda hesap soruyor. Sonra dinin en büyük temsilcisi halifeyi makamından indiriyor ve hapis ediyor!

İbret!..

Ek: IX

Çarlığın düşüşü.

Fransa İhtilâli ile mukayese.

Rus İhtilâlinin Fransa İhtilâli'ne benzeyişi

Petrograt'ta halkın memnuniyetsizliğini arttıracak tesadüfi bir sebep ortaya çıktı. Meselâ trenlerdeki bozukluk ve bunlarla ilgili bürolardaki ihmalcilik, buğdayın gelmesini geciktiriyordu. Fırıncılar pek az un alabiliyordu. Ekmek tedarik edebilmek için, kar ve çamur içinde fırınlarda sıra beklemek lâzımdı. Bazı işçi mahallerinde ekmek bulunmaz oldu.

Damla bardağı taşırdı.

21 Şubatta kızgın kütleler tarafından ekmekçi dükkânları yağma edildi. Ertesi gün büyük Pontilov maden fabrikası grev yaptı. Ve işçileri mahallelerde 'ekmek!...' diye bağıarak gösteride bulundular.

Aynı günde II Nicolas Mohilev'deki genel karargâhına gitti. Payitahtı bir daha göremeyecekti. Karısını ve beş çocuğunu sarayada bırakmıştı.

Halk polisle karşı karşıya

23 şubatta birçok fabrika işçinin uluslararası bayramını kutlamak için çalışmadılar. Nümayişçiler şehrin merkezine gelince polisle kapıştılar. Fakat kan dökülmedi. 24 Şubatta grev devam etti. Kazan kilisesi önünde büyük bir miting toplandı, başlarında İhtilâlciler ameleler ve liberaller bulunuyordu. Bu günün akşamı kütle ve polis elletiler. Bir çok memur paralandı. Protopopov savunma plânını uygulama alanına koydu. Evlerin çatı aralarına mitralyöz saklıyarak asileri süpürmeye başladı.

Halk ve asker

25 Şubatta, halk, kütle halinde şehrin merkezine yürüdü. Muhafız müfrezeleri geçmesine engel olmadı. Askerler, subaylar aldırış etmediler. Bilâkis herkesi sempatik bulmaktadırlar. Yalnız polis yaşadığı idareyi savunuyordu. Birçok çarpışma oluyor, yaralılar ve ölümler var.

Sovyetlerin temeli

Aynı günde fabrikalar, amele mebusları şûrasına delegelerini seçiyorlar. Bu şûra bilahare adı Rus İhtilâli'nde yaşayan ve yaşamakta olan Sovyetlerin tohumu oldu. Akşam Düma meclisinin ilerici gurubu ellerini halkın kanına bulamamış hükûmetle her türlü ilişkilerini kesmeye karar verdi.

26 Şubatta Nevski üzerinde yerleşen en sadık askerlerle asker kıyafetine girmiş polisler, mahallelerden gelmekte olan kafiyeyle ateşle karşıladı. Bir çok ölü vardır. Hemen her yerde sivil memurlar saçak altlarından gösteri yürüyüşü yapanlara ateş etmektedirler.

İhtilâl hükûmeti

kitap

27 Şubat kesin gündür. Hemen bütün şehirdeki asker Çar'ın aleyhine döndü. Bu gün İhtilâlin ilk hükûmeti kuruldu.

Sabahın onuna doğru şehrin merkezine yakın Volhını muhafız alayından bazı askerler sokağa çıktı. Başlarında Kirpit Milkov çavuşla subay namzedi Astakov bulunuyordu. Bunlar, Litovski, Priobrajenski alaylarındaki arkadaşlarını kolaylıkla baştan çıkardılar. Bu asker kütlesi başlarında hiçbir subay bulunmaksızın, bando çalarak Nevski'ye doğru yürüdü. Geçerlerken tersaneyi yağma ettiler ve direktörünü öldürdüler. Direktör bir general idi. Bundan sonra adliye sarayını yaktılar.

Ve nihayet bütün askerler ilk ayaklananları takip ettiler. Muhafız alaylarından biri Siminovski alayı, bunlara iştirak etmemekte direndi. Kazaklar tarafından sarıldı. Uzun bir çarpışmadan sonra âsi kıt'alara iltihak etti. Askerler ve işçiler ellerinde kızıl bayraklar olduğu halde Marsesyez ve Rus İhtilâl havaları söyleyerek kendilerini selâmlayan halkın alkışları ve selâmları arasında şehri dolaşıyorlar. Halk çoktan beri özlenini çektiği hürriyete kavuşmuş oluyordu. Bütün alınlar parlıyordu, güneş bu güzel kış gününü aydınlatıyordu. Sıra ile alaylar Taorid Sarayı'na geliyorlar Burası bütün sevinç ışıklarının birleştiği bir ocak halini aldı. Hiçbir taşkınlık bu aydınlığı kanla lekemedi. Tanınmış giriciler yakalanarak Düma'ya götürüldü. Fakat tecavüze uğramadılar. Hatta halkın firavun lâkabını verdiği polisler bile şiddetle takip edilmek, döğülmele beraber nadiren öldürdüler.

Adlî dosyalar yanıyor

Her yerde politika suçlularını tahliye ettiler. Emniyet müdürlüğünün dosyalarını sokaklarda sevinç ateşi olarak yaktılar. İhtilâlcilerin yanık, adlî sicilleri havada uçtu... Okhrana tahrikçi ajanlarınıninki de böyle oldu.

St. Paul ve St. Pierre alındı

İmparatorların mezarlarını ihtiva eden ve diplerindeki zindanlarda İhtilâlciler çürüyen St. Pierre ve St. Paul kalelerini halk kolaylıkla ele geçirdi. Bastil Fransız halkının eline bu kadar kolay geçmemiştir. Rodzianko, Çar'a çektiği telgrafta, memleketin ve hanedanın mukadderatını memleketçe güvenilir bir zata bırakmasını rica etti. Bu telgraf da bir gün evvelki gibi cevapsız kaldı. Aksine olarak Rodzianko aldığı 27 Şubat tarihli emirname ile Düma'nın dağıldığını öğrendi. Çeşitli partilerin şeflerini hemen şura halinde topladı. Bunlar Düma'nın dağılmamasına karar verdiler. Sonra, hükûmet merkezinde asayişin geri gelmesi için bir icra komitesi kurdu. Saat 13'de Prens Galiçin, Radzianko'ya istifasını telefonla bildirdi. Çarın son nazırları da Mari sarayında son bir toplantı yaptılar.

Düma dağılmıyor

Bu barış gününün sözde birliği içinde güçlkle seçilebilen tek bir muhalefet görüldü. Düma içinde işçi ve asker milletvekilleri icra komitesi reisliğine Tchkeidze, ikinci reisliklerine Skobelev, Kerenski geldiler. Üçü de Düma'da sosyalist aza idiler. Bu komite aynı günde şehirdeki işçi ve askerlere yayınladığı beyanname ile bölük başına ve bin işçiye birer delege göndermelerini bildirdi. Hâlâ anlaşma halinde idiler. Hiç kimsenin hatırına "Bu onu öldürecek!" fikri gelmemiştir.

28 Şubat günü, bir gün önceki esere devam etti ve tamamladı. Bugün iki Sibiryaya alayı gara çıktı. Ve Düma'ya kendini takdim etti. Bu alaylar sabık hükûmet tarafından muhtemel kargaşalıklara karşı getirilmişti. Bunun gibi Çares Koselu'du bulunan diğer bir alay yemin için vazifesini bırakarak meclise geldi. Her yerde bu suretle hareket ederek vazifelerini bırakan müfrezeler karşısında, Genelkurmay Reisi, gizli bir mektup göndererek Düma'daki geçici komiteyi tanıdı.

Çarın nazırları sığındıkları amiral sarayında esir edilerek Düma'ya sevk edildiler. Bunlarla beraber yüksek devlet memurları ve polisler buraya getirildi. Taşkınlıklar oldu. Asker kafileleri Astoria otelini harap ettiler. Buraya hükûmet merkezinden geçen subaylar inerti. Askerleri şura dâvet etmek isteyen bir general parçalandı. Birtakım özel oteller de tahrip edildiler. fakat yağmalar pek azdır. Mahzenlerde elde edilen şarap şişeleri duvarlara çarpılarak kırıldı. Hem de askerler tarafından.

Polisin dağılmasına rağmen disiplin yolundadır. Kafile mutlu, uysal, iyi bir çocuktur. Kırmızı kokartlı bir subay namzedi, yahut, açık gözlü bir Yahudi talebe bu akına yön verebilir veya onu durdurabilirdi.

Bu askerlerin en büyük zevki süngülü tüfeklerle şehri kamyonla veya otomobille dolaşmak ve "Hurra! Yaşasın hürriyet! Yaşasın halk!" diye seslerinin çıktığı kadar bağırıyordu. Siviller onları alkışlıyor, ellerini sıkıyor, onlara yemek veriyor, onlar için yardım topluyor ve yollarında aşçı kadınlar kırmızı entarilerini yırtarak onlara kırmızı kokart yapıyorlardı.

Eski rejimi savunmayı kimse düşünmedi. Hatta mesleğe mensup subaylar bile. Gerçi bunlara İhtilâlin mazlumları denildiyse de, tarih, hatalarını söylemek hususunda sükût etmeyecektir. Bu hataların birincisi Çarın leh ve aleyhinde saf almamalarıdır. Siperlerde veya kışlalarda İhtilâlciler propagandayı teşvik etmemekle beraber hazmedenler, adamlarının hürriyetinin fethi için yürüme davetine cevap veremediler. Tereddüt ettiler ve iki gün saklandılar. Üçüncü gün, 1 Mart'ta Düma askerî komisyonunun bütün subaylara yapılan tebligatı üzerine ihtiyar generalinden kaputları kırmızı astarlı subay namzetlerine kadar hepsi vatanseverlik vesikasını

kitap

almak için Duma binasına doldular. Geç kalmaktan korkarak titreyen bu kafile itina ile iliklerine kırmızı kez parçaları takmışlardı!

Bu subaylar arasında, özellikle muhafızlar içinde birçok monarşistler vardı. Bunlardan ne kadarının Çareskoselö'de çarın teftişi sırasında tıpkı prens Andre Tolstoy gibi kalpleri titremiştir. Bununla beraber hükümdara yaptıkları yemini yerine getirmek için bunlardan hiçbirisi birkaç arkadaşını topluyarak çarı savunmaya gitmedi, hiçbirisi "Yaşasın Çar!" diye bağırmadı, hiçbirisi nişanlar içinde takırdayan göğsünü âsilere geremedi.

Hatat Çareskoselö'de hükümdarın mahut kafilesini göre subaylardan hiçbirisi karşı çıkmaya yeltenmedi. Özel maiyet alayını teşkil eden kızıl kazaklar bile kütle halinde, Duma'ya sadakat yemini etmeye geldiler. Çarın bahtsızlığı

Rusya'nın Louis XVI'sı, yüz İsviçreliye malik değildi.

Hatta ailesinden bir kısmının ihanetine uğradı.

Çareviç'ten sonra tahtın muhtemel namzedi olan büyük Dük Cyrill ile büyük Dük Michel kumandaları altında bulunan donanmanın tayfalarıyla Torit sarayına yemin etmeye geldiler!

Fransa'ya sığınan bu sahte Fîlip-egalite, bugün kendisini "bütün Rusya'nın Çar'ı" saymaktadır.

Kısacası, efendilerine karşı yalnız birkaç polis ödevini yaptı. Teslim olmaktan ise ölmeyi üstün buldular.

1 Mart'tan itibaren İngiltere, Fransa büyükelçileri Duma'daki muvakkat komite ile münasebete girdiler. Bu komite yeni durumun hâkimi görünüyordu. Komite azaları, delege heyetlerini kabul ediyorlar. Balkona çıkarak kesif asker kafilelerine hitabelerde bulunuyorlar, çarçabuk vücuda getirilen, kolları kızıl kordelâli komiserlere emirler veriyorlardı. Bunlar kütle saflarını açıyordu.

Duma Sovyet halini aldı

Büyük toplantı salonunda, yüzleri sert, aynı renk kaputlu, eski püskü ceketli insanlar oturuyorlardı. Bu geniş anfıatır on üç senedenberi yapmacık milletvekillerine ve onların boş hitabelerine sahne olmuştu. Bugün, Sovyetin işçi ve asker temsilcilerinin birinci toplantısına sahne oluyor.

Hazır olanlar, hatipler, kim olursa olsun yorulmadan alkışlıyorlar. Bunlar Duma azaları aydın Yahudiler, mahkûm olup da tahliye edilen politika suçluları, hatta havaî mavi renk elbiseli bir Fransız subayıdır. Bu subay, asker arkadaşlara disiplin talimi için gelmiş, fakat hiçbir şey yapamamıştı.

Hatiplerin bir kısmı halkı tetik davranmaya ve Duma'nın burjuvalarına inanmamaya davet ediyor. Çünkü birliğin güzel rüyası iki gün sürdü.

Proleter İhtilâli başlıyor

1 Mart'ta kayda değer bir olay oldu. Bu Kuruşat deniz askerlerinin ayaklanmasıdır. Bu hareket neticesinde Amiral Viren öldürüldü. Bu, enerjik bir grubun ilk gösterisidir ki, proletarya İhtilâlinde faal bir rol oynayacaktır.

2 Mart, iki önemli olaya sahne oldu: Bunlar, geçici hükümetin kuruluşu ve II. Nikola'nın tahtından vazgeçmesidir.

Yeni hükümet

Çarlığın ağır mirasını toplayacak olan hükümet, Duma'nın geçici komitesi tarafından kuruldu. Fakat başlangıçtan beri Duma'nın komitesi iş başında ortak olmak istedi. Adliyeye işçi partisinden yalnız Kereniski'nin gelmesiyle kaldı. Fakat bu iştirak olayı ciddî ve tehlikeli idi. Çünkü İhtilâl iktidarının kaynağı hakkında bulanıklık vardı.

Başvekil ve İçişleri Bakanı Prens Livov idi. Bu adam liberal idi. O, büyük arazi sahiplerinden olup, büyük politikaya namzet değildi. Kade partisi geniş ölçüde temsil edilmişti. Bu partiden bilgin tarihçi ve kuvvetli hatip Milioukov Dışişleri Bakanlığına, Nekrassov Bayındırlık Bakanlığına, profesör Manuilov Millî Eğitime, Chingerief Tarıma getirilmişlerdi. Bu partinin radikalliği ona hadiselerin idaresini vadededer gibi görünüyordu. Kadelerden biraz geri olan Terakkiperverler partisi Başvekil Livov'dan başka Moskova'nın büyük tacirlerinden enerji sahibi Konovalos Ticaret, Kiev'in büyük ve genç şeker fabrikacısı Tereçke Niko Sanayi ve Maliye bakanlıklarına getirilmişlerdi. Bu adam İngiltere Büyükelçisi Buchahan'la gizli olarak İhtilâlin hazırlanmasına iştirak etmişti. Octobrist partisine gelince, bu evvelce Duma'da pek kuvvetli olmakla beraber, şimdi kabinede bir üye bulundurabiliyordu, o da, lideri Goutehkov idi; Millî Müdafaa Vekâletine getirilmişti; faal ve zeki idi. Ordunun meclis encümenine uzun zaman reislik etmişti.

Çarlar rejiminin düşüşü

Bu geçici hükümet kurulurken çar tahtından vazgeçiyordu. Bu sırada Çar Pskov garında bir türlü Çareskoselö'ya varamayan tren taslağında bulunuyordu. Demiryol işçisi tarafından oyalanarak

kitap

durdurulmuştu. Çark durumu kendisinden gizledikleri için endişeli dostları tarafından votka ile sarhoş edilmişti. Fakat namuslu general Rousski ona durumu anlattı. II Nicolas Goutehkov ile Chonlgine'i düşmanın komiserlerini kayıtsızlıkla kabul etti. hiçbir harekette bulunmaksızın hiçbir üzüntü duymaksızın kâğıdı imzaladı. Modern Avrupa hükümdar ailelerinin en mutlak hanedanı üç asırlık hükümlanlığına bu suratle nihayet vermiş oluyordu. II Nikola, sadece Kırım'a çekilerek orada pek sevdiği çiçekleri ile meşgul olmak arzusunu izhar etti.

Feragatnamenin imzası

Kendisine uzatılan feragat kâğıdına o zaman 14 yaşlarında bulunan oğlu Aleks'yi de koymuştu. Bu suretle küçük kardeşi büyük Dük Michel lehine saltanatı terketmiş oluyordu. Bunun sadeliği, mahcupluğu, Moskova avukatlarından birinin kızıyla evli bulunması onu bütün ihtiraslarından ayrı düşürmüştü.

Nikola 3 Martta imzaladı beyanname için hiçbir güçlük göstermedi. Bu beyanname ile Rusya'nın müstakbel rejiminin ne olacağını toplanacak kurucu meclise bırakıyordu.

Rusya fiilen cumhuriyet olmuştu.

Ek: X

Dil ve tarih meselesi

Atatürk'ü, sadece siyasal, ekonomik, sosyal bakımlardan, cihan tarihindeki büyük seleflerinin üstünde görmek, düşünmek ve yargılamak, tam bir şey olmaz

Atatürk'ün başka yönlerden de önce gelenlere üstünlüğü vardır.

Atatürk vatan ve millet kurtarmakla kalmadı. Atatürk siyasal, sosyal, ekonomik bakımlardan en radikal reformları başarmakla kalmadı. O, Türk milletine eski tazeliğini, eski çevikliğini, eski canlılığını vercek çareleri de düşündü. Bunları olanca hızıyla geliştirmeye çalıştı. Ne yazık ki ömrü vefa etmedi. Bununla beraber ölümüyle, açtığı bayrak yere düşmedi. İsmet İnönü'nün eline geçti. Bayrak o hızla esmekte ve yürümektedir. Dil, tarih işlerini bu sırada anabiliriz. Bu teşebbüsler Türk milletini yeni bir rönesans devri açmaya itti. Yine, Atatürk'ün dilde yapmak istediği temizlik, onu tam anlamıyla mümkün olduğu kadar öz Türkçe haline koymak davasıdır. Bu ise onun başardığının en büyüklerindedir; hattâ en büyüğüdür.

Atatürk ve Firdevsi

Acemin Firdevsi'si Şehname'sini yazıp bitirdikten sonra:

"Artık Fars ırkına ölüm yoktur. O diline sahip olmuştur," diye öğünmüş ise, Atatürk de dil alanındaki teşebbüsüyle fazlasıyla öğünebilir. Çünkü o, Firdevsi rolünü de üzerine almıştır.

Arnt, ne diyor

Alman şairi Arnt, dil bir milletin yarısıdır, diyor. Bence dil bir milletin yarısı değil, fakat hepsidir. Dil her şeydir. Dilini kaybetmiş bir millet gösterilemez ki, 'Ben milletim!' diyebilisin.

Mısır'da Çerkezler

Meselâ Mısır'da dilini kaybeden Çerkezler, hâlâ Çerkez milletinden, milliyetinden olduklarını söyleyebilirler mi?...

Atatürk, divan edebiyatı ve onu sürdürenler elinde kaybolmak tehlikesiyle karşı karşıya kalan Türk diline, bir büyük atılım vererek ona kuvvet aşıladı ki, bu sadece bugünkü Türkiye için değil, yarınki Türk dünyası, Türk birliği için de en radikal bir güvençtir.

Biz bütün felâket, çöküntü, hatta yıkılış çağları içinde bile dilimizin sağlamlığı ile öğünebiliriz.

Esas kültürü medrese olan, Arap ve Acem'den etkilenen divan edebiyatı, ancak saraya, medreseye ve onlara bağlı kalanlara hitap edebildi. İleri geçemezdi ve geçmedi. Halk ve köylü ana diliyle, güzel Türkçeyle söyledi. Dilimizin sağlamlığını belirtmek için bir olayı anlatmaklığım pek faydalı olacaktır.

Türklük ve İsviçre

İsviçre devletinin büyük çoğunluğunu Alman ırkı teşkil eder. Fakat bir Berlinli Almanla, Berlin'e trenle yarım saat mesafede bulunan Friburglu dağlı Alman birbirlerini anlayamazlar. Yahut zorlukla, binbir güçlükte anlaşırılar.. Fakat yine birliklerini muhafaza etmektedirler.

Türk milletine gelince, Sibiryalardan, Baykal gölü kıyılarından tutunuz da, İran, Rusya Azerbaycanlarından, bütün Doğu Türklüğünden; ta Akdeniz kıyılarına kadar yayılan Batı Türkleri birbirini anlamakta zorluk çekmezler.

kitap

Temiz ve sade Türkçemiz, edebiyat Türkçemiz, edebiyat Türkçesi olduğu gün, birbirini anlayan Türk dünyasında, nasıl bir Türk kültür birliğinin doğacağını tahmin etmek zor bir şey olmaz. Atatürk yalnız geçmişi tasfiye etmedi. O yalnız hali sağlamaştırmadı. Yarını ve yarınlara egemen olacak en sağlam temelleri de attı. Türkün bütün geçirdiği felâketlere rağmen millet halinde tutunmasının nedenlerini meşhur Türk severlerden Leon Kahun Türk dilinin dayanıklılığında bulur. (1)

Ali Şirnevai ve Fuzûlî ne diyor?

Ali Şir Nevai'nin Türkçe Türkçe diye ettiği feryadı dört asır sonra Atatürk'ün atılımı doyurmuş bulunmaktadır. Bu Türk devlet adamına ve büyük şaire göre Türkçe dillerin en zenginidir. Dillerin destanıdır. Türkçe konuşmak ve Türkçe yazmak lâzımdır (2). Fuzûlî de (3) bu fikirdedir. Şemseddin Sami'nin Kamusu Türkî mukaddemesi de bunu pekleştirir.

Atatürk ne diyor

Atatürk diyor ki:

"Türkçe, dillerin en güzeli, en zenginidir. Yeter ki, bu dil şuurla işlenmiş olsun!"

Bence edebiyatımızda, Arap ve Fars ve diğer milletlerin kelimeleri yerine öz Türkçe kelime kullanan, Türk birliği temeline bir kaya parçası konduruyor demektir.

Lastik Said'in bir şiiri

Meseleyi şöyle, kısaca ifade edebiliriz:

"Arapça isteyen urbana gitsin

Acemce isteyen İran'a gitsin'

Frenkçe isteyen Frenkistane gitsin

Ki biz Türküz bize Türkçe gerektir"

Bu mısraların nazımı Lâstik Said'dir. Ruhuna rahmet..

Redslob'ün mütalâası.

Redslob, Prensip des Nationalites'inde diyor ki: "Milletler kendilerini bulurlarken dilin değeri artar. Kendi kişiliklerini bu suretle göstermeyi ararlar. Millî ruhlarını bulunca dillerini de keşfederler. Bunun için Dante, Servantes, Shakespeare vatan yaratıcısıdır." "

"Reform zamanında halk dili ruhların hayatında derin kökler salar. Bu suretle millî dil yeniden ele geçen imanın dili olur. Kilise gibi evrensel olan Lâtince yerini millî dile bırakır. Reformcular halka kendi dille hitap ederler. Halk kendi diliyle söyler. Bu İncil'in millîleştirilmesidir.. Luter de böyle yaptı." (1)

Atatürk de böyle yaptı.

Kur'an Türkçe oldu.

Tarih hareketi

Atatürk'ün, tarih bakımından yaptığı büyük atılım, onun, büyük eserlerinden biridir.

Bu atılım, Türk milletine yeni bir atılıma güç ve kuvvetini verdi.

Milletler moral ve maddî benliklerini hatıralarla kuvvetlendirirler. Hele bu tarih bizimki gibi, insanlığın en büyük eserlerini ifade ediyorsa, güçlendirme ölçüsü de o derece büyük görünüşlü olur.

Cirneyef ne diyor

Türk tarihi hakkında Rus generalı Çirneyef diyor ki: "Türkü yok etmek için tarihini kaldırmak lâzımdır."

Hilâfet ve saltanatın kaldırılmasından sonra, millî bir politika izlenmesi zorunlu idi. Bu yüzden millî tarihimizi

çıkartıp ortaya koymak ve bütün Türkleri bunun saçakları altında toplamak, bunları moral bakımından

beslemek lâzımdı. Atatürk bu gereksinimi de başarmakla hem dil, hem de tarih görünümünden bir büyük yeni

doğmanın ve yeni dirilmenin temellerini attı. Günler geçtikçe bu bina yükselecek ve yükseldikçe Türklüğün

kültürel birliği kuvvetlenecek, gerçekleşecektir.

Ödevimiz

kitap

Atatürk modern Türk devletini kurarken onu eksiksiz kurdu.

Bu kurulan ve yarınlar için çok şeyler söz veren kurumu işlemek ve beslemek bizim ve yarınki nesillerin ödevidir.

Aşağıdaki yazılarım vaktiyle Ulus gazetesinde başmakale olarak çıkmıştı. Atatürk'ün dil işine verdiği önemin mânasını belirtmek için buraya ek olarak konulmasını faydalı buldum.

Dil meselesi

"On beş gün kadar önce, edebiyat öğretmenlerimiz, Sayın Kültür Bakanımızın başkanlığında toplandılar. Ve çok önemli kararlar aldılar: Bir (Türk edebiyatı tarihi) yazılacak ve bir 'Türk antolojisi' bastırılacaktır.

Bu geniş ve kavrayışlı düşünceyi, görüşü alkışlamamak mümkün mü? Ancak bu işi başarmak için nasıl bir metot, bir sistem takip edilecektir?

Bilmiyorum.

Yazılacak tarih ve antoloji; 1. Sadece 'Divan edebiyatı'nı, 'Tanzimat edebiyatı'nı, 'Edebiyatı cedide'yi, 'Fecriâtî'yi mi içine alacaktır? 2. Yoksa, bütün Türk edebiyatını mı?

Bu sorular hakkında düşünebildiklerimi şuracığa ilıstirmeye çalışacağım.

Gerek edebiyat tarihinde, gerek antolojide takip edilecek medot, biraz önce tesbit ettiğim birinci sorunun anlamında ise, zahmete değmez. Bu yolda yazılmış elimizde hayli şeyler olduğu gibi, yabancı dillerde de mevcut zengin eserler vardır.

Meselâ, Köprülüoğlu Mehmed Fuad'ın rahmetli Şehabettin Süleyman'la yazdıkları nefis Osmanlı Edebiyat Tarihi ve son zamanlarda, bu çapta olmasa bile yazılan tarihler, bir araya toplanarak, en mükemmel bir 'Osmanlı Edebiyatı Tarihi' elde edilebilir.

Hele muhtelif tezkerelerle, Mister Gibb'in altı ciltlik İngilizce Osmanlı Şiirleri Tarihi'nden de istifade edilirse, ortaya konacak eser, -eski deyimiyle- bir şaheser olur. Hatta, yalnız Mister Gibb'in, bütün bir ömür çalışarak vücut verdiği Osmanlı Şiirleri Tarihi, Türkçeye çevrilirse maksat yine elde edilmiş olur.

Yok, böyle değil de, karar altına alınan eserler, yeni dil cereyanına göre hazırlanacaklarsa, yâni ikinci soru gereğince yapılacaklarsa, millî bakımdan en büyük bir eserin doğumunun arifesini yaşıyoruz demektir.

Bayramına hazırlanalım.

Neden?

Önce şunu kaydetmeliyim ki; Divan edebiyatı Türkçe değildir. Osmanlıcadır.

Osmanlıca ise, grameri, sentaksı, kelimeleri yönünden Türkçe değildir. Daha çok Farsça ve Arapçadır.

Burada binde bir Türkçeye rastlanır.

İtiraf ederim ki, Divan edebiyatı yüksek bir eserdir. Türk malıdır. Onu yaratanlar Türktürler. Ve bunların içinde görüş, duyuş, sezış, incelik bakımından çaplarına varılmaz dâhiler vardır. Fakat ne yazık ki, kullandıkları dil Türkçe değildir. Etkisinde kaldıkları eğitim, kültür Türk değil, hemen bütünüyle denecek derecede Fars ve Araptır. Biz buna nasıl Türk edebiyatıdır, Türkçedir, diyebiliriz?

Farzedelim, Bakî, sırf Arapça yazsaydı yahut Nedîm, sırf Farsça söyleseydi; divanlarını Türkçedir diye, 'Türk Edebiyatı Tarihi'ne geçirecek miydik?

Divan edebiyatı, Farsça ve Arapça söyledi, Fars ve Arap zevkiyle söyledi, kültürüyle beraber. Fakat bir Farsça ve Arapça söyledi ki, Fars okusa anlamaz, Arap okusa anlamaz! Türk okusa binde birini anlar. İşte bu dilin adı Osmanlıcadır.

Bâkî'ni kaside ve mersiyelerini, Nefî'nin Sâkînâme'sini, Nailî Kadîm'in gazellerini anlamaya imkân var mıdır?

Meselâ, Bâkî'den:

Hengâmı şeb ki künkerei tâkı asüman

Zeyn olmuş idi şulelenip şem'i ahteran

Diğer bir parça:

Ey pâ-y-bendi dâmgehi kaydi namu nenk

Tâkey havayı meşgalei dehrî bi-drenk

Meselâ, Nefî'den:

Merhaba ey câmı minayı meyi yakut-renk

Devri gelsin senden öğrensın sipihri bi-drenk

Meselâ, Naili Kadîm'den:

Ey kilki siyah - came eğerci dü - zebansın

Amma ki hasekrizi rehi gecrevi şansın.

Bunları anlamak, manalarına intikal etmek şöyle dursun, burada kullanılan kelimeleri Türkçemize çevirmek

kitap

için eldeki lûgat kitapları kâfi değildir.

Medenî milletlerden birinin dilini öğrenmek, Osmanlıca'yı öğrenmekten daha kolaydır! Ve bunda şüphe yoktur. Hele Şefiknâme'yi, bugün kaç kişi anlayabilir? Zaten önce Şefiknâme okunur, sonra Arapça ve Farsça öğrenilirdi. O Türkçe değil, sanki Farsça ve Arapça öğrenmek için bir anahtardı!

Tanzimat edebiyatı, Edebiyatı cedide, bu mektepler, bazı -ayrıklar bir yana- dil görünümünden, divan edebiyatından uzak şeyler değildir. Kültür bakımına gelince, Farsdan ve Araftan ayrıldılar. Fakat garbın şeklini aldılar. Garp kültürü, onlara ve onlar, Garp kültürüne sinemediler.

Fecri âti, Yakup Kadri bir yana konursa, sembolizm üstadı Hâşim bile yerinde saydı denebilir. Bütün bunlar Osmanlıcadan ileri geçemediler.

Bizde dil inkılâbı, millî mekteple başladı denebilir. Atatürk, bu mektebi daha ilerilere götürecektir esasları gösterdi.

Nasıl bir tarih ve antoloji yazılmalı? Mümkün olsa da, bütün Türk dilini kavrayan bir edebiyat tarihi yazılsa ve yine mümkün olsa da, bütün Türk dilini kavrayan bir antoloji basılsa! Buna şimdilik, hazırlık imkân vermiyorsa, Batı Türklerinininki mutlaka yazılmalıdır. Yani, aşağı yukarı bin yıllık bir Türk Edebiyatı Tarihi!

Bu tarih ve antolojiye kimler girecek?

Mevlânalar, Sultan Veletler, Yunus Emreler, Süleyman Çelebiler, Âşık Paşazadeler, Hacı Bayramlar, Lütfi Paşalar, Rabia Hatunlar ve Âşık Keremler, Ferhat ile Şirinler, Aslı ile Keremler... Dadaloğulları, Köroğulları, Karacaoğlanlar, Mehmet Eminler, Faruk Nafizler, Nazım Hikmetler ilâ, ilâ, ilâ'lar.

Türk Edebiyatı Tarihi'nin Türk Antolojisinin panteonuna girmek hakkı bunlarındır.

Meselâ Hacı Bayram'dan:

Bayramı imdi, bayramı imdi
Bayram ederler yâr ile şimdi

Yunus Emre'den:

Ben Yunusu biçareyim
Baştan ayağa yareyim

Ben yürürüm yâne yâne
Aşk boyadı beni kane
Ne âkılım ne divane

Nice köşkler, saraylar viran olur kalır bir gün

Rabia Hatun'dan:

Bir kâsedir alev dolu gönlüm yana yana
Men tâ senin yanında dahi hasretem sana

Köroğlu'ndan:

Zengin arabasını dağdan aşırır
Züğürt düz ovada yolun şaşırır

Tokat kervanından aldım bakır
İnletmeyin beyler fıkara'yı fakiri

Karacaoğlan'dan:

Yürü, salın güzelim, salındığın yollar öğünsün

Vaktine hazır ol ey Acem şahı
Mağrıptan üstüne asker geliyor
Yıkacaktır tâcın ile tahtını
Sultan Murat Han'dır kendi geliyor

Mehmet Emin'den:

Ben bir Türküm dinim, cinsim uludur.

Sinem özüm ateş doludur.

Nazım Hikmet'den:

Varsın otursun isteyenler dört duvardan evinde
Kartal kayalardan seyredelim biz
Kanayan gönüllerin göğe vuran rengini!

Divan edebiyatı; saraylarda, konaklarda, lâleliklerde bir avuç insana hitap ederken, öz Türk edebiyatı, Mohaçlarda, Viyana önlerinde sazların tellerinde haykırıyor. Ve buradan çıkan tiz nağmeler, gazilerin yüreklerinde yankılar bırakıyordu. Bu kadar da değil, koşmalar anayı babayı düşündürüyor... Onların duygularında hazin kahraman şehnameler yaratıyordu.

Sivastopol önünde yatan gemiler
Atar nizam topunu yer gök iniler

Davulla zurnayı düşün mü sandın
Al yeşil bayrağı gelin mi sandın
Askere gideni gelir mi sandın

Türk milleti ıstıraplarını bu şiirlerle söyledi. Saadetlerini bunlarla andı. Bunlarladır ki, rüyalarını besledi ve sükûn buldu. Bu şiirler ve bu tarz nesirler ise, Türk milletinin kendisidir.

Millî edebiyattan bir nesir:

"Belgrad'ın yolları çamurdan geçilmez. Ümüğünü sıktığım, ensesine kaktığım İlemçe kralı, Viyana'yı vermem demek... ne demek?"

Bir daha:

"Dinelmez dirlik, çıkmaz can, kara günlerimizi sayıyoruz. Tanrı sahibini göndere."

Edebiyat tarihi ve antoloji, onun kendisini yansıtmalıdır ki Türk'ün adını taşımaya hak kazansın.

Denilebilir ki, bu kaba saba Türkçeyle mi konuşacağız? Hayır! Fakat bunlar, edebiyat tarihimizde birer gelişme aşamasıdır. Bunları bileceğiz. Denildiği gibi ve biraz önce kaydettiğimiz cümleler kaba saba olsa da, içinde Türk ruhunun yüksek kahramanlıklarını, yiğitlik anekdotlarını ve acılarını yaşatmaktadır.

Biz, bu yiğitliği, bu acıyı ve bundan önce kaybettiğimiz bir kısım şiirlerimizdeki inceliği, yüksekliliği, matemi, mutluluğu duymak ve bunların üzerinde işlemek istiyoruz.

Yine diyebilirler ki, Divan edebiyatı, Türk edebiyatı tarihinde bir aşama değil midir? Bir ilerleyiş ifade etmez mi? Ve bu bakımdan Türk edebiyatı tarihine girmek hakkını nasıl inkâr edebiliriz?

Bu Divan edebiyatı, Türk edebiyatı tarihinde bir ilerleyiş, bir gelişme değildir. Fakat bir geriliktir, dil bakımından, beşyüz yıl sürmüş bir kaytıklıktır. Bunun içindir ki, Türk edebiyatı tarihinde yer almaz. Kaytıklık gelişme kabul etmez ve üzerinde işlenemez.

Divan Edebiyatı, o kadar Türkçe olmamıştır ki, bir yandan, hem de devlet himayesinde yürümeye çalışırken diğer yandan, millî edebiyat, hem de karşısına çıkarılan bütün engelleri atlayarak onunla yanyana yürüdü.

Millete yalnız bu edebiyat seslendi.

Divancılar bol bol insanlar, armağanlarla ceplerini doldururken, millî şiirleri söyleyenlere kaba Türk deniyordu! Biz, bu zihniyeti nasıl yaşayabiliriz? Yaşarsak Atatürk İhtilâli'ni nasıl ifade edebiliriz?

Osmanlıcanın Türkçe olmadığını ilk söyleyen ben değilim. Klâsikleşmiş davayı Cevdet Paşa şöyle anlatıyor: "Lisanı abzülbeyanı Osmanî üç lisandan mürekkep olup..."

Demek ki, Divan edebiyatı Türkçe değildir.

Türkçenin gitgide unutulmasına sarayları, devlet kapılarını divan üslûbunun alışına Âşık Paşazâde beş yüz yıl önce sütunlarla göz yaşı düktü.

Nası bir edebiyat tarihi ve antoloji yazılmalı?

Türk dilinin, Türk şiirinin, Türk nesrinin gelişme ve evrim aşamalarını gösteren bir edebiyat tarihi ve antolojisi yazılmalıdır.

Divan edebiyatı buradan çıkarılmalı, istenirse, Edebiyat Fakültesi'nde 'şerhi mütun' dersine konmalıdır! Fakat liselerde yasak edilmelidir. Ve bu yasak iki bakımdan zorunludur.

1. Dil birliği, millî birlik. 2. Moral.

Divan edebiyatı, millî birliği bozuyor. Türkler birbirini anlayamıyor. Hele moral cihetten gençleri bundan, korumak gerek. Meselâ Nedîm'in Hamamiye'si, gençliğe nasıl okutturulabilir? Savcılık buna karışır mıdır?

Hatırda kalmaya değer ki, Mister Gibb kırk üç yaşında öldü. Ve bütün ömrünü divan edebiyatına verdi. Bu edebiyat duygu ve görgüsü içinde, Türkçe diye zavallı İngilizin öğrenebildiği şu oldu:

"Necibüşşemail, kerimülhasail efendim hazretleri."

Sonra:

kitap

"Sarf ve nahiv kusurunun dameni af ile setri lûtfi âlül'âlinizden memuldür."

Üsküp'ten bir hoca oğluna şu telgrafi çekiyordu:

"Nehri Vardar'ın isyanü tuğyanı şehri Üsküb'ü harab-ü yebab eyledi."

Divan edebiyatının telkin ettiği Türkçe facialarına bakınız.

Ben bu yazılarımla ne ediplik, ne de şairlik taslamak davasını gütmüyorum. Ancak millî kurtuluşun, öz dilde, onun yükselişinde olduğuna sarsılmaz imanım vardır. Bu satırları, bu dava yolunda karaladım.

Dilini kaybetmiş, tek bir millet gösterilemez ki 'Varım!' diyebilsin.

Ulusal varlık ulusal dildedir.

Sözlerime son verirken Lâstik Said'i anmadan geçemeyeceğim:

Arapça isteyen Urbana gitsin
Acemce isteyen İran'a gitsin
Frengiler Frengistana gitsin
Ki biz Türküz bize Türki gerektir.

Canına rahmet, yattığı yer nur olsun."

*

Ek: XI

Kaytaklıklar: İrtica

Patrona Halil ve Kabakçı Mustafa ve 31 Mart 1909 kaytaklıklarını (irtica) bu sırada anmak pek yerinde birşey olur.

Her üçü de şeriatı ileri sürdüler. Her üçü de kanak askerlerimizi iğfal edilmek suretiyle, Osmanlı İmparatorluğunun yaşaması için tesebbüs edilen yeniliklere karşı koydular. Gerçi bunların her üçü de bastırıldı. Fakat devlet de hırpalandı. Ve bir hayli geri kaldı. Bu gerilemeler Türk milletine çok pahalıya mal oldu. Hem iç, hem de dış bakımlarından..

İç bakımdan:

Zorunlu yenilikler biran öne yapılmadıkları için, devlet zayıf düştü. Bu hal Türk olmayan unsurların, imparatorluktan ayrılmalarını kolaylaştırdı. Türk illeri istilâya uğradı. Kırım gibi. Ve Türk unsurunu Orta Çağ kurumları içinde bıraktı.

Dış bakımdan:

Bilhassa yabancı saldırılarına, özellikle Rusya Çarlığı'nın ve Nemçenin Avusturya saldırılarına uğrattı. Geriliğimiz yüzünden muazzam ordularımız zamanın gerektirdiği biçimde donatılmış olan küçük düşman kıtaları denecek kuvvetler önünde yenildiler. Meselâ, Napolyon bile Kabakçı kaytaklılığını işittiği zaman "İşte bu Türk imparatorluğunun yaşamayacağına delildir" demiş ve bu kanaatıyla Tilsit'te Rus Çarı Aleksandr ile anlaşmıştır (1).

Asıl kaytaklılar, yeniliklerden, zarar görecektirler. Fakat bunlar, çoğu zaman gizli kalırlar, tahriklerini gizli yaparlardı. Meydanda görünenler yobazlarla yani softalarla, bazı baldırı çıplaklardı.

Bizde yeniliklere karşı koyan kaytaklık hareketleri diğer yabancı mamleketlerde İhtilâllere karşı koyan kaytaklık hareketlerinin bağlı olduğu kuralın dışında kalmadı.

Yabancı memleketlerdeki kaytaklıkların sebebi organize, müesses menfaatleri, askeri iğfal ederek, din perdesi ardında korumak ve böylelikle yeniliği önlemek idi.

Bizde kaytaklığın genel kurmayını, herhangi bir yenilik teşebbüsünde menfaatleri tehlikeye düşenler teşkil etti. Bunların yaptırıcı kuvveti ödevini de, softalarla yeniçeriler gördüler.

31 Mart 1909 kaytaklığında yabancı unsurların da faaliyeti görüldü. Halaskârlar hareketinde Hürriyet ve İtilâf Partisinin kuruluşunda, İngiliz Baştercümanı Fiçmoriç, Rusya sefaretine mensup Mandelstam'ın tahrikleri etkili oldu.

Bizdeki kaytaklığın parolası daima şu olmuştur.

"Şeriatla görülecek davamız vardır?"

Yahut;

"Şeriat isteruk!.."

Kaytaklığın mahiyeti

Fakat Koca Sekbanbaşı'nın lâhiyasında (1) dediği gibi, önemle dikkate değer ki, bunların, bu eşkiyanın şeriatle ilgisi yoktur. Bunların bütün ilgisi para iledir. Kendilerine verilen bahşış derecesinde seslerini yükseltirler yine ona göre indirirler. Bahşış kesilince, sesler de kesilir!

Cumhuriyetin ilânından sonra ortaya çıkan Şeyh Sait İsyanı'nın da mahiyeti budur. Yine Derviş Mehmet'in Menemen baskını da bundan başka bir şey değildir.

Koca Sekbanbaşı lâhiyası.

IV. Mustafa verdiği meşhur lâiyhasında Koca Sekbanbaşı, bunların mahiyetini pek güzel deşer ve ortaya koyar (1).

Koca Sekbanbaşı diyor ki, şeriat bağırtılarıyla İstanbul sokaklarını çınlatan bu baldırı çıplaklar, dinin şartını bilmezler, kelimeyi şahadet getirmekten âciz kimselerdir ki, ağızları şarap kokar, savaştan kaçarlar ve İstanbul sokaklarında genç kadınlara ve oğlanlara tecavüz ederler.

Patrona Halil, Kabakçı Mustafa, 31 Mart'ta Derviş Vahdeti, Şeyh Sait, Derviş Mehmet vesaire de "şeriatla devamımız vardır!" "şeriat isteruk!" diye ayaklandılar ve ayaklandırıdılar.

Her ne kadar hakikat belirince gerek eşkıya ve gerek teşvikçiler hepsi cezalarını çektiler. Fakat ne çare ki, devlet ve millet bundan çok zararlar gördü.

Arnavut Patrona Halil, yolu bulunarak sarayda bir kılıç vuruşuyla barsaklarını ağızında buldu. Ve yok edildi. Kastamonulu Kabakçı Mustafa, Rumeli Kavağı'nda, konağında katledildi. Rahmetli Ahmet Refik bu katil hâdisesini şu suretle tasvir eder.

Kabakçı'nın katli

"Pınarhisar âyânından Hacı Ali Ağa, sabaha doğru Kabakçı'nın evini muhasara ediyor, yanında dört kişi dehşet içinde kapısını çalıyor, "Hakkında emir var!" diyerek süratle içeri dalıyorlardı. (19 Cemaziyelahir 1223 -1807- çarşamba).

Bu sırada, Kabakçı'nın uşağını ve adamlarını bağıyor, dışarıdaki süvarilere teslim ediyor, sonra Kabakçı'nın adamlarından, yattığı odayı öğreniyor, süratle odaya koşuyor, Kabakçı'yı gecelik kıyafetinde, kadınlar arasında buluyorlar. Kabakçı Mustafa bu gürültülerden uyanmış etrafında heybetli bir heyet görünce ne yapacağını şaşırılmış:

"Ne istiyorsunuz? Ben ne yaptım? Kimin emriyle evime giriyorsunuz?"

Diye bağıyordu (1).

Hacı Ali Ağanın askerleri bu sözleri duymadılar. Kabakçı'yı hançerle yaraladılar. Başını kestiler ve Alemdar Mustafa Paşaya gönderdiler. Bu sırada Alemdar ordusu Çorlu'ya gelmiş bulunuyordu.

Derviş Vahdeti ve ayaktaşları, Şeyh Sait ve arkadaşları suçlarının cezasını darağacında ödediler.

Derviş Mehmet de, rahmetli bekçi Mehmet ağanın mavzeri ve mitralyöz ateşleri altında hesabını verdi.

Diğer ayaktaşları da darağacında...

Hak ve hakikat böyledirler, yenilemezler.

Asıl kışkırtıcılar

Fakat asıl kışkırtıcılar kimlerdi?

Yukarıda isimleri geçen kimseler miydi?

Bunlar başlı başlarına mı harekete gelmişlerdi?

Hayır!

Asıl arayacağımız cihet budur.

Ahmet Refik rahmetlinin verdiği malûmata göre, Kabakçı hadisesinde perde arkasında oynayanlar şunlardı: Topal Ata, Köse Musa Paşa ve Münip Efendi idi.

Şeyhüislâm Topal Ata ile, Münip Efendi zamanın bilginlerinden idiler. Birincisi, Kadı Beyzaviye haşiyeler yapmış.

İkincisi, Peygamberin hal tercümesini yazmıştı.

Köse Musa Paşa ise, sadrazam vekili idi.

Fakat kaytaklığı niçin kışkırttılar. Hatta bu yolda kese kese altıları neden sarfettiler?

Ahmet Refik, bu sorunun karşılığını kısaca veriyor:

"Osmanlı tarihi pek ve pek fecî İhtilâllerle doludur. Her devirde ve asırda, sırf pazu ile yapılan bu isyanlar, Osmanlı İmparatorluğunun varlığını temelinden sarsmıştır."

Joşero ne diyor?

Joşero da Kabakçı kaytaklığına dair düşüncelerini şöyle anlatır (1):

"II. Selim'in gözü doymaz şeyhülislâmı Avrupa fikirlerinin memlekete girdiğini istemiyordu. Ulemanın bilim ve tekniğe ait hakikatlere dayanamayan ve İslâm kurallarının bozulmuş şeklinde ibaret olan bilgilerinin bunların önünde eriyeceğini, yok olacağını ve bu suretle ulema otoritesinin hiçe ineceğini biliyordu. Bu suretle III. Selim'e büyük bir düşmanlık besliyordu. Artık Topal Ata ile Köse Musa el ele vermişlerdi. Osmanlı devletini uygar kurumlardan yoksun ediyorlardı.

Kaytaklık ne kazanacaktı?

kitap

Topal Ata, ulema otoritesini, yeni bilimlerle kırmak isteyen III. Selim'in tahttan indirilmesini istiyor, Köse Musa da, yeni bir hükümdar idaresinde kendi etkisini arttırarak daha serbest büyük servetler elde edebilmek için rakiplerini ortadan kaldırmayı arzu ediyordu."

İşte kaytaklığın içyüzü bu idi. Zaten bütün kaytaklıkların içyüzleri birdir: Menfaat.

Kabakçı Mustafa ve Aygır İmam bu emellerin yapılmasına araçtı. Bunlar da, ayaktaşları da kese dolusu altınlar alıyor ve rütbelere kavuşuyorlardı.

Topal Ata ile Köse Musa, el altından boyuna yeniçeriyi kışkırtıyorlardı. "Nizam Cedit askerini ihdastan maksat yeniçerileri kaldırmaktır. Padişah cuma selâmlığına Nizamı Cedit ile çıkacak. Bize Nizamı Cedit ne gerek, biz keçeye kılıç çalar, destiye kurşun atarız." Velvele ve propagandaları İstanbul sokaklarına yayılıyordu.

Halkın cehaleti bu yıkıcı propagandanın geçerli olmasına yardım ediyordu.

Böylelikle uzun zamandan beri büyük emekler harcıyarak vücuda getirilen yenilikler bir anda yok edildi.

Kıymetli devlet adamları öldürüldü. Yüksek mektepler kapatıldı. Yabancı hocalar kovuldu. Yapılmadık yıkım bırakılmadı.

Sonra, vaktiyle bütün yeniliklere taraftar olan Topal Ata, katillere ve eşkiya hesabına utanmadan bir de genel af çıkardı. Ve III. Selim'in yerine gelen IV. Mustafa, bunu imzaladı.

Sureti şudur:

Kaytakların affı

"Bazı dur endiş olmayanlar hidematı devleti âliyede nizamı cedit tabiriyle misli na mesbuk ve bidatı azîme ve iradı cedit namile mezalimi kesire ihdas ve neticesi ancak celbi menafi ve icrayı şenaaatlerine inbias ile her biri ebniye ve elbise ve kâffe umurlarını keferayı taklitten başka devleti âliyeyi dahi düveli nasara kavaidine irca ve ol veçhile âmmei nası izrar..." ettikleri beyan olunuyordu.

Sonra: "Ocağı âmire ağaları ve neferatı mücerrret islahı âlem niyeti halisaşıyla kıyam ve bilcümle ulemayı âlâm ricali devleti âliyeden sari erkânı sadakat ittisamı ittifak ve eytan ve mucibi şeri ve kanun üzere Hüdavendikâr sabık müşarilleyh hazretlerinden katî rişte" ettikleri anlaşılıyordu.

Topal Ata, bu genel af ile eşkiyalığı, zorbalığı, vatan, millet öldürücülüğünü yalnız affa lâyıy kılmıyor, fakat bütün bunları şeriat namına haklı olarak kabul ediyordu.

Madam Rolan

Madam Rolan, başını giyotine uzatırken:

"Ah hürriyet, senin adına ne cinayetler irtikâp olunuyor!" demişti.

Biz de, bu manzara karşısında:

"Zavallı şeriat, pespayelerin elinde nelere, ne facialara âlet oldun!" diyebiliriz.

Kaytaklığı önleyecek çarelerin başında halkın aydınlatılması işi gelir. Bu iş, eğitimin yayılması, ilerlemesidir.

Aydın, halk kaytaklığın yardımcısı olmaz. Kabakçı'nın Patrona Halil'in, Derviş Vahdeti'nin, Şeyh Sait'in ardı sıra koşan halk, iyiyi kötüyü ayırt edemeyecek kadar zavallı idi.

Şu da kayda değer ki:

Halkın seviyesi ne olursa olsun, yeniliği yapanlar, yeniliğe taraftar ve eskiliğe karşı propagandayı asla ihmal etmemelidirler.

Kaytaklığın şefleri

Kaytaklık, aman vermeden tepelenmelidir. Ve tepeleme ameliyesi kaytaklığın şeflerini bir ayak evvel imha ile başlamalıdır. Bu ne kadar erken yapılırsa başarı o kadar çabuk elde edilir.

Şeflerden maksadım, kaytaklığı gizli ve açıktan idare edenlerdir. Patrona, Kabakçı Mustafa, Şeyh Sait kaytaklıklarında bu rol yerine getirildi.

Meselâ:

İlk iş olarak Kabakçı'nın kellesi koparıldı. Ve kaytaklık derhal başından vurulmuş gibi yere serildi. Alâmdar ordusu İstanbul'a girdiği zaman savaşa lüzum kalmamıştı. O, kaytaklığın cesedi üzerinde yürüdü.

Bunun bir faydası da, iyiyi, kötüyü ayırt etmekten âciz insanların kanına girmemektir. Ele başlar iş başında kaldıkça direnme artar ve kan dökülmesine yol açar. Bunlar ortadan kaldırılınca etrafları da çil yavrusu gibi dağılır. Ve bu yalnız kaytaklıkta değil, her harekette böyledir.

Meselâ:

İhtilâli başarılı kılmak için, şefleri her türlü tehlikeden korumak en başta gelen ödevlerdendir.

Kabakçı Mustafa vak'asına ön gelen Patrona Halil kaytaklığını kışkırtanlar da hocalar idi. Bunların yapıcı âletleri de yine Yeniçerilerdi. Onların da gûya şeriatla görülecek davaları vardı.

Patrona kaytaklığı

kitap

Bu kaytıklığın gizli nedenlerinin başında, İspirizade ile İstanbul kadısı Arnavud Zülalî Hasan Efendi bulunuyordu. Çarşı tellâlî Patrona, Muslu, Arnavut kahveci Ali bunların plânlarını uygulamaya memur idiler. Nevşehirli İbrahim Paşa memleketin onarımın başlamış, mektepler açarak maarifin yayılmasına koyulmuş, Nizamı Cedit ordusunu yetiştirmeye çalışıyordu. Her alanda bir yenilik görölüyordu. Bu yenilikler her sınıfın üstünde tutulan molla sınıfının işine gelmiyordu. Çünkü mevkileri sarsılıyordu. Yaşayabilmeleri, hüküm sürmeleri için eskiliğin kalması gerekti. Ahalinin büyük tabakası ise mutlak bir baskının ve fakirliğin içinde yüzüyordu. Herhangi bir kaytıklık onlara yağma, çapul imkânını bahşediyordu. Bu bakımdan bu yobaz softalar "Şeriat elden gidiyor! şeriat isteruk!" naralarıyla halkı ve orduyu kolaylıkla ele geçiriyorlardı. Osmanlı tarihinde Patrona Halil İsyanı adını taşıyan ve III. Ahmet'in tahtından indirilmesine ve damadı Nevşehirli İbrahim Paşa ile daha pek çok seçkin devlet adamlarının ölümlerine sebep olan feci vakaları da bu etkenler vücuda getirdi.

O zaman vilâyetlere gönderilen tebliğde şöyle deniliyordu:

Patrona kaytıklığına dair resmi tebliğ

"Vak'ai Sultan Ahmed Han ve cülûsu Sultan Mahmud Han Hazretlerinin keyfiyeti, ne güne vaki olduğu mü'şir Devleti Aliyyeden gelen kaimenin suretidir:

İşbu bin yüz kırk üç senesi mahı Rabiülevvelinde revafızı Acemin istilâ eylediği Memaliki İnan ve Turan taraflarından kulağı maktu bir şahıs gelüp ve tebdili kıyafetle hafiyeten şehri İstanbula duhul ve keştü gûzar eyleyüp Yeniçeri Odalarına ve hamamlara uğrayub revafızın aldığı kal'aların Hattı Hümayun ile verildiğin ve derununda bulunan ehli İslâmın bazısın kırub ve bazısın burun ve kulakların ve bazı âzâların kat ve bazılarının böğürlerin şak ve iki ellerin böğürlerine idhal eylediklerin ve etfali müslimini endahteı heva ve inerken kılıç ve harbe ile urub helâk eylediklerin ihbar ve iştikâya ve üç sefine memlû yaralılar gelüriken Devleti Aliye tarafından âdemler irsal ve gemi sahiplerine behaları verilüb ve gemileri deldirilüb ve reisleri filuka ile firar ve derunu sefayinde olan ehli İslâm garkai bahri rahmet oldukların Yeniçeri tayifesine ve hamamda olan Arnavud ve Boşnaklara ifade ve sizde gayredi dîni mübin yok mudur didikde kendüye ancak on altı nefer kimesne mütabaat eyleyüb ve mahı mezburun on beşince hamis günü kuşluk vaktinde Parmak kapu kurbinde bayrak kaldırub ve Patrona Halil kapudan nam kimesne reisleri olup ol mahalden nârei Allah Allah ile bedestana yürüyüb bedestan ve sair dükkânları kapaddıldılar. Beru canibden Yeniçeri Ağasını kolundan tutub kaçırıldılar. Üç yüz miktarı kimesne sadayı azım ile Ağa kapusına vardı ve zindanı kurub mahbusları ihrac ve badehu Etmeydanında me'yus ve medhuş oldular. Bu haberi dehşet eser şevketlû Sultan Ahmed Han Hazretlerine arz olundukda cuma gicesi Vezir İbrahim Paşa ve kethüdası Mehmed Kethüda ve Kapudan Kaymak Mustafa Paşayı ve sair vüzera ve Yeniçeri Ağasını ve ricali devlet ve şeyhülislam ve ulema ve sulehayı Sarayı Hümayuna alup kapandılar. Nihayet sabah olub Vezir İbrahim Paşa Babı Hümayun üzerine Sancakı resullullahı diküb ve ümmeti İslâm sancak altına gelsün deyu davet eylediklerinde kimesne gitmeyüb ve tersaneye âdemler gönderüb levendatı davet itdiklerinde anlar dahi ademi icabet idüb ve Etmeydanında olan eşhas ol gün Yeniçeri Odalarına varup Birinci cemaatin kazanın ve bayragın ihraç ve Yeniçeri Ağası ve Kul Kethüdası ve Cebeci başı ve Nakip nasb idüb ve Nirza zadeyi getirüb şeyhülislam eylediler. Ve sipahi pazarın kırub cümle silâhlârın alub ve serden geçdi ağaların davet ve ol gün müçtemi olan eşhas otuz binden mütecaviz oldu. Ve münadilere şöyle nida itdirdiler ki ekmekci ve bakkal ve kasab ve manav dükkânların açub herkes işine meşğul olsun. Ehli ırza taarruz olunmaz. Ve keferre ve yahud tayifesi evlerinden çıkmayub ve gece ahzolanun katlolunmak üzre her mahalleye kolluklar vaz ve gicelerde tutulan yağmacı tayifesi Etmeydanına getirüb katleylediler. Beru canibden Şevketlû Sultan Ahmet Han Hazretleri tarafından Etmeydanına Hasekiler irsal ve muradınz nedir deyu sual eyledikde veziri ve kethüdasını ve kapudan paşayı istemeyüz Şevketlû Padişahımızdan hoşnuduz deyu cevap eylediler. Ol gice ki pazar gicesidir. Hadice Sultan saraya varub karındaşı Sultan Ahmed Han Hazretlerine bazı nasihatler ve kulun istemediklerini vir deyu cevap ve pendüilhan itmekle ol gice Vezir İbrahim Paşayı ve kethüdasını ve kapudan paşayı boğup ve irtesi gün arabaya vaz ve Etmeydanına gönderdi. Çün vücudları Et meydanına geldi. Vezir kethüdasını ve kapudan paşayı Etmeydanında salb ve veziri bilemeyüb kürkcü başıya teşbih itmelerile ve cümleye iştibah gelmekle veziri boğazından at kuyruğuna bağlayub ve sürüyüb Divanyolundan Babı Hümayuna getirüb bıraktılar. Ve lâşesi yedi sekiz gün miktarı Babı Hümayunda şöyle yatub şehmü lâhmın kilabışehir eklidüb vücudu bir kafes kaldı. Ve oradan yine sadayı Allah Allah ile Etmeydanına avdet ve yetmiş binden mütecaviz asker cem oldu. Bu canibde Sultan Ahmed Han Hazretleri halkın bu cins etvar ve harekâtlarından muradları nedir deyi sual ve âdem gönderdikde meydanı lâhimde olan asker Padişahı dahi istemeyüz Sultan Mahmud han Hazretlerini isterüz deyu cevap ve tezkere tahrir ve irsal itmelerile pazarirtesi gicesi saat dördte iken sultan Mahmud Hazretlerini kafesten ihrac ve yanına getirüb vafir nasihatler idüb ve şehzadelere elin öpdürüb ve kendüye emanet eylediğinden sonra Sultan Mahmud Han Hazretlerin tahta geçürüb ve kendisü âzimi canibi kafes oldu. Fi 15 Ra 1143 (1730)" (1).

Fakat bütün kaytıklıklarda olduğu gibi Patrona Halil'ininki de çok sürmedi. Ceplerini dolduran eşkiyadan ve şeriatı âlet ederek menfaatlerini koruyan hocalardan hesap sorma günü geldi.

Patrona nasıl öldürüldü?

kitap

Sarayda tertip edilen bir komploda eşkıyanın başı Patrona 17. bölük zabiti Halil Ağanın eliyle katlolundu. Bu sırada Patrona'ya sözde vezir hil-atı giydirilecek ve Rumeli Beylerbeyisi beratı verilecekti. Eşkıya pervasızca bunu Revan köşkünde bekliyordu.

17. Bölük zabiti Halil Ağa elinde palasıyla, köşkün kapısına gelince:

"Yeniçeri Ağası olacak herif nerede?"

Diye bağırdı. Ve içeri girdi.

Durumun ne olduğunu anlayan Patrona, silâhına sarılmak istediye de bir pala vuruşuyla kolu parçalandı.

Yere düşürüldü. Boğazlandı ve kapı dışarı sürüklendi.

Arkadaşı Muslu ile kahveci Arnavut Ali'nin işleri aslanhanede görülmüştü.

Eşkıyanın bunlardan sonra ileri gelenlerinin de birer birer haklarından gelindi.

Üst tarafı çil yavrusu gibi dağıldı.

Yobaz hocalar birer birer tutularak imparatorluğun muhtelif yerlerine sürüldüler. (1)

Yeniliği, kaytaklık takip etse bile, ileri fikirlerin verimleri tohum bırakırlar ve günün birinde yetişirler ve içlerinde kaytaklık boğulur.

İhtilâlcilerin sakınacakları cihet

XVIII. asrın başlangıcında Türkiye'de yenilik yapmak isteyenlerin, meselâ III. Ahmet'in Nevşehirli İbrahim Paşanın ve bunlara yar olanların tek kusurları sefahata fazla düşmeleridir. Kâğıthane âlemleri, namus erbabına taarruz, tecavüz, içki vesaire, aleyhlerinde yapılan propagandalara kıymet verirdi. Ve kendilerini çekemeyenlerin kolaylıkla halkı ayaklandırmalarına vesile oldu.

Yoksa devlet ileri gelenleri hırsız değildirlar (1). Millet ve vatansever kişilerdi. Ama maiyetleri hırsızdı.

Eserlerini başarılı kılmak isteyen İhtilâl şefleri, bu gibi hafifliklerden mutlak surette sakınmak zorundadırlar.

Ek: XII

Kin ve Kıskançlık

Kin ve kıskançlık, çekemezlilik yalnız İhtilâllerin başarıya ulaşmasında bir engel değil, fakat özellikle bizim Osmanlı İmparatorluğu tarihinde en kemirici bir mikrop olmuştur.

Zaman oldu ki, devleti idare edecek devlet adamı bulunamadı. Ya doğrudan doğruya padişah tarafından yahut çekemeyenlerin kötülükleri yüzünden devlet büyükleri yok edildi.

Meselâ:

Sokullu Mehmed Paşanın III. Murat'ın kininden, Hanya fatihi Yusuf Paşanın kürk getirmemesinden, padişahın huzurunda; Tarhuncu Ahmet Paşanın devletin bütçesini hazırlaması ve hesapları meydana koyması yüzünden, sarı defterdar Ahmet Paşanın memleketin ahvaline dair lâyiha vermesinden, Alemdar Mustafa Paşanın II. Mahmut tarafından haset edilmesinden dolayı katledilmeleri facialarını bu sırada anabiliriz.

I. Abdülmecid bile Koca Reşit Paşayı azlettiği zaman bir "Oh!" çekmiştir! Osmanlı tarihinin daha gerilerine de gidebiliriz.

Meselâ:

Fatih'in Halil Paşayı öldürmesine, büyük Çandarlılar ocağını söndürmesine ne sebep gösterilebilir?

Hiç!..

Bu haller ancak, kinle, hasetle ifade olunabilir.

Ve bu hal, zaman geldi o kadar revaç buldu ki, devlet adamları arasında fazilet değil, rakibi yok etmenin en keser kılıcı haset oldu. Onu imha ettirmek oldu. Bu suretle devlet nice büyük adamlarından yoksun kaldı.

Farkına varılmıyordu ki, değerli bir devlet adamını öldürmek yahut işten uzaklaştırmak, unutturmaya çalışmak devlete, millete kıymak demektir. Böylelikle devlete de kıyılmış oluyordu. Bunu yapanlar cinayetlerin en büyüğünü işliyorlardı. En azılı katillerdi.

Devlet işlerinde rekabet, ancak fazilet ile, rakipten daha fazla iş başarmakla yapılmalıdır... Yalnız devlet işlerinde değil, fakat her iş de böyle olmalıdır.

Rakip kuvvetli ise, işinin ehli ise devlete faydalı olacaksa, şahsî düşmanlık da olsa, alanı ona bırakmak ahlâk sahibi olan, vatan sever, milliyet sever insanların niteliği olmalıdır.

Bismark, ara sıra, istifaya kalktıkça, Almanya imparatoru onu sevmemekle beraber;

"Sen gidersen ben ne yaparım?"

Diye ricada bulunur, başvekillikte tutarmış!

İşte bu Bismark'tır ki, 1870-1871 Savaşı sonunda Alman birliğini yarattı.

Mimar Mehmed Ağa'nın katli

Hatırıma gelmişken şu hazin vakayı da anmadan geçemeyeceğim.

kitap

Sultan Ahmet Camisini yapan Mehmet Ağa eserini bitirdikten sonra katledilmiştir (1).

Sebebini biliyor musunuz?

Bilmeyenlerinize ben anlatayım.

Koca mimarın çapına varamayanlar, onu padişaha şikâyet etmişler.

Galata'da meyhane yapıyor! demişler ve öldürmüşler.

Alçaklığın dehşetine bakınız!

Bu suretle Türk mimarisi, hattâ insanlık mimarisi en büyük bir şefinden yoksun kılınmış oluyordu.

Mehmet Ağa yaşasıydı, kimbilir daha ne şaheserler verecek, dehasına dünyayı imrendirecekti!

Tarihimizin bu büyük yarasını saracaklar, devlete, millete en büyük hizmeti yapmış olacaktıdır.

Devlet işlerinde şahsî kin yok, kıskanmak yok.

İş başı ehlinindir.

Ehil olan sevmediğimiz, hattâ şahsî düşmanımız da olsa, iş başı yine onundur.

İki büyük şairimizin şu beyitleri ne kadar güzeldir.

Bâkî diyor ki:

"İnsan odur ki ayine veş kalbi saf ola
Sinende neyler Adem kinei pelenk"

Abdülhak Hâmit der ki:

"İnsan edince kendi kemaliyle imtizaç"
"Tenzili kadrü ahare etmez ihtiyaç"

Ek: XIII

Belgrad Paşasının atı

"Rivayet ederler ki, Belgrad fatihi Mehmet Paşa, bir doru ata ziyade rağbet ve ihtiram edermiş. Benim refiki şefikim, gazalarda yoldaşımı deyip, bunca seferler ve gazalarda o ata süvar olurlarmış. At bir gün fevtolup, (ölüp) haberi paşaya vasıl oldukça ağlayıp, mahsus atı kefinleyip, defneyledikten sonra, kabri üzerine kubbe bina edip ve alâmeti bünyan etmekle çok ikram ederlermiş. Mehmet Paşa dahi, merhum oldukça, Belgrad'ta atın civarında defnolunup vezirane kubbe inşa edilmiştir." (1)
Türklerde atlara hürmet ve sevgi gelenektir. (2)

Ek: XIV

Bedreddin'in mesleği

Şeyh Mahmud Bedreddini Simavi hakkında gözden geçirebildiğim kitapların hepsi bu zatın mesleğinin vücut vahdettine varan bir nevi din sosyalizmi olduğunu ileri sürmektedirler. (3)
Halbuki kıymetli tarihçilerimizden Mükerrimin Halil İnkılâp Müzesi Müdürü Şemseddin Güneren, Simavlı Bedreddin'in böyle bir mesleğin saliki olmadığı fikrindedirler. Bu zatlara göre şeyh, mutasavvıfadan olup vücut vahdetini kabul eden bir bilginidir.
Namını taşıyan hareket dahi, bir sosyalist İhtilâli değil, o vaktin yobazlarının hoş görmediği birtakım ilâhi görüşlerdir ki, bunlarla Bedreddin taraftarları arasında kanlı çarpışmalarla sonuçlandı. Ve Hurucu alessultan, sultanın otoritesine karşı koymak fetvasıyla Siroz'da asıldı..
Ben şahsen Mahmud Bedreddin'in okuduğum 'Varidat' adlı ve anlaşılması çok güç kitabından, bu zatın vücut vahdetini benimsediğini anladım da, açıkça, sosyalist olduğuna intikal edemedim. Bununla beraber, varlıkları, vücut vahdettine (vahdeti vücut) dayandıranların sosyalist olmaları da pek uzak görülemez.

Ahmet Rasim ne diyor?

Nitekim Ahmet Rasim, Bedrettin ve taraftarının parolaları zevceler müstesna olmak üzere:
"Benim evim senin evindir. Evimden evin gibi faydalanırsın" diyor (1).

Jonkier'in anlattıkları

De la Jonkier'den:

"... Fakat müthiş bir tehlike Sultan I. Mehmet'i tehdit ediyordu. Geniş çapta bir suikast hazırlanıyordu. Bu suikast az kalsın Osmanlı İmparatorluğunun akışını değiştirecekti.

kitap

Bedreddin, bu çağın, bu en seçkin bilgini, hareketin ruhu idi. Bedreddin'in hukuka ve felsefeye dair eserleri vardır. Musa Çelebi'nin kazaskerliğini yapmıştı.

Bedreddin hareketinin mahiyeti

Bedreddin hareketi şu özelliği gösterir ki, bu hareket dindarlar tarafından ortaya konulmuş ve hürriyet, adalet esaslarına dayatılmıştır.

Koruyucusu Musa'nın ölümünden sonra Bedreddin, İznik'e sürülmüştü. Orada mezhebini vaaza başladı. Kadınlar müstesna olmak üzere bütün mülkiyette mutlak bir eşitlik öğretiyordu. Mühtedi Yahudi Torlak Kemal birçok dervişin başında Asya'yı dolaştı ve yeni islahatçının sert ve ateşin bir taraftarı oldu. Hürriyet ve adalet gibi yeni kelimeler karşısında; Hristiyanların, fakirlerin, zulüm görmüşlerin yürekleri titredi ve heyecanla, hararetle yeni inanca sarıldılar.

Savaşlar

Bedreddin taraftarlarının artmasından kuşkuya düşen I. Mehmet, bunları bastırmak istedi. Bulgaristan kralının mühtedi oğlu ve Samsun Valisi Sisman'ı üzerlerine yürüttü. Sisman, Börklüce Mustafa'ya yenildi ve öldürüldü. Zaferle sarhoş olan Bedreddin'in cesareti iki kat oldu. Kuran esaslarıyla ve islâm kanunlarıyla taban tabana zıt görüşler ortaya koydu, Hristiyanlara da aynı Tanrı'ya taptıklarını bildiriyordu.

Bu yenilik taraftarlarına karşı gönderilen ikinci bir ordu da fena halde bozuldu. Yalnız sultanın tahtı değil, İslâm'ın bile varlığı tehlikeye düşmüştü. I. Mehmet, bütün kuvvetlerini topladı ve Beyazıt Paşa kumandasında âsiler üzerine gönderdi. İzmir yakınında Karaburun taraflarında meydana gelen büyük ve kesin bir savaşta âsiler ezilerek dağıtıldılar. Mustafa esir düştü ve çok zalimane işkenceler içinde öldürülmesine rağmen kanaatlarından asla feragat göstermedi. Askerlerinden hiçbirisi af dilenmedi. Generallerinin verdiği yüksek örnekle coşan ve taşan bunlar, ölüme yarış edercesine cellâtin satırına boyun uzatarak can verdiler. Torlak Kemal, Manisa yakınında mağlup oldu. Bedreddin, Serez de hapsedildi. Ve hepsi asıldı. 1416-1417" (1).

Mehmet Murat ne diyor

Mehmet Murat Bey Jonquiere'in düşüncesini olduğu gibi kabul etmekte ve hatta Bedreddin'in prensiplerini birer birer saydıktan sonra Timur'la Yıldırım arasında olan Ankara Savaşı'ndan sonra memlekette birliği kurmak için ileri sürülmüş bir plândı demektedir (2).

Yalnız Namık Kemal, Osmanlı tarihinde bu gibi saçma sapan kanaatları Bedreddin gibi bir bilgine mal etmek bir hezeyandır fikrinde bulunuyor.

Bütün bu bilgilerden sonra işin en kestirme çözüm yolu, hükmü okurlara bırakmaktır (3).

Ek: XV

Yeni rejimler arasında mukayese

Yeni rejimler içinde kısa bir mukayese.

Türk, Rus, Alman, İtalyan rejimleri içinde kısa bir mukayese, faydalı olacaktır.

Türk İhtilâli'nin neticesi olan reimin mahiyeti nedir?

Bu rejim nasıl ifade olunabilir.

Komünist miyiz?

Millî sosyalist miyiz?

Faşist miyiz?

Yoksa, klâsik demokrat miyiz?

Türk İhtilâli'nin verisi olan, yeni rejim, bunların hiçbirisi değildir. Bunların hiçbirisiyle ifade olunamaz.

Kemalizm

Türk İhtilâli'nin verisi, sembolik altı ok içindedir ki, buna Kemalizm diyoruz ve diyorlar.

1. Milliyetçilik.
2. Cumhuriyetçilik.
3. Lâiklik.
4. Halkçılık.
5. Devletçilik.
6. İnkılâpçılık.

Bu prensipler yeni rejimin anlamını verirler.

Komünizmin esasları

kitap

Komünizmi şu esaslar içinde toplayabiliriz:

1. Değer. (Kıymet=Valcur)
2. Değer artışı. (Fazla kıymet=La plus value).
3. Merkezleşme kanunu. (Temerküz kanunu=loi de concentration).
4. Tarihî maddecilik=Materialisme historique.
5. Serbest rekabet=Concurenco libre.
6. Sınıf kavgaları=Lutte des clases.

Millî sosyalistlik

Millî sosyalistlik = Nasyonal sosyalizm.

Bugünkü Alman rejiminin ifadesi olan bu meslek hakkında daha evvelki sayfalarımızda açıklama yapıldı. Oraya müracaat.

Faşizmin ekonomik bakımdan korporasyon devletidir.. Programı ve izahatını diğer sayfalarımızda vermiştik.

Kemalizm ve komünizm arasında ayrılık

Kemalizm komünizmden, şu bakımlardan ayrılır.

1. Kemalizm rejimi milliyetçidir.

Bunun anlamı kısaca şudur:

Her şey ve her şey önce Türk milleti içindir. İslâmlık, insanlık bundan sonra gelir.

Komünizmde, teori olarak, Rus yoktur: Uluslar arasıdır.

Eski üç mısra ile bu iki rejimi birbirinden ayırt edebiliriz:

Komünizm:

"Vatanım ruyu zemin, milletim nevi beşer" diyor.

Türk İhtilâli ise:

"Ben bir Türküm, dinim, cinsim uludur.

"Sinem, özüm ateş ile doludur" diyor (1).

2. Komünizm, bütün insanlığı bir rejim içine almak, komünist Federasyon halinde yaşatmak davasını güder, emperyalizmin şekli değiştirilmiştir.

Türk İhtilâli; her millete bağımsızlık hakkını tanır.. Her millet kendi kaderini istediği gibi tayine yetkilidir, prensibini benimsemiş, ne şekilde olursa olsun emperyalizmi reddetmiştir.

3. Komünizm, proleter diktatörlüğüne dayanır. Türk rejimi, ne şekilde olursa olsun diktatörlüğü reddeder.

4. Komünizm, ferde mülkiyet hakkını ve ekonomik alanda teşebbüs salâhiyetini tanımaz. Fert yoktur, kanun vardır, der.

Türk rejimi, devletçiliği, devlet sosyalistliğini kabul etmekle beraber, ferde mülkiyet hakkını ve ekonomik alanda iş görme yetkisi tanır.

Fert de var, toplum da.

Kemalizm ile komünizmin anlaştığı nokta devlet şeklidir ki, cumhuriyettir.

Kemalizm ve millî sosyalizmin ayrıldıkları - birleştikleri noktalar.

Millî sosyalizm (Alman rejimi).

1. Ekonomik bakımdan bu rejimle Türk rejimi arasında esasta fark yok gibidir. Her ikisi de devlet sosyalistliğine dayanır. Mülkiyet hakkını ve ferdi tanırlar.

2. Türk ve Alman rejimleri her ikisinde milliyetçi olmakla beraber, aralarında küçük bir fark vardır.

Alman rejimi, milliyetçilikte Raciste, yani ırkçıdır.

Türk rejimi ise, ırkçı değildir. Daha çok kana değil, kültüre ve dile önem verir.

Bununla beraber, Atatürk büyük nutkunda "Kanını taşıyandan başkasına inanma" demiştir. Fakat bu tavsiye uygulamada, kültür, dil birliği halinde ortaya çıkmıştır.

3. Türk rejimi, Alman rejiminden prensip itibarıyla şu bakımdan da ayrılır:

Millî sosyalizm, emperyalisttir. Türk rejimi bunu kabul etmek şöyle dursun, esasından reddeder ve bu gibi temayülleri suç sayar.

4. Millî sosyalizm, Hitler diktatoryasıdır. Türk rejimi ferdi diktatörlüğü de kabul etmez, ulus egemenliğine dayanır.

Kemalizm ve Faşizmin ayrıldıkları noktalar

Faşizm (İtalyan rejimi)

Bu devlet sistemi;

1. Diktatörlüktür. Türk rejimiyle bunda uyuşmaz.

2. Korporasyonlar devletidir. Kuvvetini buradan alır. Milleti bu kurumlar temsil eder. Türk rejiminde Millet kendi kendini temsil eder.

3. Emperyalisttir. Bu emel Türk rejiminde menfurdur.

Her bakımdan bu rejimle bizimki arasında benzerlik yoktur. Geri bir rejimdir. Orta çağlar rejimidir.

4. Faşizm, hükümdarlığı kabul eder. Kemalizm, cumhuriyetçidir.

Komünizmin aksak tarafları

Bu rejimlerden hangisi isabetlidir?

Komünizmin asıl aksayan yanı, çok aşırı olmasındadır! O kadar aşırı ki, yeryüzü ile anlaşmıyor! Tıpkı İsa peygamberin meşhur prensibi gibi:

"Sana bir tokat vurana yüzünün öbür tarafını çevir!"

Şüphe yok ki, bu esasî herkes benimseseydi, yahut benimseyebilseydi, yeryüzünde insanoğlu mutlak bir barışa kavuşurdu.

Moral ve maddî yönlerden, komünizm, insanoğluna mutlak bir eşitlik vaat etmektedir. Bu tahakkuk edebilseydi, yahut daha doğrusu, insanoğlunun cibilliyeti buna elverişli olsaydı, sefalet denilen nesne, ortadan kalkar, insanın insan tarafından sömürülmesi, boğazlanması sona ererdi.

Nasıl ki, İsa çarmıha gerildi ve son nefesini orada bitirerek öğütlerinin kurbanı oldu ise, bunun gibi, gerçekleşmesi kabil olmayan komünizm de, ya medeniyetin ilerleyişini kurutacak, yahut da insanlığı yangınlar, yağmurlar içinde iflâs ettirecektir.

Değer nedir?

Komünizm: Değer=iştir... diyor (1).

Her ne kadar bazı şarlatanlar buna hayır diyorlarsa da bunda şüphe yoktur.

Ve meselâ inci, mercan, elmas, pırlanta vesair kıymetli maddeler için değil, tabiatın ürünleridir. İş'in bunda rolü yoktur demekle bir şey ispat ettiklerini sanmaktadırlar.

Halbuki K. Marx, böyle bir şey iddia etmemiştir.

O, tabii değerden değil, sosyal değerden, değişme mubadele değerinden söz etmiştir. Marx'a göre mubadele, değişme değerini yapan âmil iştir.

İnci, mercan denizin dibinde, pırlanta, elmas yer altında kaldıkça ne değer ifade edebilirler? Bunlara değeri veren âmil, işçinin denizin dibinden inciyi çıkarması, maden işçisinin yer altından elması sökmesi ve diğer işçilerin bunları yontarak, temizleyerek, pazara, değişmeye arzitmeleridir ki, işte bu onlara değer kazandırır. Şu halde iştir ki, bunlara değerlerini verir. İş, imdatlarına yetişmese idi, bunlar deniz dibinde, toprak altında kalır ve hiçbir şey ifade etmezdi. Bu kadar uzaklara gitmeye de lüzum yoktur. Sağılmayan bir koyunun sütü bir kıymet ifade eder mi? Ona değer veren iştir. Çobanın, sağıcının ve nihayet pazara götürmenin emekleridir ki, sütü bir değer yapıyor.

Komünizm, bize, şu halde işin hakkını çalıyorlar, kaldırmayınız, veriniz diyebilir.

Ve yine.

Değer artığı=Kıymet fazlası, işçinin kapitalist tarafından çalınan emeğidir. Bunu kurtarmak lâzımdır, diyebilir.

Değer artığı

Değer artığı nedir?

K. Marx diyor ki (1).

İşçi ile patron arasında bir konuşma

Meselâ:

"Bir saati ele alalım: Bunu vücuda getirmek için, lâzım olan maddeleri patron tedarik ediyor ve işçiye veriyor.

İşçi, belli bir gündelikle bunu bir haftada yapıp bitiriyor. Fakat patrona diyor ki:

Bunun malzemesi için ne sarfettinse verdiğin gündelikler de dahil olmak üzere hattâ istersen %5 faiz de vereyim. Bu saati bana bırak, pazara ben arzedeğim."

Patron buna muvafakat etmez...

Çünkü:

O, meselâ: malzeme için 40 lira. Gündelikçiye üçerden bir hafta için 21 lira sarfetmiştir. 3 lira da faiz hakkı, eder; 64 lira. Halbuki patron saati 90 liraya satacaktır. Ve bütün masrafları çıktıktan sonra 26 lira kazanacaktır. Bu havadan kazandığı pay, işçinin emeğinin ürünüdür. Patron bunu çalmaktadır. Bütün sosyal haksızlıklar burada gömülüdür.

Serbest, liberal ekonomik rejimin, bu hırsızlık, bu soygunculuk bir gereğidir.

Devletin, kanunun rolü

Böyle bir rejimde bütün devlet organizasyonları ve mekanizmaları patron denilen hırsızın bekçileri, uşaklarıdır.

Her şeye kapital ve kapitalist hâkimdir. Hürriyet, adalet, müsavat hep onun çıkarına çalışmaktadır. Jandarma, polis, ordu onun menfaatlerini bekliyor... Tıpkı firavunlar ve feodalite devirlerinde bütün bu kuvvetler nasıl ki firavunları ve derebeylerini beklediler, onların çıkarlarına çalıştılsa, şimdi de bunların yerine geçen kapitali ve kapitalistleri beklemektedirler. Hakikatte değişmiş bir şey yoktur. Göz boyayan ana kanunlar içinde değişen şekildir (1).

Ama diyeceksiniz ki, işine el vermiyorsa işçi çalışmasın ve kendisini soydurmasın.

Bunu söylemek kolaydır. Fakat yapmak zordur. İşçi çalışmaktan başka ne yapabilir ki? Çalışmazsa aç kalır.. Çoluk çocuğu perişan olur.

O istese de istemese de çalışacaktır.

Yine diyeceksiniz ki, patron bu malzemeyi meşru, haklı olarak babalarından miras buldu. Yahut kendisi kazandı.

Elinden nasıl alalım? Kanunun tanıdığı bir hakkı, biz ne hakla şundan bundan alabiliriz?

Fakat niçin unutuyorsunuz ki, patron, bu malzemeyi yahut bu sermayeyi babalarından miras bulmuş ise bulduğu şeyler de, babalarına iş ve işçi tarafından bahşolunmuştur. Eğer kendi kazancı ise, hırsızlık malı almış ve hırsız olmuştur ve bu sermaye ile herkesi soymaya hazırlanmış veya başlamıştır. Hele şu kanunlardan hiç bahsetmeyiniz. Çünkü hırsızlığın müeyyideleridir."

Mutlak serbest rejim, serbest rekabet rejiminde, başka bir deyimle, liberal ekonomi sisteminde bu tez akla gelebilir.

Fakat bizim deyimimizle devletçilikte, bilimsel terimiyle devlet sosyalistliğinde ileri sürülebilir ve ayakta durabilir mi?

Hayır ve asla!

Bunu ispat edebilmek için önce devletçiliğin yahut devlet sosyalistliğinin ne olduğunu bilmemiz lâzımdır.

Devlet sosyalizmi nedir?

Özel mülkiyeti tanıyan, fakat insanın insan tarafından sömürülmesini önlemek ve millî kalkınmayı başarmak için devlete ekonomik işlerde kontrol ve teşebbüs hak ve yetkilerini kabul eden bir sistemdir.

Devlet sosyalizmi, iki yönden mütalâ olunabilir.

1. Hafif şekli.

2. Mütakâmil şekli.

Paris hukuk fakültesi profesörü, modern ekonomistlerden, Hanri Truchy diyor ki (1):

"Devlet sosyalizması, Eisie Nach kongresinin beyannamesine göre, özel mülkiyetin muhafazasına ve rekabet rejiminin korunmasına taraftardır. Bunların ifasını, ekonomik selâmet için zorunlu saymaktadır. Fakat ekonomik düzende, büyük suiistimaller mevcut olduğundan, devlet bunları cezalandırmakla yükümlüdür.

Çünkü devlet, insanlığın en büyük ahlâk kurumudur."

Bu, devlet sosyalizminin hafif şeklidir.

Devlet sosyalizminin gelişmiş şekli hakkında da aynı zat şunları söylüyor.

Wagner ne diyor?

"Devlet sosyalizminin belli başlı temsilcilerinden olan Profesör Wagner, kürsü sosyalizmasından başka hiçbir esas kabul etmez. Fakat daha cüretli tedbirler tavsiye eder. Profesör Wagner, özel mülkiyet prensibini muhafaza etmekle beraber, müşterek bir mülkiyetin kurulmanı ve özel ekonomi teşebbüslerde sıkı bir kontrol ister."

Devlet, fizyograsinin, liberal ekolün öğütlerine rağmen, ekonomi işlerine karışmalı mıdır?

Bu karışma fayda yerine zarar vermez mi?

Lassal'ın cevabı

Buna, en susturucu karşılığı, Lassall vermektedir.

Diyor ki:

"Ekonomide, serbest rekabet sistemini mutlak olarak benimsemek fizyograsiyi, liberalizmi bütün prensipleriyle (laisser passer, laisser faire - bırakınız, yapsınlar, bırakınız geçsinler) de olduğu gibi uygulamaya kalkışmak ve devletin karışmasını asla kabul etmemek, bütün insanların eşit doğduklarına, eşit zekâ ve eşit bilgiye, eşit kuvvete malik olduklarına inanmaktır.

Eğer hakikat bu olsaydı, devlet de, hükümet de gereksiz olurdu. Denge kendiliğinden kurulurdu.

kitap

Halbuki, hakikat bu değildir.

Hakikat, insanlar arasında kuvvetçe, zekâca, bilgice fark olduğudur. Bundan dolayı, nasıl ki devlet, kuvvetlinin zayıfı ezmemesi için ceza kanunu ile cezalandırmayı kendisine vazife edinmiş ise, edinmek mecburiyetinde kalmış ise, ekonomik bakımdan da zayıfı sömüreni önlemesi, haksızlığa, soygunculuğa meydan vermemesi zorunludur."

Öyle ya.. Devlet bir tokat vurana bile cezalandırıp dururken, kalın sermayeleriyle binlerce ve binlerce insanı sömürenlere nasıl göz yumabilir?

İşte bize göre, sosyal haksızlığı önleyecek olan gerekli tedbirler, devletçilik sistemi içinde yeter derecede gözetilmiştir. Türk devletçiliği de kendisini bu esaslarla ifade etmektedir.

Bir soru

Burada, bir soru hatıra gelebilir:

Komünizm, sıhhatle uygulanırsa mutlak bir eşitlik getirecek ve sosyal haksızlığın önüne geçecektir. Halbuki, devlet sosyalizminde bu eşitsizlik az çok kalacaktır.

Çünkü kontrol altında olsa da, devlet sosyalizminde özel mülkiyet ve serbest rekabet kalıyor.

Evet, bunlar, özel mülkiyet ve rekabet, devlet sosyalizminde kalıyorlar. Çünkü kalmaları gerekir. Bu lüzum insanın yaradılışı gereğidir. Ve medeniyetin ilerlemesi, korunması için bir zarurettir.

Şu halde devlet sosyalizmi, sosyal haksızlığın önüne kati surette geçemiyor.

Bir cevap

Evet! Fakat bu haksızlığı en az sınırlarına kadar indiriyor.

Komünizm, haksızlıkları kökünden koparıp atmak istediği ve mutlak eşitliği kurmayı ülkü edindiği içindir ki başarı sağlayamıyor.

Ve sağlayamayacak.

Neden?

Çünkü insanın fizyolojik ve psikolojik eğilimlerine uygun değildir de ondan.

Neden?

Çünkü insanlarda farklı bir zekâ, bunun neticesi bir egoizma hasleti vardır. Bu farklı zekâ ve bunun verimi olan egoizma kaldıkça, komünizmin dilekleri hayatta uygulama yeteneği bulamazlar.

Ve bulamayacaklardır.

Terbiye meselesi

Komünistler diyorlar ki:

"İnsanlığın ileri sürdüğünüz egoizması, kendisine verilen eğitim yüzündendir. Biz bu bencil eğitimi bırakarak ona altruiste-özgecil bir eğitim vereceğiz. Ve maksadımıza ulaşacağız."

Acaba?

Acaba komünistler bunu yapabilecekler mi?

Bize bu hususta en doğru karşılığı tarih ve komünizmin bugünkü uygulanması verecektir.

Tarih diyor ki:

İnsanoğlunun büyük ceddî maymundur (1). Maymun, torunu insana nispetle daha az egoist idi.

Meselâ:

O, ormanda, bir elma yerken, bunu elinden diğer bir maymun kapınca, nihayet bağırrır, ağlar. Biraz da saldırganın arkasından koşar. Yetişebilirse ona bir tokat atar.

Ve mesele bu kadarla kapanır, biterdi.

İnsan, insan olalı, maymun halinden çıkalı yüzbinlerce sene oldu. Egoizması azaldı mı? Arttı mı?

Şüphe yok ki, arttı ve artacaktır.

Budizmin, Hristiyanlığın, İslâmîliğin binlerce ve binlerce yıllık, pagotlarıyla, kiliseleriyle, camileriyle özgecil

öğütlerine rağmen, insanlığın egoist hasletinde bir duraklama şöyle dursun, durmadan ilerleme göze çarpıyor.

Misâller:

Büyük cihangirler

İskender, Sezar, Cengiz, Timurlenk, Fatih, Yavuz, Napolyon... Kan dökücü adı ile anılan bu cihangirlerin döktüğü kanlar, 1914-1918 Dünya Savaşı'nın, bugünkü savaşın akıttığı kan yanında ne önem ifade edebilirler.

Hiç!.. Hiç!..

Rus istatistiklerine göre Dünya Savaşı'ndaki insan telefâtı 20 milyondur.

Adı geçen cihangirler, hepsi birden acaba bunun yirmide birini öldürdüler mi?

kitap

Bu bize neyi ispat eder?

Özgecilik gerilemede, bencillik ilerlemede.

İnsanlık ilerledikçe, yükseldikçe, egoistlik (bencillik) de alabildiğine ilerliyor.

Gazetelerde bir lira alacağı için adam öldürenleri okumuyor muyuz?

Evlât öldürenler

Avrupa'da, Paris'te izinsiz on lirasını harcadığı için hasis babanın oğlunun katili olduğunu bilmiyor muyuz? (1). İşte yüz binlerce sene içinde insanlığın özgecilik yönünden terakkisi.

Komünistler diyorlar ki:

"Bu eğitim, mevcut ekonomik sistemin gereksinimidir... Bugünkü ekonomik sistem, serbest rekabet esasına dayanan bireyci, liberal (ferdiyetçi) bir sistemdir. İnsanı egoist yapan da budur. Bu sistemin gelişmesidir ki, egoizmayı, özgeciliği arttırıyor.

Biz, komünizm denilen ekonomik sistemi, eşitlik ve bunun özgecil esaslarına dayanan sistemi kurunca, düşünce de değişecek ve eğitim başka bir tarafa yönelecektir.. Egoizmanın yerini özgecilik alacaktır.

Siz, ekonomik sistemlerin düşünce ve eğitim üzerine etkilerini inkâr edebilir misiniz?"

K. Marx'ın tarihî maddecilik felsefesini kabul edenler için ekonomik sistemlerin kültür ve eğitim üzerine etkileri inkâr edilemez.

Fakat bu etkinin de, bir haddi bir hududu vardır.

Tarihî maddecilik terbiyeye ne derece etkilidir?

Nihayet bu felsefenin, insanın fiziolojik ihtiyaçlarına, eğilimlerine etkili olamayacağını da kabul etmek gerekir. Nitekim tarihî maddecilik, yahut meterialisme historique hakikati, insanın su içme ihtiyacını değiştiremez, cinsî ihtiyacına, karın doyurmak zaruretlerine engel olamaz.

Tıpkı bunlar gibi, egoizmayı, belki bir hadde kadar değiştirebilir, ama kökünden söküp atamaz. Çünkü egoizma fiziloolojik (bencillik) ve psikolojik bir haslettir. Zekâ gibi...

Egoizma (bencillik) nihayet zekâyâ dayanır. Zekâ hiçbir ekonomik sistemle değiştirilemez.

Egoizma kökünden sökölüp atılamayınca, komünizm de bütün verimleriyle tatbikatta tecelli edemez.

Komünizm, özel mülkiyeti kabul etmez. Komünizm miras tanımaz ya. Komünizme göre fert yok, toplum vardır. Komünizme göre bütün ekonomik teşebbüsler en küçük ayrıntılarına kadar devlete aittir.

Komünizm eşit pay, eşit gündelik dâvasını güder. Özel mülkiyet yok, eşit gündelik, eşit pay. İşte insanı, insanlıktan çıkaran prensipler.

Eşit gündelik

Eşit gündeliği ele alıyorum.

İşten anlayan da, anlamayan da eşit gündelik alacaksa.

Şu halde niçin anlayan, anlamayan kadar emek sarfetsin?

Neden ve kimin için?

Komünistler bize şu karşılığı veriyorlar.

Toplum (Cemiyet) için ve sonuç olarak kendisi için.

Bu ideal karşılık çok hoş, fakat insanoğlu için fazla özgecil, fazla soyut bir şeydir.

Zekâ ve bilgi, payını ister.

Bu pay, hem kendisi, hem de kendisinden sonra gelecekler içindir.

Çoluk çocuğu, torunları içindir...

Bu isteğin önüne geçilemez.

Önce can sonra canan...

Fuzûlî'nin:

"Canı canan dilemiş vermemek olmaz" (1).

Beyti, nihayet bir aşktır, hayat değildir.

Tarih diyor ki (2):

Komünizmin üç bin yıllık bir geçimişi vardır.

Buraya dikkat ediniz.

Bu geçmiş, sürekli düşüşler grafiğinden başka bir şey değildir.

Bu grafik, sıra sıra düşüş derinliklerinin gittikçe arttığını gösteriyor.

Realite ne diyor?

Realite diyor ki:

Rusyada Komünizm geriledi ve düştü. Uygulanmasına imkân elvermedi (3).

(3) Stalin, Leninisme teorique et pratique. Tortschky, La revolution Trahie.

Ve Rusya, eşit gündeliği uygulayamadı. Sebebi; zekâ ve bilginin, zekâsızlık ve bilgisizlikle eşit tutulması idi. Zeki ve bilgili çalışmadı. İşler durdu. İşçi süngülü askerle korkutuldu. Belki de süngünlendi. Yine çalışmadı. Bu durumu genelleştirince nasıl bir neticeye varılacaktır? Medeniyetin kurummasına.

Gerilemeler

Bunun üzerinedir ki, Rusya eşit gündeliği bıraktı. Bu, komünizmden birinci ayrılma idi. Mirası kabul etti. Bu da komünizmden ikinci ayrılma oldu. Küçük ticarete müsaade edilmekle komünizmden, yine gerilendi. Tarih ve haldeki uygulama bize gösterdi ve gösteriyor ki, komünizm insanın yaradılışına uymuyor. Vakıa bugünün komünistleri, bu gerilemeleri, taktik olarak ifade ediyorlar. Bunları bir geçiş devresi olmak üzere kabul ediyorlar. "Geriledik fakat hızımıza kuvvet vermek için geriledik" diyorlar. "Geriliyoruz, ileri atılımlarımız daha şiddetli olacaktır" iddiasında bulunuyorlar.

Troçki ne diyor?

Beri yandan Troçki, İhanet Edilmiş İhtilâl Adını verdiği eserinde, Rusya'da komünizm diye bir şey kalmadığını söylüyor. Bizzat Stalin, yaptığı beyanatlarında şimdilik komünizmden uzaklaşmak zorunda kaldıklarını fakat sosyalist olduklarını kaydetmek suretiyle Troçki'yi az çok tasdik etmiş bulunmaktadır.

Stalin ne diyor?

Hatta bizzat Stalin, Polonya, Almanya ve Rusya arasında 1939 yılında parçalanırken yabancı egemenliğinde kalan öz Rus kardeşlerden söz etmiş ve bunların Rusya'ya ilhakını en meşru bir hak olarak tasvir etmişti. Almanya-Rusya arasında cereyan eden savaşta Stalin hükûmeti boyuna vatan savunmasından söz etmekteydi. Halbuki komünizm, prensip olarak milliyetçiliği, vatancılığı reddeder. Şu halde, ekonomik bakımdan bizim devletçiliğin daha bilimsel deyimle, devlet sosyalistliğinin komünist ekonomik sistemden, üstün ve isabetli olduğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü, komünist sistem ne olursa olsun uygulama yeteneği gösteremedi, gösteremiyor ve gösteremeyecektir.

Devlet sosyalistliği pratiktir

Halbuki, devlet sosyalistliği pratiktir. Uygulama kabiliyetine maliktir. Karşımızdaki Almanya bunun en büyük bir örneğidir. İç ve dış bakımından ekonomik ve sosyal kalkınmasını eski sosyal demokrasisine, şimdiki devlet sosyalistliğine borçludur. Bugünkü Türkiyemiz, bunun en yakın ve en güzel bir örneğidir. Türkiyemiz bugünkü ekonomik ve sosyal kalkınmasını devletçiliğe borçludur.

Niçin?

Bence Tanzimat'la beraber, fizyograsinin (Laisser faire Laisser passer = bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler) prensibi Osmanlı Devletinin ekonomik politikası olduğu gündenberi, imparatorluğun düşüş ve dağılma sebebi hazırlanmış oldu.

Çünkü, memleketin kapılarını ardına kadar açarak, Avrupa'nın her şeyi yapabilir güçlü ekonomisi karşısında ve bu müthiş rekabet önünde Türkiyemizin kendini toplamasına imkân yoktu. İmparatorluk, bu yönden zayıf düştükçe hırpalandı. Ve her hırpalanışında boynunu biraz daha yabancı boyunduruğuna uzatmış oldu. Buna kapitilasyonların eklenmesiyle geniş bir sömürge halini aldı (1).

İstiklâl savaşları, asırların yıdığı felâketleri Lozan muahedesi ile tasfiye etti gün para bakımından yeni Türkiyemiz pek zayıf halde idi.

Türk milleti, medenî bir millet sıfatıyla, memleketi şimendiferleriyle, yollarıyla, kanallarıyla fabrikalarıyla imar etmek, sömürgeleikten kurtulmak için sanayiini korumak, ziraatini inkişaf ettirmek, uluslararası ticaretine genişlik vermek zorunda idi. Başka türlü XX. yüzyılda hiçbir anlam ifade edemez! Yaşayamazdı.

Bütün bunları başarmak için büyük sermayeye ve bilgiye muhtaç idi.

Yabancı memleketlerden sermaye getirmek çok zordu. Getirilecek sermaye Türkiye'yi; Fas, Tunus, Mısır, Irak, Suriye gibi sömürmek için gelebilirdi.

Yeni Türkiye; Fas, Irak, Tunus, Suriye, Mısır, Zengibar olamazdı.

O vakit, bağımsızlık savaşlarının anlamı kalmazdı!

Şu halde ne yapmalıydı?
Nasıl ekonomik bir politika takip etmeliydi?

Bize uyan sistem

Bize her yönden uyan ekonomik politika:
Devletçilik, devlet sosyalistiği idi.

Bu kabul edildi.

Artık iktisadî teşebbüsü devlet ele alacak ve sermayeyi o bulacaktı.

İsmet İnönü'ne, 1930 yılında, Millet Meclisinde Fethi Okyar'a verdiği bir cevapta:

"Biz mutedil devletçiyiz" diyordu.

Bu prensip, nihayet partinin esaslarından biri olarak kabul edildi.

Ve en nihayet anayasanın (teşkilâtı esasiye) ikinci maddesinde yer aldı. Ve baştan aşağı Türk milletince benimsendi.

Bu ekonomik politikayı kabul, yukarıda kaybettiğim işleri başarabilmek için mutlak bir zaruretti.

Bu politikanın diğer bir önemi de, ferdin fert tarafından sömürülmesinin önüne geçecek olan bütün tedbirlerle donatılmış olmasıydı.

Çünkü:

Devletin ekonomik hareketlerde şiddetli kontrol salâhiyeti, sömürmeyi tepeleyen en keskin bir silâhtır.

İşte biz tarihimizin, mukadderatımızın en ussal (rasyonel) bir verisi olan devletçiliği bu suretle benimsedik.

Bu politika, bize, hem dışa karşı himayeyi yapacak, hem parayı bulacak hem bilgiyi getirecek, hem de muhtaç olduğumuz işleri başartacaktır.

Başarttı, başartıyor ve başartacaktır.

Pek yakında hasıl olacak durum şudur:

Türkiye bütün komşu milletleri giydirecek, kuşatacak, bütün ihtiyaçlarını temin edecek bir kudrette bulunacaktır.

Bence en büyük eksliğimiz henüz motoru yapmak kudretini kazanmamış olmamızdır.

XX. asır motordur.

Motör medeniyeti çağındayız.

Medenî millet, motoru yapabilen millettir.

Devletçilik bize, bunu da verecektir.

Ve çok yakında.

XX. asırda medenî olmanın ilk şartlarından birisi de bütün modern araçları ve donatımıyla bir orduya vücut verebilmektir.

Bu varlığı başaran bir milletin, medenî olduğunda şüphe yoktur.

Modern ordu, modern medeniyetin bir hasılasıdır, örneğidir.

Küçük bir düşünce bu hakikati ortaya koymaya yeter ve artır.

Modern bir orduyu, modern donanmasıyla, modern hava kuvvetleriyle, yaratabilmek için nelere ihtiyaç vardır?

Bunları düşününce davamızın isabeti kolayca kabul edilir.

Japonlar, motoru yaptıktan sonra modern orduyu kurup 1904-1905 Savaşı'nı Ruslara karşı kazandıktan sonradır ki medeniyet dünyasına, medenî millet sıfatıyla üye olabildiler!

Asla unutmayacağız ki, biz Türkler, bağımsızlık savaşlarında bütün bir dünyaya üstün geldikten sonradır ki, medenî dünya bize kapılarını açtı ve girdik.

Burada kalmanın çaresi, her yönden daima ve daima kuvvetli olmaktır.

Devletçi sistem, komünizme şu cihetten üstündür ki, komünizm, tahakkuk etmeyen ve etmeyecek olan bir dava peşindedir. Devletçi sistem ise, tahakkuku her vakit mümkün ve verimli bir tez ardındadır.

Devletçi sistem, sosyal haksızlıkları, insanın insan tarafından sömürülmesini tam olarak ortadan kaldıracak mı?

Hayır!..

Şu halde ne yapacak?..

Soygunculuğu en küçük hadlerine indirecektir.

Fakat unutmayalım ki, komünizmin bütün güzel ve yüksek vaatlerine rağmen uygulamadaki verimi geri çekilmek oldu.

Biz tarihle beraber yürüyoruz. Tarihin gerekimleriyle beraber yürüyoruz. Biz realistiz.

Nereye kadar gideceğiz ve nerede duracağız?

Tarih nerede durursa!

Fakat tarih durmayacaktır.

Durmak; ölmek demektir.

Hayat ilerlemede, ilerilerdedir.

Faşistlik, hayatı gerilerde arıyor..

Ölecektir.

kitap

Komünizm, hayatı tarihin de ilerisinde arıyor. Düşecektir. Hayatın dışında kalacaktır. Düştü ve hayatın dışında kaldı!

Ek: XVII

Altı ok, şu suretle ifade olunabilir.

Saltanatın kaldırılması, tarihî ve hayatî bir zorunluktu.

Saltanat kurumu dejenere olmuş, vatana, millete ihanet etmişti. ve Türk milletini idareden âcizdi.

Son sultan halife Vahdettin, Sevr anlaşmasıyla milleti ve memleketi düşmanlara teslim etmiş, düşmanlara silâhla karşı koyan savaşıların katlini Müslümanlara farz kılmıştı (1).

Kurtuluş savaşlarından sonra, dejenereliği ve ihaneti sabit hanedanı, bir saltanat ve hilâfet kurumunu Türk İhtilâli yerinde bırakamazdı.

Bu, İhtilâlin kendi kendisine ihaneti sayılırdı.

Bu yüzden tarihin hüküm yerini buldu.

Osmanlı hanedanı düşürüldü ve saltanat kaldırıldı... Celâli isyanları esasen bu hanedana karşı millî bir tuğyandan başka bir şey değildi (2).

Bu kaldırılmış kurumun yeniden ihdasına, işi gücü bir yana bırakarak yeni bir hanedan araştırmaya lüzum yoktu. Esasen bir milletin mukadderatının bir hanedanla idaresi modası çok geçmiş, hak bakımından anlamını kaybetmişti.

Cumhuriyet çağdaş devletin en modern kurumu olarak benimsendi ve Türk Cumhuriyeti ilân olundu. (29 Ekim 1923).

Artık Türk milleti kendi kendini idare edecekti. Vasiye ihtiyacı yoktu.

Cumhuriyetin fazilet idaresi olmasının bir sebebi de budur, reşit milletler idaresini ifade eder.

Cumhuriyet 'reşidim!' diyen milletlerin idaresidir.

Türk milleti Cumhuriyeti kurmakla, kurtuluş savaşlarıyla ispat ettiği rüşünü teyit etmiş oluyordu.

Nihayet sultan denilen şahıs kimdir?

Oscar Wilde ne diyor?

Bunun en kestirme, en güzel cevabını bence Salome piyesinde Oscar Wilde vermiştir.

Kraliçe, krala:

"Deve kasabının oğlu!"

Diye haykırır.

Ne kadar yerinde bir hitap!

Hakikaten, düşünülünce hükümdar nedir?

Ona izafe edilen kutsallıkların, rütbelerin, insan üstü şereflerin sebebi nedir?

Nihayet hükümdar da bir insan, bir kasap oğlu, bir çiftçi oğlu, değil mi?

Şu halde bir milletin, bir memleketin mukadderatında, çiflik idare eder gibi miras yolu ile tahakküme ve kullanmaya nereden hak kazanmıştır?

Hükümdarlık bir hak değil, zorla alınmış bir kurumdur.

Hükümdar, Oscar Wilde'in kraliçeye söylediği gibi sadece bir deve kasabı oğlu değildir. Hükümdarlık, başlangıçta bir eşkıyalıktır. Sonraları da kardeş ve millet katillidir.

Size bir hükümdar örneği:

Bakınız tarih ne diyor?

"Sultan Üçüncü Murat'ın ölümünde âdet olduğu üzere Manisa'da bulunan büyük şehzade Mehmet Sultan darüssaade ağasının gizlice gönderdiği haber üzerine Mudanya yoluyla İstanbul'a gelip merasimi mütadei mateme -zahiren- iştirak ve daha pederinin emri tedfini icra edilmeden hiçbir cürüm ve kabahatleri olmayan 19 biraderini derhal idam ettirerek mezarı fenaya gönderilen tabut pedere, o biçareleri peyrev etmek suretiyle kulübü âmmeyi gamnâk eyledi.

Bundan maada hemşirelerinden yirmi dördünü de -üç ayda bir kere valdeleriyle görüşmek kaydiyle- eski saraya tağrip eyledi.

Bu münasebetsiz ahvalin vicdanı umumî üzerinde büyük bir tesir husule getireceğini takdir eden Sultan Mehmet salis (Mehmet III) efkârı askeriyeyi elde etmek için yeniçerilere 1 milyon 100 bin duka altunu atıye, ve vüzera ve ricalden bazılarına da birer hediye ihсан eyledi" (1).

24 kardeşi kız olduklarından ve kendisine rakip olamayacaklarındandır ki, başlarını eski sarayda hapsedilmekle kurtarabildiler. Eğer bunlarda erkek olsaydı, yahut eski Türk âdeti veçhile hükümdar olabilmeleri ihtimali dahilinde bulunsaydı, bir günde katledilen kardeşlerin adedi 43'ü bulacaktı!

Bu hal yalnız III. Mehmet'e has değildir. Kendisine ön gelen ve kendisini takip edenler tarafından da işlendi.

Meselâ yine tarih diyor ku:

kitap

"Selimi saninin (II. Selim) vefatı üzerine büyük oğlu olup Manisa'da bulunan ve o zaman 28 yaşında olan III. Murad sadrazamın arizesini alır almaz İstanbul'a gelip tahta çıktı. Lâkin müşarüleyhin tahta çıkışı diğer padişahların tahta çıkışı kadar sevindirici olmadı. Çünkü kendisi İstanbul'a akşam üzeri vararak karşılanmış ise de -vaktin darlığı yüzünden- tahta çıkış merasiminin icrası ertesi güne bırakılmıştı. Halbuki Murad-ı salisin sarayı hümayuna girer girmez -yani daha resmen tahta çıkmadan- verdiği ilk irade, saltanatı rakipsiz idare etmek üzere beş küçük biraderinin idamına dair idi. Bu ise halka pek fena tesir etmişti. Ertesi gün (8 Ramazan 982) bilcümel vüzera ve rical -ber mutad- matem elbiselerini lâbis oldukları halde sarayı hümayuna gitmişler ve yine alâimi matemî haiz olan padişahı cedide biat eylemişlerdir" (1). II. Fatih Mehmet'in tatbika koyduğu kardeş öldürme kanunu giderek, saltanat müessesesini kardeş kanarası haline getirmiştir. Hâlâ zamanımızda bile, bazı bilim mensuplarının bu faciaları haklı göstermek için ileri sürdükleri sebepler insanı, insanlık namına, bilim adına utandıracak kadar çirkindir. Güya bu kanunun konma sebebi, şehzade isyanlarının önüne geçmek, memleket ve milleti zarardan korumak içinmiş. Yani nerede ise, kardeş katiliği vatan ve millet severlik gereği sayılacak. Zaman oldu ki saray, dökülen kardeş ve masum devlet ricali kanından bir kanara gibi kokmağa başladı. İşte hükümdarlığın içyüzü! Ve işte bütün bunlardan dolayı hükümdarlık kaldırıldı ve Cumhuriyet ilân olundu. Hilâfetin ilgası sebebine gelince; saltanatın kaldırılmasından sonra İslâm hukuku bakımında esasen bunun manası kalmamıştı. Çünkü hilâfet sadece ruhanî bir kuvvet değildir. İslâmlık ruhbanlık kabul etmez. Hilâfet dünya işlerinden el çekmiş bir rahipler kurulunun temsili değildir. Hilâfet cismanî ve ruhanî hükûmet ifade eder. Fertlerin hakkını hukukunu, memleketin muhafazasını âmir bir kuvvettir (1). Bu hükûmete ve bu kuvvete istediği şekli vermek milletin irade ve arzusuna bağlıdır (1). Saltanat ilga edilince, egemenlik şartsız, kayıtsız ulusa intikal etti. ve Türk ulusu Cumhuriyeti seçti. Halife Mecit Efendinin şahsında ise hilâfet mana ifade edemezdi.

Atatürk'ün Seyyit Bey'e cevabı.

Parti toplantısında Adliye Vekili Seyyid Bey tarafından hilâfet Atatürk'e teklif edildiği vakit, Atatürk sadece şu cevabı vermişti:"Tenezül etmem.." (1924) tarihinde pek haklı olarak hilâfet de ilga olundu. Hilâfetin ilgası başka bakımlardan da mütalâa olunabilir. Bir defa hilâfetin Osmanlılara geçmesi kesinlik ifade eden tarihî vesikalarla sabit değildir. Vakıa Yavuz Sultan Selim Mısır'ı fethetti. Emanatı mukaddeseyi Mekke Şerifi Bereket'ten tesellüm etti.

Mübarek emanetler

Meselâ:

Sancağı şerif, Halife Osman zamanından kalma Kur'an'ı Kerim, Peygamber'in bazı dişleri, sakal kılları vesaire.

Fakat bunların Yavuz Selim'e gönderilmesi hilâfetin intikalini ifade etmez. Hilâfetin intikal muamelesi bu değildir.

Nitekim bu emanetler, Mekke Şerifinde olduğu halde, o zaman Abbasi halife Mısır'da idi.

Yavuz Sultan Selim, Mütevekkil Alellah'ı İstanbul'a getirdi deniyor. Ve fakat hilâfeti teslim aldığına dair bir kayda tesadüf edemiyoruz.

I. Abdülhamit zamanına kadar bu müesseseden bahis bile yoktur. Yalnız bu devirde, Kaynarca antlaşmasıyla, terkettiğimiz Kırım üzerinde hilâfetin manevi nüfuzundan bahsedilmektedir.

Gerçi Tanzimat'tan sonraki tarih yazarlarının hemen hepsi hilâfetten bahsederlerse de, bu hususta bir mesnet göstermemektedirler.

Eski müverrihler ise bundan bahsetmezler.

Konunun çözümünü tarihçilerimize bırakalım.

Öyleyse, bir bakımdan, denebilir ki, hilâfet bize geçmediyse kaldırılması da söz konusu olamaz.

Fakat hilâfetin bize geçtiğini kabul edince kaldırılması da zorunlu olur.

1. Hilâfet, İslâmîlar arasında ortak bir kurumdur. Milletçilik duygularını uyuşturuyordu.

2. Osmanlı saray politikası bu ortak kurumu güçlendiriyordu.

3. İslâm tebaası olan Hristiyan devletler ise bütün bir Hristiyan dünyasını bize düşman kılıyordu.

4. Lâik devlet sistemine aykırı idi.

5. Hilâfet gerilik kaynağı idi.

*

Hilâfet İslâmlar arasında ortak kuruluşu. Böylelikle Milliyetçilik duygularını uyuşturuyordu. Halbuki Türk İhtilâli

kitap

Milliyetçilik prensibini kabul etmişti. İkinin bir arada birleşmesine imkân yoktu.

Hilâfet İslâmlar arasında birlik sebebi olmadı

Biliriz ki Müslümanlıkta Arap, Çerkez, Arnavut, Gürcü yoktur. Müslümanlığı kabul edince hepsi Müslüman karde-şidir.

Halbuki hilâfet kurumu bu dileği, bu birliği çeşitli kavimlerden meydana gelmiş olan Müslümanlar arasında kurmak şöyle dursun, bizzat Araplar arasında bile bir birlik kurmayı başaramadı.

Hülâfayı Raşidin, unvanını taşıyan; Ebubekir, Ömer, Osman, Ali'den sonra, iş başına geçen Emeviler zamanında Araplar arasında müthiş kavgalar başladı. Hattâ Ali'nin bile hilâfetini Muaviye tanımadı. Aralarında Cemel ve Siffin savaşları oldu.

Ali'nin oğlu, Hazreti Peygamber'in torunu Hüseyin Kerbelâ'da, Zübeyir oğlu Abdullah ise Mekke'de Emevî sultanlarının orduları tarafından mağlûp edilerek öldürüldüler.

Emevî hilâfeti, Ebu Müslimi Horasanî İhtilâliyle ortadan kaldırıldı. Emevî hanedanı kılıçtan geçirildi. Ölülerinin kemikleri mezarlarından çıkarılarak yakıldı.

Absasîler saltanat ve hilâfeti kuruldu. Aynı zamanda Endülüs'e kaçan Emevî hanedanından Abdurrahman orada halifeliği ilân etti. Lâfın kisası, bu çağda yer yer hilâfetler kuruluyordu. Ve birbirini tanımıyorlardı. Diğer taraftan da Şia (Şii) mezhebi, Osmanlı saltanatının yıkılışına kadar Sünnî hilâfeti kabul etmedi.

Osmanlı hilâfetine gelince, bu ancak bizim İslâm dünyasınca tanınmıştı. Fas, İran vesaire tanımıyordu.

Tanıyanlar da mânen tanıyordu. Katolik Hristiyanların Papa'yı tanımaları gibi.

Osmanlı saltanatı din ve ırk bakımından bir çok milletten kurulmuştu; Rum Ermeni, Yahudi, Gürcü, Kürt, Arnavut, Arap, Çerkez vesaire..

Bunların hepsine Osmanlı deniyordu. Müslüman unsurları is ebirbirine hem Osmanlı, hem de müslüman kardeşler idiler.

Osmanlılığın ve İslâm dininin bu emirlerini samamiyetle benimseyen, imparatorluk içinde yalnız Türkler idi.

Ulusal duygunun düşüşü

Osmanlı edebiyatı baştanbaşa islâmiyet'ten, Arap, Acem edebiyatından ilham almıştı. Her şey ve her şey bu açıdan görülüyor, bu ölçü ile ölçülüyordu.

Zaman oldu ki, Türküm! demek ayıp sayıldı, çünkü Türk... hakaret makamında ve bizzat Türkler tarafından birbirine karşı kullanılır oldu.

Hiç unutmam... İstanbul Hukuk Fakültesinde talebe bulunduğum zamanlarda bir kış sabahı fakülteye giderken, Şehzadebaşında, çarşafli bir anne, on yaşlarında oğlunun kolundan tutmuş onu sürükleyerek zorla okula götürüyordu. Topaç gibi yavrucak tepiniyor, çantasını yerlere atıyor... ağlıyor, gitmek istemiyordu.

Çocuğuna kızan anne, onu:

"Kaba Türk, geri Türk" diye azarlıyordu.

Düşününüz ve düşünelim bir kere...

Bu anne ve çocuk Türk idiler, çocuk ise Türk diye tahkir ediliyordu.

Ve bu hadise Meşrutiyetin ikinci yılında cereyan ediyordu!

Ulusal duygunun düşüş derecesine bakınız!

Naima ne diyor?

Naima gibi devletin resmî bir tarihçisi bile, tarihinin birçok yerinde Türk'ten bahsederken, idraksiz Türk (Etraki bî idrak) deyimini kullanır ve bunu kullanmakta bir sakınca görmez.

Ulusal duygu, bundan başka daha nasıl yok edilebilir.

Ve sultanlar, utanmadan bu gibi tarihleri okuyorlar ve yazarları hediyelere boğuyorlardı. Dejenereliğin bu derecesi nerede görülmüş?

Zaman oldu ki, Rumu, Ermenisi, hatta Yahudisi bile Osmanlılığı benimsemedi. Ne oldukları sorulduğu zaman, Rum'um, Ermeni'yim, Yahudi'yim, hattâ Çingene'yim! demekten çekinmediler.

Fakat Türk, milletlerin en arı soylusu olan bu varlık, Türküm! diyemiyor. O sadece:

"Osmanlıyım! Elhamdülillâh Müslümanım!" diyebiliyordu.

Türk'ün dindaşları olan; Arnavut'a, Arap'a, Çerkez'e gelince bunlar da Müslümanlığı benimsemiyorlardı, bunlar da kendilerine ne oldukları sorulunca:

"Arnavudum! Arabım! Çerkezim! diye göğüslerini gererek cevap veriyorlardı.

Hiç unutmam, meşrutiyette sadrazam İbrahim Hakkı Paşa, henüz Türk süngüsüyle bastırılan Arnavut isyanından Osmanlı Meclisinde söz ederken şöyle demişti:

"Arnavutlar, Osmanlı İmparatorluğu tacının en kıymetli bir pırlantasıdır!"

Acaba Türkler bu tacın nesi idi?

Onu düşünen, akla getiren bile yoktu.

kitap

Araplar ise kavmi necip Arap ünvanını taşıyorlardı.

Meşrutiyet ilân olunur olunmaz, İstanbul'un Divanyolu'nda bir alay kulüpleri belirmişti; Kürt Yardımcılaşma Cemiyeti, Çerkes Yardımlaşma Cemiyeti, Arnavut Başkım Kulübü, Arap Birliği... vesaire. Beyoğlunda; Etinikieterya, Adelfiya Taşnaksutyon kulüpleri Rum ve Ermenileri temsil ediyorlardı. Yahudilerin bile Alyaus İzraelitleri vardı.

Türk kulübü, Türk Birliği diye bir şeye tesadüf olunmuyordu. Sadece İttihad ve Terakki Cemiyeti vardı. Fakat ne ittihadi, ne terakkisi bunu bilen bile yoktu! Mevhum Osmanlılığın İttihadi ve Terakkisi!

Türkçülük hareketi

Ancak Balkan Savaşı'ndan sonra Hamdullah Suphi Tanrıöver, gayretiyledir ki, Türk Ocakları açılmaya başladı.

Ve hemen, Türk olmayan unsurların müthiş itirazlarıyla karşılandı!

İşin asıl acı tarafı, bu itirazlara bazı öz Türk seslerinin karışmasıdır.

Yara, yâr elinden olunca acısı fazla olur.

Bununla beraber, Türk Ocakları memleketin dört bir ucunu kaplamakta gecikmedi.

Kont Sforza ne diyor?

Kont Sforza'nın "Avrupanın Yeni Yapıcıları" adlı kitabında dediği gibi, bu millî hareketidir ki, Türklüğü büsbütün yok olmaktan, yıkılmaktan kurtardı.

Türklük duygusu azaldıkça, Türk zayıf düşüyordu... Türk zayıf düştükçe imparatorluğun yabancı unsurları iki kat kuvvetleniyordu. Çünkü;

Osmanlı Devletinde son iki asır içinde, Türk unsurunun hakikî durumu jandarmalık ve polislik idi.

Ardı arkası gelmeyen isyanları bastırmak, yine ardı arkası kesilmeyen savaşları başarmak, yalnız ve sadece Türkün sırtına yüksetilmiş ödevler idi.

Millî türkülerde millî acı

Millî bir türkümüzde:

"İzmir kışlasında kuram çekilir.

Anamın babamın belleri bükülür

Davulla zurnayı düğün mü sandım?

Al yeşil bayrağı gelin mi sandın?

Askere gideni gelir mi sandım?

Vesaire...

Diğer millî bir türküde ise:

"Ey gaziler, yol göründü..

Yine garip serime...

Dağlar taşlar dayanamaz..

Benim ahuzarime..

Deniyordu.

Bütün bunlar, Türk milletinin imparatorluk içinde yanık bahtından durmadan şikâyet eden mersiyeler idi.

Biraz önce dediğimiz gibi, askerlikten muaf tutulan yabancı unsurlar, rakipsiz olarak ekonomik alanda kuvvetleniyorlardı. Ve millî duygularını besleyerek yükseliyorlardı.

Türkün bu iki kuvvetten uzak kalarak zayıf düşmesi, yabancı unsurların onu hırpalayarak imparatorluktan kolaylıkla ayrılmasını ve yeni devletler halinde ortaya çıkmasını kolaylaştırıyordu.

Şahidi olduğum bir hadiseyi hüznü anmak isterim.

1928 yılında Adliye Vekili sıfatıyla Cumhuriyet Adliyesini teftiş ediyordum.

Denizli'de bir aralık hastaneyi ziyaret etmek istedim. Ziyaret ettim, hem hediyelerimi dağıtıyor, hem de hastaların hatırlarını soruyordum. Bir hasta ile aramda şöyle bir konuşma oldu.

"Hemşeri nasılsın?.."

Saçı sakalı karışmış, perişan bir hal gösteren hasta, dökük dişleri arasından bana bir şeyler söyledi. Fakat ben bunları anlayamadım. Arapça mı, Farsça mı, Türkçe mi? Anlaşılmıyordu.

Hasta başını salladı ve sustu.

Doktordan öğrendim ki, bu adamcağız Denizli'nin Sarayköy kazasından imiş. Henüz Yemen'den gelmiş. Sarayköy'de akrabalarından kimseyi bulamamış. Kendi memleketinin havasıyla uyuşamamış ve

kitap

hastalanarak, hastaneye düşmüş.

Hasta elli yaşlarında vardı.

Aşağı yukarı Yemen'de otuz yıl kalmış... Orada unutulmuş. Cumhuriyet kurulunca İmam Yahya'nın yardımıyla memleketine dönebilmiş.

Fakat ne dönüş!..

Ana dili Türkçeyi unutacak hale gelmiş ve öz memleketin havasıyla uyuşamayarak hastanelere düşmüş.

Kimbilir bu gibi kardeşlerden daha nicelerinin haberlerini, aksaçlı ana ve babaları fersiz gözleriyle uzak yollara bakarak, hâlâ beklemektedirler.

Yemen'de ölenler

Vaktiyle İstanbul'da Abdullah Cevdet tarafından çıkarılan İctihad mecmuasında görmüştüm:

Bir İngiliz istatistiğine göre 25 yıl içinde Yemen'e 2 milyon Türk askeri gönderilmiş, bunlardan ancak 500 bini ödenebilmiş.

Demek ki, yirmi beş yıl içinde Türkün en genç, en dinç kısmından yalnız Yemen'de 1 milyon 500 bin adam kaybetmişiz.

Abdülhak Hâmit ne diyor?

Abdülhak Hâmit'in dediği gibi (1)

"Bir ordu çıkardı bir neferden!"

Bu işler neden böyle oldu?

Bunu benden değil, hilâfet ve saltanat denilen kurumdan sorunuz.

Fakat sakın maksadım, askerlikten bir şikâyet olarak anlaşılmasın.

Tarih bizleri, askerlik sanatının icatçısı olarak tanımaktadır.

Kâşgarlı Mahmud'un dediği gibi, (2) "Tanrı Türkü, insanlığı, şerirlerin şerrinden esirgesin diye, kendine has asker olarak yarattı."

Bundan benim anladığım şudur:

Türk = Tanrı'nın has asker!

Gerektiğinde Türk'ün en küçük şerefi, namusu, Türk ilinin bir çakıl taşı için milyonla Türk feda olalım.

Fakat Yemen çölleri için, amansız idealist hilâfet kurumu için değil, bütün bir dünya için dahi tek bir Türk gencinin burnunun kanamasına millî rıza yoktur. Ve olmayacaktır.

Bütün bir dünya, tek bir Türk delikanlısının burnunun kanamasına değmez.

Türk ve insanlık

Bütün bir insanlıktan bir şey duymuyor musun? İnsanlığı sevmiyor musun?

Çok ve pek çok şeyler duyuyorum ve seviyorum.

Fakat ıssız dağlar başında koyunlarını güden yarım çarıklı Türk çobanı, bana daha çok şeyler duyuruyor, daha çok sevgiler sindiriyor!

O kadar ki, İnsanlık eski Mısırlarıyla, Yunanistanlarıyla, Romalarıyla ve bunlar bütün estetik eserleriyle ayağa kalksalar ve yanı başlarında bugünün kendi verimleri olan bütün medeniyeti, musikisiyle, şiiirleriyle, sanatlarıyla ve bütün eserleriyle gözümün önüne dikseler, dikilseler, benim gözüm, benim duygum, benim sevgim, yine ıssız dağlar başında yanık kavalını üfleyen, yarım çarıklı Türk çobanıdır.

O, bunların hepsinin üstündedir.

Hilâfet ve onun müeyyidesi olan Osmanlı saltanatı bütün bir Hristiyan dünyasını yok yere bize düşman ediyordu.

İngiltere, Fransa gibi, büyük bir kısım İslâm kurumundan kuşkuluyorlar ve Osmanlı Devletini bir ayak önce taksim etmek, parçalamak politikasını takip ediyorlardı.

İslâm tebaaya malik olmayan Hristiyan devletler dahi İslâmlık ve Hristiyanlık diye bize karşı bir ikilik duyuyorlar ve bu suretle bütün bir Hristiyan dünyasında başta bizim Hristiyan teb'a olmak üzere Türklük aleyhinde müthiş propagandalar yapıyordu.

Yirminci asırda, Aylılar ve Haçlılar davası sürüp gidiyordu.

Hilâfet kurumu, Türk ulusunun, Türk toplumunun geri kalmasına sebep oluyordu. Biliriz ki, dinler, değişmez kaidelere dayanırlar. Hilâfet kurumu da bu kaidelere istinat ettiğine göre değişiklik kabul etmiyordu. Her yeniliğe bid'at, her terakki hamlesine küfür deniyordu.

Din gericilerin elinde bir silâhtı.

Bu yüzden hiç değilse, Batı Türkleri Avrupa'dan üçyüz yıl geri kaldılar. (1) Birkaç misâl:

Bizde III. Murad zamanında matbaa açılmasına karar verilmişti (2). Fakat açılmadı. Dini görüş engel oldu...

III. Ahmed zamanında açılabilirdi. Patrona Halil isyanında yıkıldı, yakıldı. Ancak I. Mahmut zamanında işlemeye başladı. Halbuki basın harflerini Türkler, Sümerliler zamanında icat etmiş bulunuyorlardı. Bütün

kitap

milletlere ön gelmeleri lâzımdı. Matbaa vaktinde açılsa idi, eğitim ona göre yayılırdı.

Her yeniliği bid'at, küfür sayan şeriat, Türk askerliğinin de hiç değilse yüz yıl geri kalmasına sebep oldu. Tâ I. Osman zamanında istenen ıslahat II. Mahmud devrinde başarı sağladı.

Eğre bu ıslahat vaktinde ve zamanında yapılabileseydi, Osmanlı Devletinin mukadderatı değişebilirdi. Hiç değilse Türklerle meskûn olan Kırım gibi yerler elden gitmez, yeni yeni Türk ülkeleri elde edilerek Türk birliğine doğru büyük hamleler yapılmış olurdu.

Bilhassa dinin birtakım hurafelerle karışması devlet işlerinde, Türk milletinin mukadderatında pek fecî neticeler doğurdu.

Hurafe ve batılın devlet işlerine tesiri

III. Mustafa, II. Selim gibi en yenici geçinen padişahlar bile devletin mukadderatını bu hurafelerle idare etmek bahtsızlığında kaldılar.

Bakınız nasıl?

III. Mustafa, Ahmed Resmi Efendi'yi Büyük Frederik'e gönderdiği zaman, ondan usta müneccimler istemişti. (1)

Prusya Kralı Büyük Frederik, Türk elçisine.

"Benim müneccimlerim şunlardır: 1. Çok tarih okumak, 2. Hazineyi dolu tutmak, 3. Askere, her vakit, muharebede imiş gibi, barış zamanlarında dahi savaş manevraları yaptırmaktır. Padişah hazretlerine de bu müneccimleri tavsiye ederim" demişti.

Cehaletin derecesine bakınız ki, III. Mustafa onun devlet erkânı, Büyük Frederik'in o zamanki başarılarını, mutlak mevcudiyetini farzettikleri müneccimlerinin hünerine veriyorlardı.

III. Selim'ün, Osmanlı tarihlerinde diğer bir adı da, müceddidi bünyanı saltanat'tır. Bu padişahın birçok yenilik hareketlerinin yanında açıklanması mümkün olmayan birtakım hurafelerle hasta olduğunu da görüyoruz.

Meselâ:

Yusuf Ziya Paşa sadareten çekildikten sonra yerine bir sadrazam bulmak kaygısına düşülmüş, bir türlü bulunamamış! Nihayet devlet erkânı şuna karar vermişler:

Sultan halife hazretleri istihareye yatacak ve rüyasında kimi görürse sadaret o adama verilecek.

III. Selim abdest alarak istihareye yatmış. Fakat rüyasında kimsecikleri görememiş.

Sultanı tekrar yatırmışlar, bu defa da rüyasında Cenaze Hasan Paşa adında birisini görmüş. (1)

Zamana bakınız ki, tarihin âciz, cahil diye vasıflandırdığı bu adamcağız, herkesten iyi haddini bilir bir kimse imiş ki, sadaret gibi bir mevkie lâayık olmadığını, bu işi başarmak kudretinde bulunmadığını yana yakıla anlatmaya çalışmış, fakat meramını kimselere dinletememiş.

Yaka paça, zorla iş başına getirilmiş.

İşin sonu ne oldu?

Bunu kestirmek zor değildir.

Kırımı geri alalım derken Ruslara dünya kadar yer kaptırdık ve imparatorluk temellerinden sarsıldı. Bu haller Fransız İhtilâli sıralarında, yâni, insanlık son çağlara girerken vukua geliyordu.

Hilâfetin Türklüğe zararları

Hilâfet, lâiklikle uzlaşamazdı. Yeni Türk Cumhuriyetini lâik kılmak birkaç bakımdan zorunlu idi.

1. Dinle devleti birbirinden ayırarak modern bir cumhuriyet kurmak için.

2. Dini Türkün ilerleme adımlarının önünde engel olmaktan çıkarmak için.

3. Ve nihayet modası ve manası yok olmuş, bütün bir tarih içinde Türk'e, yalnız ve sadece zararı dokunmuş böyle bir kurumu yok etmek için.

4. Ulusal duygusu uyuşukluktan korumak, ona hızını vermek için.

Lâiklik bazılarının anladığı yahut anlatmak istedikleri gibi dinsizlik değildir. Devletin dinle ayrılığıdır.

Esasen devlete din izafe etmek kadar yanlış bir şey düşünülemez.

Biliriz ki, dinler o dine girenlere bazı ödevler yükler.

Meselâ:

İslâm dininin şartı beştir. 1. Kelime-i şehadet getirmek, 2. Namaz kılmak, 3. Hacca gitmek, 4. Oruç tutmak, 5. Zekât vermek, gibi.

Devlet ise tüzel kişiliktir (hükmî bir şahsiyet). Bu ödevleri yerine getiremez.

Nasıl anlatayım.

Bir devlet düşünülebilir mi ki, hacca gitsin de hacı devlet efendi olarak dönsün?

Yine bir devlet tasavvuru mümkün müdür ki, abdest alarak beş vakitte namaz kılsın? Ramazanlarda oruç tutsun?

Osmanlı Kanunu Esasisi (Anayasa) ve birinci ve ikinci teşkilâtı esasîyelerimiz, "devletin dini dinî İslâmdır.

Ahkâmı şeriyenin tenfizine Büyük Millet Meclisi memurdur" gibi birtakım maddeleri ihtiva ediyorlardı ki, bu hem gülünç, hem de zararlı idi.

kitap

Gülünç olmasının sebeplerini biraz önce göstermeye çalıştık. Fakat bu hükümler aynı zamanda zararlı idiler. Çünkü:

Dinle devlet birbirinden ayırt edilmedikçe din devlete direktiflerini veriyor ve zalim hükümdarlarla onların emir kullarının elinde bir baskı aracı oluyordu. Hükümdarların ve onların hükümetlerinin en fena hareketleri dinle meşru gösteriliyordu.

Bir iki misâl:

Mecmaüledep kitabı

Mecmaüledeb adında bir risalede deniyor ki:

"Padişah, halife zalim olsa da ona itaat gerektir. Çünkü, her millet lâıyk olduğu idareyi bulur kaidesi şeriat esasıdır. Bunun aksine hareket edenler kâfir olurlar."

Görülüyor mu? Pespayerlerin elinde din nelere vesile ve vasıta oluyor?

II. Mahmut zamanında Mora'yı kaybettiğimiz vakit, bunun din bakımından terki gerektiğine dair bir de fetva çıkarılmıştı. Fetvayı vaktin şeyhülislâmı Dürrüzade Abdülvehab vermişti. (1)

İdaresizlik kolayca şeriatın sırtına yükletiliyor ve akan sular durduruluyordu.

Bizdeki isyanların, kaytaklıkların hemen hepsi şeriata arka verdi.

İkinci Teşkilâtı Esasiye hazırlanırken

Hiç unutmam, İkinci Teşkilâtı Esasiye (anayasa) projesi vekillerden ve milletvekillerinden kurulu özel bir kurum tarafından Atatürk'ün başkanlığında Ankara istasyonundaki Cumhurbaşkanlığı Özel Kalem Müdürü binasında konuşulurken, dinle ilgili maddelerin projeden çıkarılmasını ben teklif etmişim.

Dinle devlet işlerinin birbirine karışması Türk milletinin felâket sebebi olduğunu ileri sürmüştüm. Yalnız bizim değil, hattâ Roma devletinin dahi yıkılış sebebinin Hristiyanlık olduğunu iddia etmişim.

Kâzım Karabekir

General Karabekir, fikirlerime asabiyetle hücum etti.

Fethi Okyar

Bay Fethi Okyar:

"Canım böyle şeyleri karıştırmayalım. Biz İhtilâlciler miyiz? Yoksa devlet idarecileri miyiz?" diyerek meseleyi kapatmak istedi.

Atatürk ne dedi?

Atatürk, "Zamanı gelir..." deyince, maddeler perojede bırakıldı.

Fakat gün geçtikçe hakikat kendisini göstermeye başladı.

1926 yılında Millet Meclisinin tasdikine iktiran eden Türk Kanun-i Medenisinde (Medenî Kanun) "Reşit, dinini intihapta serbesttir" maddesi vardı.

Diğer taraftan anayasada sözü edilen maddeler duruyordu.

Bu müthiş çelişiklik devam edemezdi. O maddeler Teşkilâtı Esasiye'de kaldıkça bir gün irticain, yakasından tutarak inkılâbı sorumlu tutması onun hak ve yetkileri gereği olurdu.

Çünkü Teşkilâtı Esasiye'ye aykırı hareket olunamaz.

İnönü'nün bir takriri

Nihayet 1927 yılında İsmet İnönü ve arkadaşlarının bir takririyle meclis mahut maddeleri, oy birliğiyle

Anayasadan çıkarttı. Ve Türk Cumhuriyeti lâik cumhuriyet oldu.

Yani insanlarca kutsal olan din, hükümdarların yahut herhangi bir şefin elinde oyuncak olmaktan kurtarılıp, el değmeyen ve ebedî olan vicdanlara mal edildi.

Din ancak vicdanlar içinde emin ve masundur. (1)

Türklük ve lâiklik

Türklerde lâik devlet:

Lâik devlet, Türklere yabancı bir devlet sistemi değildir. Devletlerarası hak yazarlarından Nys meşhur eserinin (2) başlangıcında bu sistemin Turanlı bir kurum olduğunu kaydetmektedir ki, reddi imkânı olmayan bir çok deliller ve uygulama bu görüşü teyit etmektedir. Nys'e göre lâiklik Türklerden Hristiyanlara geçti.

Cengizliler devletinde bu cihet apaçık görülmektedir. Meselâ, Cengiz hanedanına mensup kadın ve

erkeklerden bazıları Şaman, bazıları Hristiyan bulunuyorlardı. Papazlara, lâmalara, imamlara ve saireye eşit bir saygı gösteriliyordu (3).

Hattâ Cengizin, Hülâgû'nun boş zamanlarında Hristiyan, Budist, İslâm Âlimlerini bir araya toplayarak, huzurlarında din söyleşileri yaptırarak pek meşhurdur.

Bu bilginlerin Moğol sarayı usul ve âdetlerine göre uymak zorunda oldukları bir nokta vardı. O da, Kağan'ın, huzurunda fazla bağırılmamaktı. Aksi hareket eden kim olursa olsun dışarı alınır ve temiz bir sopa atılırdı.

Cengiz'e ön gelen büyük Asya'daki Türk devletlerinde geçer sistemin Lâiklik olduğunda şüphe yoktur.

İslâm'dan sonra; doğuda ve batıda kurulan Türk devletleridir ki, dünya işlerinden halifenin elini kestiler. Ve hilâfet otoritesini sırf moral bir kurum haline koydular.

Hülâgû Bağdat'ı fethettikten ve Halife Mustansır'ı öldürdüküden sonra, Abbasi hilâfeti 35 yıl açık kalmıştı...

İslâm milletleri kendi başlarının kaygusuna düştüklerinden hilâfet meselesiyle uğraşmadılar yahut uğraşamadılar.

Hülâgû'nun bütün Abbasi hanedanını kılıçtan geçirmesine, rağmen Ahmet adında biri Mısır'da Türk Kölemenlerine başvurarak Abbasî hanedanından olduğunu söyledi. Bir alay adamlarla bunu ispat etti.

Tarih, vakayı şöyle anlatıyor:

"Otuz beş senedenberi meydanda halife unvanını haiz bir zat olmadığı halde 609 yılında Mısır'a Araptan bir cemaat geldi. Yanlarında siyahî bir adam olup, anın Ahmet İbni İmam Elzahiridnimam Elnasır idiğini söylediler.

"Sultan Baybars, Devlet ileri gelelerinden kurulu bir meclis akt ile Araplar, minval meşruh üzere anın nesebine şehadet eylediler! Anların ifadelerine göre bu zat İmam Müstefer'in biraderi ve Müstansır'ın Ammi olmak lâzım gelip kadı dahi şuhut ile anın Beni Abbas'tan olduğuna hükmetti. Bu hüküm bir nevi tevatür beyyinesine dayanıyordu. Anın üzerine Müstansır'ı billah Ebulkasım Ahmet deyutelkip olunarak Baybars ve sair nas, ana hilâfetle biat eylediler. O dahi kâfei umuru müslimini alâ melâinnas Baybars'a tevfiz eyledi" (1).

İkinci defa olarak, Abbasi hilâfeti bu suretle kurulmuş oluyordu. Fakat yine Cevdet Paşa diyor ki:

"Nas bunca yıllardanberi Hülafayı Abbasiye'ye almış olduklarından bu halifei nev cah, canibi Iraka giderse halk onun başına toplanır ve Bağdat istilâs olunur diye Baybars onun başına toplanır ve Bağdat istilâs olunur diye Baybars onun ordusunu tanzim ile ânî canip Iraka gönderdi. O dahi Aney'e kadar gitti. Lâkin bir fırka tatar askeri gelip onu ve maiyyetindeki kalabalığın ekserini katlettiler."

Dikkat ediliyor mu, hilâfet ne hale düşmüş bulunuyor?

Türk Sultanı Baybars, halifeye bir ordu hediye ediyor ve onu Irak üzerine memur ediyor.

Tarih bundan sonrasını daha dikkati çeker bir tarzda anlatıyor:

"Baybars Mısır'a avdetinde yine Âli Abbasdan Halife Müsterişte münthehi olduğu mervi olan Ahmet namında biri zuhur ile 660 senesi evahirinde ispatı nesepe etti ve hâkim biemrillah Ahmet deyu telkip olunarak ona da hilâfet ile biat olunduysa da Baybars onu kalenin bir burcunda iskân ile dairesinin tanzimi için masraf etmedi. Fakat hutbelerde namı Baybars namiyle beraber zikrolunurdu.

Devleti Fatimi'ye munkariz ve Mısır'da Galat'ı Şia mezhebi zail olmuş ise de gerek Mısır'da, gerek diyarı Afrikiyede Şia bakayası mevcut olduğundan onların zuhuruna mani olmak üzere Mısır'da resmî bir Halife-i Abbassî bulunması Kölemenlerin efkârı siyasiyelerine muvafık idi. Lâkin Halifei Nevcahın adamları şehre inip umuru devlete dair söz söyler olduklarından iki sene sonra Baybars onu Nas ile ihtilâttan menetmiştir. Bu zat ise çok yaşadı. Kırk bu kadar sene halife namını taşıdı. Andan sonra Mısır'da halife unvanını alan Abbasiler, hep onun neslindedir" (1).

İşte I. Selim'e hilâfeti teslim ettiği söylenen III. Mütevekkil Alellah, bu ne idüğü belli olmayan adamın soyundandır.

Tarih diyor ki, "Mısır'da resmî bir halife bulunması Kölemenlerin efkârı siyasiyelerine muvafık idi."

Belki de bu zaruret yüzünden Abbasi hilâfeti ikinci defa uyduruk verilmiş bir şeydi. Çünkü, Müstansır Billah Ebulkasım Ahmet zamanında böyle bir adam ortada yoktu.

Yine dikkate değer ki, halife, devlet işlerine dair söz söyleyince Baybars'ın emriyle hapis edilivermişti. Önemi bu kadardı.

Şu cihet de kayda değer ki, Türkler İslâm'ı kabul ettikten ve devlet işlerini ellerine aldıktan sonra hilâfetle, saltanatı daima ayırt etmişlerdir. Denebilir ki, hilâfeti sırf moral bir kurum haline koymuşlardır.

Bu hal, Kıyasî Enbiya yazarı Cevdet Paşa tarafından da teyit olunarak deniyor ki: "Mütevekkil hadisesinden sonra hilâfet sözde Abbasî halifelerde idi. Fakat hüküm ve hükümet Türk beylerinin eline geçmişti."

I. Mütevekkil hâdisesi şu idi.

Mütevekkilin oğlu Müstansır ile aralarında bir hakaret işinden dolayı dehşetli bir düşmanlık başgöstermişti. Bu hal nihayet Mütevekkilin öldürülmesiyle sonuçlandı.

Bu işi, Türk beylerinden Vasıf ve Boğa ve Küçük Boğa gibi kimseler üzerlerine almışlardı. Bir çarşamba gecesi Mütevekkil sarhoş iken cellâtlar üzerine hücum ederek halifeyi öldürdüler ve oğlu Müstansır'ı hilâfete geçirdiler.

İşte bu hadiseden sonradır ki Hicret yılınının 250 sine doğru, artık Abbasi devlet işleri Türklere geçmiş bulunuyordu.

Halife Müstansır, altı ay hilâfetten sonra öldü. Yahut zehirlendi.

kitap

Müstansır'dan sonra hilâfeti gelen Mutez askerinin maaşını vermediğinden Türkler tarafından hakaretle hilâfetten kovuldu. Hapsedildi. Ve nihayet öldürüldü. Bu ve bundan sonraki halifeler zamanında şurada burada boyuna hilâfet davası güden adamlar da eksik olmuyordu.

Hicret yılının 325 senelerinde üç hilâfet kurumu mevcut bulunuyordu:

1. Bağdat'ta Türkler idaresinde Abbasi halifeler,
2. Endülüs'te Emevi halifeler,
3. Fas'ta Alevî halifeler.

Halife Müstekfi'nin atılmasından ve Mutiullah'ın hilâfete getirilmesinden sonra vaziyeti Cevdet paşa şu yolda izah eder:

"Müstekfinin berveçhi bâlâ hali günü muktedirin oğlu Mutiullaha biat olundu. Lâkin Müstekfi'nin hiç olmazsa resmen bir veziri vardı. Muti'de o da yoktu. Yalnız bazı havayicine karşılık olmak üzere Mazeldule tarafından tahsis olunan mutad işlerini görmek ve dairesinin irat ve masraf defterini tutmak için bir kâtibi vardı ve artık halifenin şan ve itibarı kalmayıp bir hususta kendisine müracaat olunmaz oldu" (1).

İslâm'da din ile dünya

İslâm'da din ile dünya işleri ayrı şeyler miydi?

Cürci Zeydan (2), Seyit Ali Emir (3), Seyyit Bey (4), Abdurrezzak (5) gibi tarihçiler hilâfetin din ve dünya işlerinin düzenleyicisi olduğu fikrindedirler.

Fakat, tarihte tesadüf edilen bazı olaylar bu görüşlere az çok aykırıdır.

Hazreti Peygamber Mekke'yi fethettikten sonra Hümeyn Savaşı'na giderken devlet işlerine yirmi yaşlarında olan Attap'ı, diyanet işleri için de Maaz'ı bırakmıştı.

Hilâfet din ve dünya işlerini içine almış olsa bile Peygamberin hayatında caiz gördüğü bu ayrılık yahut bu iş bölümü din ile dünya işlerinin tefrik edilebileceğine işaret sayılmaz mı?

Bizce bunda şüpheye mahal yoktur.

Osmanlı tarihinde bir hadise bu görüşümü doğrular.

I. Selim bir gün iç oğlanlarına fena halde kızmış, kırk kadarının öldürülmesini emretmiş. Erkân telâşa düşmüş, fakat kimse aksini söylemeye cesaret edememiş. Nihayet Zenbilli Ali Efendiye haber vermişler.

Müftü gece I. Selim'in yanına gelmiş. Aralarında şöyle bir konuşma geçmiştir.

"I. Selim - Hayır ola hoca, bu vakitte ziyaretten maksadın ne ola ki?

Zenbilli Ali Efendi - Öldürülmelerine ferman buyurulan kırk kadar adamımızın affını delâlete geldim.

I. Selim - Hoca sen artık dünya işlerine de karışır oldun. İstersen sana bir vezerat vereyim.

Zenbilli Ali Efendi. - Hayır efendimiz. Dünya işlerine karışmaya değil, ahiretinizi kurtarmaya geldim."

Cevabında bulunmuş. Uzun bir muhavareden sonra Selim emri geri almış ve kırk kişi ölümden kurtulmuş.

Şu konuşma Osmanlı saltanatında dünya ile din işlerinin hem de birinci halife olduğu söylenen Selim zamanında bile ayrı ayrı şeyler telâkki edildiğini göstermez mi? (1)

Bizce bunda da şüpheye mahal yoktur.

Fikrimiz şudur ki:

Türkler İslâmiyet'i kabul ettikten ve devlet işlerini ellerine geçirdikten sonra hilâfetle saltanatı, başka bir deyimle, din ve dünya işlerini birbirinden ayırmışlar ve hilâfet makamını dinî bir kurum haline koymuşlardır.

Ve bunda, Türk ulusal kurumlarının yani lâik devlet sisteminin muhakkak ki etkisi olmuştur (1).

Bunların bazen o kadar etkisi görülüyor ki, şaşmamak mümkün değildir.

Meselâ:

Mısır'da bir taraftan Fatimi halifeler hilâfeti yaşatırken, aynı yerde ve aynı zamanda Türk Kölemenler hükümet sürüyorlar ve İslâm hukukunun hiçbir suretle kabul edemeyeceği bir şahsı tahta oturtuyorlar ve taçlandırıyorlardı. Bu şahıs:

Bir Türk kadını olan Şecrüddür = İnci ağacı'dır.

Malûmdur ki, kadınların devlet, hükümet reisliğini İslâm dini kabul etmez.

Halbuki Şecrüddür, IX. Louis gibi, Hristiyanların kutsal diye tapındığı kralı yenmiş ve esir etmiş, 80 bin altın kurtuluş akçesi almıştı. Bu büyük yiğitliği ve ustalığından dolayı Mısır tahtına oturtuldu.

Yine Türk olan Hanife ve İnanç hatunların, Halep ve Şam hâkimelikleri malûmdur.

Görülüyor ki, her bakımdan Türkler, Arapların hilâfet kurumuna verdikleri anlama uymamışlar, İslâm oldukları halde millî usullerine göre, devlet ve hükümet şekillerini devam ettirmişlerdir.

Mısır ulemasından Abdurrezzak, 'İslâm'da Hükümet', adlı eserinde, hükümet ve devlet şeklini tayinde İslâmların serbest olduğunu iddia etmektedir. Bundan dolayı Camiülezhher ulemasınca afaroz edilmiştir.

Netice:

1. Politik bakımdan, hilâfet, İslâm tarihinin herhangi bir çağında İslâmlar hattâ bizzat araplar arasında birlik sağlayamamıştır. Tersine, karışıklığa yol açmıştır.

2. Birçok halife aynı zamanda hükümü sürmüşlerdir. Abbasiler Irak'ta, Fatimiler Mısır'da, Ubeydi aleviler Fas'ta, Emeviler Endülüs'te.

Osmanlı hilâfetini ne Fas, ne de İran tanımadı.

kitap

3. Türkler İslâmiyet'i kabul ettikten ve devlet işlerini ele aldıktan sonra hilâfetle devleti birbirinden ayırdılar ve halife bugünkü papa halini aldı.

Şu halde üçüncü halife Osman'ın öldürüldüğünden beri İslâmlar arasında bile kanlı ve korkunç anlaşmazlıklara yol veren ve İslâm birliği maskesi altında bir imparatorluk kurulması gibi imkânı olmayan hayalî dava güden hilâfeti, Anadolu Türklüğünün başına musallat etmekte mana ve sebep ne olabilirdi? Hiç!

Sadece zarar.

Türklerin İslâmiyet'i kurtarması

Cevdet Paşanın da dediği gibi, bir yandan Haçlıların diğer yandan Moğolların hücumuna uğrayan İslâmiyet'i Türklerdir ki kurtardılar ve ona yaşama imkânını sağladılar (1).

Ben diyeceğim ki, İslâmiyet Türk zekâsının, Türk kılıçlarının gölgesi altındadır ki, yücelebildi. Yoksa yerinde yeller eserd.

Fatimilerin ihaneti

Nitekim Nurettin'i Şehit Haçlıları, Filistin'den sürüp atmaya çalışırken Mısır'daki Fatimi halife peygamber torunlarından olduğu iddiasında bulunan halife, Haçlılarla Nurettin'e karşı ittifak yapıyordu (1).

Tıpkı 1914-1918 Dünya Savaş'ında Mekke Emiri ve Peygamber torunu Şerif Huseyn'in biz Türklere karşı düşmanlarla birleşerek Müslüman Arapların Türklere silâh atması gibi.

Fakat işin yanık ve hazin ciheti şudur ki, Türk, İslâm yolunda varını yoğunu verdiği halde Türk olmayan hemen bütün Müslümanların, büyük bir nankörlükle Türk'ten şikâyetçi olmalarıdır! Hristiyan, Osmanlılar ise büsbütün ayrı.

Hükûmet başındaki Arnavutlar ve Araplar

Hele biz Batı Türkleri, yalnız varımızı yoğumuzu bu yolda vermiş değiliz. İşlerin başına da Türk'ten başkalarını getirdik, uzak gitmeye ne hacet? 1908'de Meşrutiyet ilân edildiği vakit, iş başında sadrazam olarak Avlonyalı Arnavut Ferit Paşa bulunuyordu. Sarayın en sözü geçer adamları, İzzet Hocalar, Selim Melhameler idi.

Balkan muharebesinde Osmanlı devletinin Hariciye Nazırı Nura Dunkyan idi.

Avusturya Hariciye Nazırı Baron Erental bu sıralarda Yunanistan hakkında Osmanlı hükûmetine bazı bilgi vermek istemiş, fakat Viyana büyük elçimiz Mavro Kordato olduğundan işi ona açamamış.

"Nasıl açayım? Rum'dur. Yunanistan'a haber verir."

Demiş.

Halimizi düşününüz bir kere.

Bekir Sami hatırası

Hiç unutmam, Bağımsızlık savaşları sırasında, Londra Konferansına Ankara hükûmeti tarafından gönderilen murahhas heyeti arasında İzmir milletvekili sıfatıyla ben de bulunuyordum. Reisimiz olan Çerkez Bekir Sami'nin işi gücü Kafkasya'da bir Çerkez devleti kurduğunu görmüştüm. Halbuki biz Türk istiklâlini kurmaya memur idik.

Türk devleti işlerini Türk'ten başkasına vermeyelim... Türk devleti işlerinin başına öz Türk'ten başkası geçmemelidir.

Bir istatistik

Ali Seydi rahmetli merak etmiş, Devleti Osmaniye tarihinde, bir istatistik çıkarmış, buna göre 200 kadar sadrazamdan yüzde 10'u Türk olup, üst tarafı yabancı milletlerdendir.

Bu hallere göre, kötü idareden şikâyet biz Türklerin hakkı iken, talihin ne hazin cilvesidir ki fenalıkların belli başlı müsebbibleri, Türk olmayanlar, Türk'ten şikâyetçi kesilmişlerdir.

Tarih diyor ki:

Devlet işlerinin başına devletin kurucusu olan kavimden başkaları geçince, o devlet inkıraz bulur. Yani millet, istiklâlini kaybeder.

Misal mi istersiniz?

İşte Abbasiler, işte Endülüs ve işte Osmanlılar!

Yeni Türk Cumhuriyetinin devlet işleri başında mutlaka Türkler bulunacaktır. Türk'ten başkasına inanmayacağız.

Türk milliyetçiliği

kitap

Atatürk İhtilâli'nin belirli yönü Türk milliyetçiliğidir. Türk olmaktır. Geçmiş bu prensip temizledi. Yeniliği bu prensip getirdi. Bütün Türk İhtilâli, bütün eserleriyle bu prensibe dayanıyor. Bundan en küçük bir yan çizme geriliğe dönüştür. Ve ölümdür.

İşte bütün bunlardan dolayı Bizanslaşan saltanatın, Türk olmayan Osmanlı saltanat ve hilâfet idaresinin asırlar içinde kısaca anlamı şudur:

Türk'ten başka unsurların kuvvetlenmesine yarayan, bunlarla beraber ve yaşatmak, yaşamak için Türk'ü sömüren bir varlık. (1)

İşte bütün bunlardan dolayıdır ki, Atatürk İhtilâli, Bizanslaşan saltanatı, vatansız ve milliyetsiz hilâfeti kaldırdı. Ve bütün bunlardan dolayıdır ki, milliyetçiyiz, cumhuriyetçiyiz, lâikiz...

*

Niçin milliyetçiyiz?

İhtilâlin büyük Şefi Atatürk, buna cevap olarak şunları söylüyor:

"Bizim vüruh ve tatbik kabiliyetini gördüğümüz mesleki siyasî, millî siyasettir. Dünyanın bugünkü umumî şeraiti ve asırların dimağlarımızda ve karakterlerde temerküz ettirdiği hakikatler karşısında hayalperest olmak kadar büyük hata olamaz. Tarihin ifadesi budur. İlimin, aklın, mantığın ifadesi böyledir.

Milletimizin kavi, mesut yaşayabilmesi için devletin tamamen millî bir siyaset takip etmesi ve bu siyasetin, teşkilâtı dahiliyemize tamamen mutabık ve müstenit olması lâzımdır. Millî siyaset dediğim zaman kastettiğim mana ve medlûl şudur: Hududu milliyemiz dahilinde her şeyden evvel kendi kuvvetimize müsteniden muhafazai mevcudiyet ederek millet ve memleketin hakikî saadet ve umeranına çalışmak. Alelittlak tulu emeller peşinde milleti işgal ve ızzar etmemek. Medenî cihandan, medenî ve insanî muameleye ve müteakabil dostluğa intizar etmektir." (1)

Hilâfet ve saltanat neden kaldırıldı?

Hilâfet ve saltanatı niçin kaldırdık?

Ve... Niçin Cumhuriyetçiyiz?..

İnönü ne diyor?

İsmet İnönü '22 Kasım 1339' yılının parti toplantısında eski Başvekillerden Rauf Orbay'a karşı şu beyanatta bulunuyordu.

"Halifeyi ziyaret meselesi, halife meselesidir.

"Devlet adamı olarak, hiçbir zaman hatırımızdan çıkaramayız ki, hilâfet ve saltanat orduları bu memleketi baştan başa harabeye çevirmişlerdir. Hilâfet orduları vücuda getirmek ihtimalini daima gözden uzak tutmayacağız. Türk milleti en acı ıstıraplarını halife ordusundan çekmiştir. Bir daha çekmeyecektir.

Bir hilâfet fetvasının, Harbi Umumi (Birinci Dünya Savaşı) tehlikesine bizi attığını hiçbir vakit unutmayacağız. Bir hilâfet fetvasının millet ağaya kalkmak istediği zaman, ona düşmanlardan daha iğrenç bir surette hücum ettiğini unutmayacağız.

Tarihin herhangi bir devrinde bir halife zihninden bu memleketin mukadderatına karışmak arzusunu geçirirse, o kafayı mutlaka koparacağız!

Herhangi bir halife gelenek, fikir, şekil olarak, açık veya kapalı, Türkiye mukadderatında alâkadarmış gibi bir durum almak isterse, Türkiye devlet ileri gelenlerini mükâfatlandırmış gibi bir zihniyet ile düşünürse, bunları memleketin hayatıyla, varlığı ile tam zıt sayacağız.. Hareketlerini ihanet sayacağız." (1)

Halkçiyiz

Halkçiyiz ve inkılâpçiyiz.

Modern lâik Cumhuriyeti 'Milliyetçiliği ve Devletçiliği' tarihin zarurî bir verisi olarak benimsedikten sonra, halkçılığı da bunların pek tabii bir neticesi olarak kabul etmek gerekirdi. Kabul edildi.

Tarih ne diyor?

Biz Türklere, lâiklik gibi, halkçılık da yabancı bir kurum değildir. Demokratlık Türklerin millî seciyelerinin zorunlu sonucudur. (1)

İngiliz Wels, bu noktayı ne kadar güzel ifade eder. Der ki:

"Türkler memleketinde, her Türk efendidir, beydir. Bunun için aralarında geçimsizlik eksik değildir. Çünkü hiçbiri kendini diğerinden aşağı tanımaz. Türkler kendi memleketlerinden çıkıp da yabancı illere vardıklarında padişah olurlar. Tıpkı denizin dibindeki incilere benzerler.. Bunlar denizin dibinde iken bir şey değildirler. Çıkınca en yüksek değeri kazanırlar."

Müverrih Hüsameddin'in bir görüşü

Amasya Tarihi müellifi rahmetli Hüsameddin'den işitmiştim.

Bir gün Abbasi halifelerinden Memun şairleri toplamış. Hepsine, milliyetleriyle öğünmeleri için emretmiş: Arap şair, Hazreti Peygamberin Arap olduğundan, Kur'an'ın Arap diliyle geldiğinden, Arap soyluluğundan söz etmiş.

Acem şair, kısıraların saraylarında Acem ihtişam ve daratından dem vurmuş.

Rum şair, eski Yunan'ın sanat, mimari vs. büyüklüğünü anlatmış.

Sıra Türk şaire gelmiş, Memun, "Sen de öğün bakalım" demiş. İsmi geçen şairler, şaşkınlıkla bizimkine bakmağa; bu da ne söyleyebilir ki, söyleyecek neyi vardır ki, gibi bir davranışla bakmaya başlamışlar.

Türk şair demiş ki:

"Benim doğduğum Türk illerinde, gerçi ne Arabın, ne Acemin, ne de Yunan'ın övündüğü şeyler yoktur.

Fakat bu topraklarda Tanrı köle yaratmaz!" (1)

Romanya Başvekillerinden Profesör N. Yorga, Osmanlı Türklerinden bahsederken diyor ki:

Yorga'nın görüşü

"...Geniş demokrasi, din ve cinsiyet farkı gözetmeksizin, bütün zeki, atılgan ve değerli insanlara, sokağın toz ve çamurları içinden, debdebeli vezir atına binmeye kadar imkân bahşediyordu." (2)

Osmanlı saltanatı bile, millî karakterimizin belirli yönü olan demokratlığı bir türlü yerinden oynatamamıştır.

Kâtip Çelebi'nin biraz önce kaydettiğimiz şahadeti de göz önünde tutulunca halkçılığın Türklük bakımından da bir zorunluluk olduğunu anlatmakta zorluk çekilmez.

Modern devletin amacı

Bütün bunlardan sonra, hatırlamak gerekir ki, modern devletin amacı kendisini vücuda getiren insan toplumunun manevî ve maddî mutluluğunu elde etmektir.

Bu amacı şöyle, kısaca ifade mümkündür.

Her şey halk için ve halkla beraber.

Bunun içindir ki, Cumhuriyetin birinci Anayasa'sında:

"Hâkimiyet bilâ kayt ve şart milletindir. İdare usulü halkın bizzat ve bilfiil mukadderatını idare etmesi esasına müstenittir.." deniyordu.

Türk Cumhuriyetinin hareketi ve bütün uğraşları, kendisini ancak Türk milletinin çıkarları için ifade etmelidir ve edecektir.

Türk demokrasinin anlamı

Ulus egemenliği, kayıtsız ve şartsız halk egemenliğidir. Bu egemenlik, bu irade ancak Türk ulusunun, Türk halkının çıkarları için belirir ve görünür. Türk demokrasisinin anlamı budur.

Türk İhtilâli'nin verisi olan halkçılık prensibi budur.

Neden inkılâpçiyız?

İnkılâpçiyız.

Evet inkılâpçiyız. Zira hayat sürekli bir değişikliktir.

Durmak ölümdür. Yaşamak ve yaşatmak istediğimiz için inkılâpçiyız.

Ek: XVI

Komünizm kritikleri

Kropotkin ve Wels'e göre:

İngiliz tarihçisi Wels, pratik bakımından komünizme çok kuvvetli bir tenkit yöneltmiştir ki, bunu şuracığa kaydetmemek bir ziyandır.

Wels'i bu hususta düşündüren önemli nokta şudur:

Biliriz ki, liberal ekonomi sistemini kabul eden devletlerde, devlet, iktisadî hiçbir işe karışmaz. O sadece âsâyişi korumakla yükümlüdür. -Klâsik bir deyimle- devlet, bir gece bekçisidir Böyle olduğu halde, devlet, rüşvetlerin, binbir suiistimallerin önüne geçememektedir. Memurları boyunca cezalandırdığı halde, yine durmadan mücadele zorunda kalmaktadır.

Düşünebiliriz ki, komünizmi kabul eden devlet, ekonomik teşebbüsleri tamamıyla benimsemiş ve ferde bu alanda hiçbir faaliyet tanımamıştır.

kitap

Daha açık ifade edelim, komünist devlet her şeyi üzerine almıştır. O tâcirdir, çiftçidir, sanayicidir, her şeydir. Çocuğun doğduğu günden, ihtiyar olup öldüğü güne kadar herşey ona aittir. Süt analıktan kefenliğe kadar. Devlet fırıncıdır, devlet terzidir, devlet kasaptır, devlet meyhanecidir, vesaire, vesaire... Devlet sadece gece bekçisi iken, suiistimalin önüne geçemezse ve geçemediği bugün bir realite ise, biraz önce kaydettiğimiz gibi her şeyi başarmakla yükümlü olunca artık suiistimalin derecesini düşünelim bir kere! Bunu havsala almaz.

Bu bir yıkım olur.

Özgeçiliği kurmaya çalışırken, hırsızlığı ve eşkiyalığı yaymış olacağız.

Denebilir ki, devlet hırsız olur mu?

Fakat devlet moral bir kişiliktir.

Kendi kendine faaliyette bulunmaz. Bulunamaz.

Devlet mekanizmasını şahısla işletir.

Wels'in demek istediği bütün iktisadî işleri ellerinde tutacak olan bu kişilerin suiistimalleri nasıl önlenecektiri? (1)

Mevcut mesleklerin en solu ve ilerisi sayılan anarşistlere gelince, şeflerinden Prens Kropotkin'in komünizmaya yönelttiği bir kritiği de buraya kaydetmezsek eksik bir şey yapmış oluruz.

Kropotkin diyor ki: (1)

"Ferdî sermayenin baskısından kurtulmak için insanlık binlerce yıldır savaş halindedir. Bu meseleyi hâlâ çözümlenememiştir... Komünizm, bu baskıyı fertten alarak devlete vermekle baskıyı dayanılması güç bir hale getirmiş bulunuyor. Ve insanlığa kurtulabilmesi mümkün olmayan bir esirlik durumu hazırlamış oluyor!"

Ek: XVII

Seviye savsatasına Namık Kemal'in bir cevabı

Namık Kemal, Hürriyet adlı yazısında şu fikri ileri sürüyor:

"...Amm denilecekmiş ki, halkımız maarifçe daha hür olacak derecelere gelmemiştir. Evet! Biz de teslim ederiz ki, çektiğimiz taaddiyatın çoğu noksanı marifetten geliyor. Eğer halkın terbiyesi tam olaydı, bin yerde emsali görüldüğü gibi, hürriyetini derhal istihsal ederdi.

...Lâkin ahaliyi hakkından müstefit etmek için, galeyan umumiye intizar edip durmak bir hükûmete lâyük müdür?

Maarifçe hürriyete mütehammil olmak tâbirinden anlaşılmasın ki, cahil bir halka hukuku siyasiye ve şahsiyesi verilirse idare muhtel olur. Ta yanımızdaki Karadağ'ın hali bu davanın butlânına delil kâfidir." (2)

Namık Kemal'in bu çok taraf tutucu düşüncelerini ileri atılımlar karşısında hâlâ halkımızın seviyesinin geriliğinden bahseden mürtecilerin kulaklarında küpe olsun diye kaydediyorum.

Ek: XVIII

Sadullah Paşa yeniliği nasıl anlatıyor?

Seviye safsatasına bir cevap daha

Sadullah Paşanın mektuplarından. (1)

Tevfik Paşaya... Çetin'e elçisi.

"Tevarihî muhtelifle ile üç kıt'a lütüfnamenizi almıştım.

Şimdiye kadar cevaplarını uzattığıma sebep ihmal değil, uzunca cevap yazabilecek vakti kazanmaktı. Bazen hususî ve resmî galeler, bazen gurbetten, bazen dahi bu mevsimin güzelliğinden mütevellit muhtelif daiyeler maksada mâni oluyorlardı. Mektubunuzu tenevvü muhteviyatı ve tarafı devletlerine olan muhabbet ve incizabın şiddetli tesirâtı kısa sözle borcu edaya kâfi değildir. Bu mülâhazata göre her vakit teehhüratı vakıyı mazur ve temadî taatufat âliyeleriyle muhibbi muhlislerini mesrur buyuracaklarında şüphe etmem.

Birinci mektubunuzun ekser mebahisi yine Guizot'a mütealliktir. Efkârı hakkındaki mutaleatım arızai ahiremde epeyce mufassal olduğundan yeniden tekrarına hacet yok ise de, Reşit Paşa merhuma müteallik mülâhazatı söz götürecektir şeylerdendir.

"Bir güzel Türk diplomati olmaktan ziyade Avrupa diplomatıdır. Büyük Petro gibi hareket edecek yerde frengâne davranmıştır." demiş.

Guizot'nu şu itirazı pek tuhaf! Müverrih, mânasından ziyade tabirdeki letafeti iltizam etmiş benziyor.

İslahat denilen şey ülemai müteehhirinin keşif eylediği kavaidin bir memlekette icraatı demek olmakla, Reşit Paşa bizdeki taamülât ve muamelât siyasiyeyi Tanzimata esas ittihaz etmiş olsa yeni bir şey yapabilir miydi? Reşit bir vezir zeki, Petro ise müstakil bir haris olduğundan ikisinin birbirine teşbihi kıyas maalfarik olmaz mı? Reşit kan dökülmesinden bîzar olduğundan, masuniyeti hayatı temin etmek isterdi. Petro ise istiklâl mahiranesini müdahalei memleketten kurtarmak için kan dökerdi. Doğrusunu söyleyeyim: Guizot'un cüz'iyat ve külliyyat mesailde mütalealarını pek yavan görüyorum.

kitap

Reşit Paşa Tanzimat hakkında Meternih'ten reyini sual etmiş, Babî'li'de kaleme iken Meternih'in risale şeklinde bir lâyhâi cevabiyesinin Âli Paşa kalemiyle tercümesini okumuştum. O da, Guizot gibi, Reşit Paşaya mukallit olma diyor. Ve mânası istenilen tarafa çekiliyor; tevriyeli birtakım mütalaatı siyasiye beyan ediyorsa da ne yapılmak lâzım geldiğinden asla bahsetmiyor.

Hutubu cesimde birtakım kelimat ve mütalaatı müphemle söyleyip, asıl islahata akli ermediğini şakşakai tâbirat ile örtmek, azimi ricali siyasetten geçinmek isteyen diplomatların âdâtı müstemirelerindedir.

Meternih'in, bulunduğu asrın harekâtı fikriyesine muktezi tesisatı hürriyetkâraneysi galatı idrak addederek konservatör kalmakta ısrarı, mukallit olmamak daiyesine mebni idi. Akıbet ne oldu? Galatı idrak, asrın efkârında değil, kendi aklında imiş. 48 İhtilâli altında ezildi. Hatasını anladı, amma mevkiinde değil, vatanında bile durmayıp firar eyledi.

Taklit! Taklit! diye edilen tarizatı müstehziyane vukuatı âlemin suveri cereyanında ehli dikkate göre hafi olmıyan esbab ve tesirata bakmayıp müteemmilâne ve hâkimane değil, mütehakkimane telâffuzatı hod seraneden ibarettir. Meselâ, nuru irfan ile gözü açılmış bir milletin tesisat-ı terakki pervanesini ötede geri kalmış bir millet taklit ederse taklittir deyu badisi olan ricali tezyif etmek lâzım gelir mi?

Guizot'un mütalaası böyle çıkmaz yola gidiyor. Hulâsa her memlekette gördüğümüz asarı terakki, ümmehatı medeniyet olan bilâdı mamurci azimenin asar tak'ididir... Bir millet kusvayı terakkiye varıncaya kadar mukallit, akranına faik olursa mukalidünbih olur. Bu mesele'i bedihiyeye karşı Guizot'un mütalaatı gibi sözler hakikatı tanımamak demek olur. Şu kadar diyebilirim ki, asrındaki ricali siyasiye Reşit Paşanın yanında biraz küçük kalırlar. Kendi yaptıklarıyla anın asarını mukayese ederlerse sıhhati müddeayı kendileri dahi itiraf ederler.

Reşit Paşanın dirayet ve cüreti ve metaneti ve tabiatı beşeriyeye vukufta istidat ve mehareh hassaları bir derecede idi ki en meşhur rical-ı devlet unvanını ihraz edenlerle mukayesesinde rüçhanı değilse, müsavatını teslim etmeğe her müverrih-i siyâsi mecburdur. Hayif ki meşahirimizin namlarını âlemde ipka ve sehlilmümteni asarı siyasilerinin kadrini ilâ edecek memleketimizde kuvvetli kalemler olmadığından, Reşit Paşa gibi kalilülnazir bir müceddidin kıymeti tarihçe takdir olunamıyor. Eğer müelliflerimiz olsaydı Guizot gibi zevatın Türrihat mütalaatını okuyan zatlar görülürdü.

Mükâtebede serbestçe mübahase ve muhavereyi sevdiğinizden Guizot'un sünühatiyle çarpıştım. Reşide korkak tâbirini itlâk etmesinden, şarka dair koca ministerin hiç haberi olmadığını anladım. Bu tâbir hakikatı tahkir olduğundan, ruh müşarilleyhe mütevevssilen Guizot cenaplarını protesto ederim.

*

Not: Rahmetli Ebuzaia Sadullah Paşanın bu mektubunu o zamana göre edebiyat tarihimizde ileri bir atılım olarak göstermektedir ki, şüphe yok, çok yerinde bir şeydir.

Ben ise bu mektubu, fikir ve kavrayış bakımından zamanımızda dahi taklide değer ve pek çoklarımızı hakikatler karşısında tenvire medar bir vesika diye kaydediyorum.

Sadullah Paşanın bu mektubunda: "İslâhat denilen şey" fıkrasıyla başlayan istifhami cümle bu Türk oğlunun inkılâp, daha doğrusu İhtilâl denilen hadiseyi ne kadar etraflı, esaslı ve bilimsel kavradığına bir belgedir.

Bugün dahi İhtilâli yahut yenilik denilen şeyi bundan etraflı ifadeye imkân var mıdır?

Sonra Reşit Paşa ile Büyük Petro arasındaki farkı ne kadar güzel canlandırıyor.

Meternih'in Reşit paşaya tavsiyelerini ne derli toplu ve mantıklı bir surette yerlere vuruyor. Hakikaten Meternih bütün başarı tılsımını muhafazakârlıkta buluyordu. Her türlü yenilik aleyhinde idi. Bu hali, bu kanaattır ki günün birinde, politikasıyla Napolyon'u yenmiş olan bu büyük devlet adamını, memleketinden çamaşır arabasıyla kaçmaya mecbur kılmıştı.

Sadullah Paşanın kritikleri önünde Guizot gibi âlim, Meternih gibi zamanın Makyaveli sayılan Fransız ve Avusturya devlet adamlarının ne kadar basit düşünceli insanlar olduklarını anlamakta güçlük çekilmiyor.

Sadullah paşa, aynı zamanda vatanımız ve milletimiz için de üzgündür. Yeter derecede okuma seviyemiz olmadığından, bu hakikatler millete gösterilmediğinden yakınmaktadır.

Paşanın bundan yıllar önce yazdığı bu güzel mektubu bilhassa İhtilâller bakımından önemli buldum. Sadullah Paşa radikal İhtilâl istiyor. Yarım yamalak değil.

Mektubun önemli bir noktası da:

Hâlâ bir çoklarımızın zihinlerini dolduran batılayı yıkıp atmasıdır.

O batıla da şudur:

"Efendim, medenî kanunu aldık. İcra kanunuyla borç için hapsi kaldırdık. Şunu yaptık, bunu ettik, ama bunlar taklittir. Bizim ihtiyaçlarımıza uyarlar mı?"

Bunu yıllar önce Tan gazetesinde Ahmet Emin söylüyor. Borç için hapsin iadesini ısrarla istiyordu.

Elli üç yıl önce yükselen paşanın sesi, elli üç yıl sonraki dileğe şu cevabı vermişti:

"Bir millet kusurayı terakkiye varıncaya kadar mukallit, akranına faik olursa mukalidünbih olur. Hülâsa her millette gördüğümüz asarı terakki ümmehatı medeniyet olan biladî mamurel azimenin asarı taklididir."

Ne yazık ki Atatürk İhtilâli, Reşit Paşa inkılâbının savunucusu kadar bilimsel ve mantikî savunucularını hâlâ bulamadı.

Fakat bulacaktır.

Ve bu yakındır.

Gençlik geliyor.

Ek: XIX

İhtilal ve ödev

Her şeyde, her işte olduğu gibi, yenilik davası güden herhangi bir İhtilâlin başarı şartlarının başında ödev gelir.

Konfüçyüs mezhebinde Allah'ın bir sıfatı da (niteliği), vazife idi. Ödevini yapmıyan, Allah'ı tanımayan bir suçlu, bir günahkâr olurdu.

Ödev bu kadar kutsal bir şeydi.

Basit bir hakikat olmakla beraber, ödevini başaranıdır ki, mutlaka hayatta başarı sağlar.

Ödevini başaran milletler ise bütün milletlerin üstünde olanlar, hiç değilse, "Ben varım!" diyebilenlerdir.

Bence, medenî milletlerin belirli niteliği, düzenli bir tarzda vazife bilincidir.

Bu nitelik ne kadar artarsa, medenî kabiliyet de o ölçüde artmış, gelişmiş olur.

Geri milletlere bakınız, orada bu niteliği de geri bulacaksınız.

İlerlemişlere göz atınız. Yine bu niteliği de (vasfı) ilerlemiş göreceksiniz.

Vazifeyi bütün mukaddesatın üstünde tutan milletler, her şeyin üstündedirler.

Japonları, İngilizleri, Almanları bu sırada anabiliriz.

Konfüçyüs'e göre bu gibilerin başarı sırrı, ödevi (vazife) Allah yapmak, Allah olarak saymaktır (1).

Ödevi benimseyebilmek için önce onu inanla, aşkla sevmek gerekir.

Türk İstiklâl savaşlarını göze alanlar, o yolda ölenler, daha doğrusu yaşayan ve yaşatanlar ve sonra Atatürk

İhtilâli'ni yapanlar hep böyle vatan aşkıyla, inanla çalıştılar ve başardılar.

İşte bu adamlardır ki, insan üstü oldular, yapılamaz denilen işleri başardılar.

Ne güzel bir ata sözü vardır:

"Olmaz, olmaz deme beyim... olmaz, olmaz!"

Bu söz bir şartla yerini bulur.

Ödevini kaydettiğimiz şartlar altında başarmakla.

Almanların uçaklarla Girit'i alması bunun en güzel bir örneğidir.

Biz Türklerin XVII. asırda ve 27 yılda 200 bin şehit vererek inatla Girit'i fethetmemiz ödev denilen Allah'ın bir görüntüsüdür.

Ödevini başaran İhtilâlin eksikliği yenmemesine imkân yoktur.

*

Münafıklar

Dikkat edilmelidir ki, yenilik davası güden İhtilâlin ve İhtilâlcilerin arasında bazı münafıklar türeyebilirler.

Bunlar sureti haktan görünürler.

Sizden yapılanı, her şeyi alkışlarlar.

Bunlara sakın inanmayınız.

Yeniliklerin en büyük düşmanı bunlardır.

Bütün bir insanlık tarihinde yaratılan yenilikler bunlardan çok zarar görmüşler, çok acı çekmişlerdir.

Hatırlamaya değer ki, önce İsa'yı alkışlayan ve sonra ihbar eden havarilerden Şem'un'dur.

Bu gibi Şemun'lar her ileri hareketlerde vardır.

Her işin başında bunları tepelemek lâzımdır ki, yenilik yolları engellerden temizlenmiş olsun.

Hazreti Muhammed, bu gibi münafıklarla çok uğraştı ve nefes aldırmadı. Bunlar kaytıklardan (mürteciler) daha tehlikelidirler.

Bunların yüzünden İslâmîlik doğarken büyük tehlikelere maruz kaldı.

Fransız İhtilâli'nin birini sürçmesine, Napolyon imparatorluğunun kurulmasına sebepler arasında bu gibi münafıkların rolü büyük oldu (1).

*

Atatürk İhtilâli'nde bazı münafık tipleri mütalaa edersek, maksadım daha açık bir surette ortaya konmuş olacaktır.

Meselâ Medenî Kanunu, meselâ Şapka Kanununu, Lâtin harflerini ele alıyorum:

Kanunlar kabul edilince, münafıklar derhal melon şapka'yı başlarına geçirirler. Latin harflerini öğrenmeye çalışırlar, sakallarını, bıyıklarını keserler, modern bir adam olarak gözükmek için ne yapmak lâzımsa yaparlar. Hep sizden görünürler. Maksatları yerlerinde tutunmak, menfaatlerini korumaktır.

Fakat gözünüzden uzaklaşınca, önlerine gelene yapılan işlerin yolsuzluğundan, doğru olmadığından, bunların sonu gelmeyeceğinden, zorla kabul ettiklerinden, ilk fırsatta bunların kaldırılması gerektiğinden dem vururlar.

Bunlar insafsız, menfaat düşkünüleridir.

İhtilâli bunlardan temizlemek, başarının birinci şartlarındanıdır.

Bunların yalancılıkları yüzlerine vurulmalı, teşhir olunmalıdır.

kitap

Fikirlerin hazırlanması.

Fikirlerin hazırlanması. Ve milletçe mal edilmesi...

İhtilâl adını verdiğimiz yeniliklerin uygulama alanını kolaylıkla bulabilmeleri için, fikirlerin hazırlanması pek yerinde bir şey olur.

Bu ne kadar iyi hazırlanmış ise, başarı da o ölçüde çabuk ve esaslı olur. Çünkü bu suretle, gelmekte olan yeniliği millet kendine mal etmiş bulunur. Ona inanla sarılmış olur. İnan milletin moralinde yer aldıktan sonra, yenilik kendine lâzım olan kuvvetin en büyüğünü kazanır.

Bu hususa önem vermeyen veya vermeye vakit bulmayan yenilik hareketleri zorluklara, büyük güçlüklerle uğrar. Hele zamanı da kolluyamamışlar ise, düşmek bunlara mükadderdir.

Fransız İhtilâli ve fikirler

1789 Fransız İhtilâli'nin birkaç defa sürçmesine rağmen en nihayet tutunmasında, hazırlanmış olan fikirler en büyük rolü oynamıştır.

Voltaire'lerin piyesleri, filozofi yazıları, hattâ Rasine'lerin, Kornelle'lerin vatanperverane piyesleri ve nihayet Rousseau'ların hattâ Montesquieu'lerin eserleri ve Fransız ansiklopedisi, İhtilâlin düşününü (fikriyatını) hazırlamaya yardım etmiş olduklarını kim inkâr edebilir?

Şey Bedreddin İhtilâl

Düşünü (fikriyatı) yeter derece hazırlanmayan ve zamanını kollayamadıklarından düşen İhtilâller arasında bizim Şeyh Bedreddin hareketini kaydetmek pek yerinde bir şey olur. Gerçi Bedreddin, zamanını tam kolladı. Saltanatın en zayıf bir gününde İhtilâl patlak verdi. Fakat İhtilâlin fikriyatı aydınlarca benimsenmiş değildi.

Paris komünü ve Rus İhtilâli

K. Marx, 1871 Paris Komünü hareketinin düşün sebepleri başında bilhassa zamanın uygunsuzluğunu kaydeder.

1917 Rus İhtilâli'nde, halkçı edebiyatın, başta Maksim Gorki ve Tolstoy gibi mistikler olduğu halde, en büyük rolü oynadığında ve hazırlandığı şüphe yoktur. Şair, tarihçi ve düşünürleri bir yana bırakıyorum.

Türk İhtilâli

1918'de başlayan Türk İhtilâli de bilhassa aydınları bakımından fikriyatsız değildir.

1839 Tanzimatı ve buna ön gelen düşünce; meselâ, Mustafa Reşit Paşa ve onun okulu.

1876 Mithat Paşa meşrutiyeti ve bunun edebiyatını yapan Namık Kemal, Abdülhak Hamit, Şinasi, Ebuzziya, Edebiyatı Cedide okulunun Batılı fikirleri yayması.

Sonra 1908 meşrutiyetini takip eden Batılı fikir hareketlerinin 1919 Cumhuriyet İhtilâlini hazırladıklarında, onu beslediklerinde şüphe yoktur (1).

Demek oluyor ki, 1919 İhtilâli arkasında aşağı yukarı bir asırlık kültüre dayanıyordu.

İstiklâl savaşlarının ardı sıra Türkiye'nin en modern kurumlara kolaylıkla alışmasında şüphe yok ki bu kültür büyük âmil oldu.

Ek: XX

Türk İhtilâli'ni tutunma sebepleri

Türk İhtilâli'ni hazırlayan ve tutunduran sebepler:

Türk İhtilâli'nin sebeplerini kısaca, küçük bir çerçeve içinde toplamak mümkündür. Fakat burada kaydedeceğimiz esaslar, gelişi güzel şeyler değildir.

Thèophile Lavall'e'nin düşüncesi

Th-eophile Lavall'e'nin, Türkiye Tarihi'ni başlangıcında der ki.

"Doğuda bugün cereyan etmekte olan olaylar, dünyanın bu kısmını harekete getiren ve birkaç asırdır sürmekte olan İhtilâllerin arkası ve verimidirler (1).

Yazar, bu satırları 1859'da yazıyordu. Ve 1839 Gülhane Hattı hümayunu, 1856 Islahat Fermanı sonunda Türkiye'de meydana gelen yenileklere işaret ediyordu.

Atatürk İhtilâli'nin ifadesi

Biz, Atatürk İhtilâli'yle onun tutunma sebeplerini ne ile açıklar ve ifade edebiliriz?

Şüphe yok ki, dünya İhtilâlleri içinde büyük bir özelliği olan son Türk İhtilâli, gelişigüzel sebeplerin bir verimi değildir. Buna ön gelen, ekte söylediğimiz gibi, bu İhtilâlin ve verimi olan yeni kurumların sebepleri, arkamızda kalan asırlardır. Ve hiç değilse üç asırdır.

Tanzimat ve Islahat Fermanı

Tanzimat ve Islahat Fermanı inkılâpları şu durumun ürünüdür:

1. Derebeylik ve bunu takip eden eşkıyalık.

Can, ırz, mal güveni yoktu. En âdi eşkıya, ta padişahına kadar, herkesin canında, ırzında, malında sahip olmak hak ve yetkisini kendinde buluyordu. Osmanlı tarihine dair yazılan bütün eserler, resmî ve gayri resmî, bu hususu doğrulamaktadır.

Naima, Âta, Cevdet Paşa, Ebul Faruk gibi tarihler.

2) Mezhep anlaşmazlıkları.

Sünnilik, Alevîlik ve kökleri bunlara bağlı bir çok tarikatları İslâm unsuru arasında müthiş bir geçimsizlik nedeni oluyordu. Millet, padişahına kadar, resmen Sünnî idi. Ve Sünnilikten gayri İslâm mezhep ve tarikatlarını gâvurlukla, küfürle töhmet altında bulunduruyordu. Ayaklanmalar ve bastırmalar birbirini kovalıyor, kan gövdeyi götürüyordu. Kurtulmak isteyenler şehirleri boşaltıyor, dağlara sığınıyor ve bu suretle yeni yeni eşkıyalık ocakları kuruluyordu. Cumhuriyet devrinde tepelenen Dersim İsyanı bile eski rejimin son izlerinden birisidir. Bir cümle ile durumu belirtmek gerekirse, denebilir ki, vicdan hürriyeti, düşünce hürriyeti yoktu.

Bu yüzden İslâm, hatta Türk unsuru arasında bile derin bir ayrılık vardı. Alevîlik, Sünnîlik gibi (1).

3. İslâmlarla Hristiyanlar arasında din anlaşmazlığı vardı. Rahipler, bunu İslâmlara karşı çok istismar ettiler. Ve bu hal Osmanlı İmparatorluğunda dirlik vermeyen bir kargaşalık kaynağı oldu.

4. İsyanlar.

Türkten başka unsurlar; Arap, Arnavut, Bulgar, Sırp, Rum, Romen, lâfi kisası imparatorluğu meydana getiren bütün unsurların önü ardı gelmeyen ayrılık isyanları, Türk'ü son derece yorgun düşürüyordu. Bunlara bir de saraya karşı Türk Celâli isyanları eklendi (1).

5. Yine önü arkası gelmeyen dış savaşlar imparatorluğu parça parça koparıyor. Bütün bu felâketler yine Türkün sırtına yükleniyordu.

6. Eski devlet örgütlerinin dejenere olması, ekonomik, sosyal, siyasal bakımlardan yeni zamanların gereksinimlerini karşılayamaması.

Bu yolda verilmiş lâhiyalar, ileri sürülmüş düşünceler bu hakikati pek güzel ortaya koymaktadır (2).

7. Vergi alınmasındaki zulümler, angaryalar.

8. Sefer (savaş) ilânında halkın boyuna soygun ve talanlara uğraması.

9) İdaredeki karışıklık, rüşvet ve irtikâp halkı devletten o kadar soğuttu ki: Allah mahkemeye düşürmesin... Beylik çeşmeden su bile içme sözleri mesel oldu.

Tanzimatı ilân eden Gülhane Hatıhümayunu ve Islahat fermanı bütün kaydettiğimiz bu yolsuzlukları gerçekleştiren belgelerdir.

Ve bütün bunlardan dolayı Tanzimat ve onu takip eden Islahat fermanı yeni kurumlar vücade getirdi.

Mithat Paşa 93 anayasasıyla Tanzimat ve Islahat fermanının getirdiklerini fazlasıyla kanun haline koydu. Ve devlet işlerinde millet gözetlemesini getirdi.

Osmanlı-Rus seferinden sonra II. Abdülhamit'in hükûmet darbesi, uğraşla uğraşla vücuda getirilen bu yenilikleri yok etti. Ve bu dehşetli kaytıklığı korkunç bir baskı takip eyledi. Otuz üç yıl sürdü. İç ve dış dertler Türk unsurunu ve Türk vatanını o kadar zayıf düşürdü ki, 10 Temmuz 1908 İhtilâli bile Osmanlı İmparatorluğunu bekleyen fecî sonucu önleyemedi.

10 Temmuz 1908 İhtilâli tam manasıyla bir Orta Çağ devleti teslim almıştı. Bütün kurumlarıyla, dejenere olmuş bir Orta Çağ devleti.

Bu İhtilâli takip eden, 1914-18 Dünya Savaşı imparatorluğu bekleyen sonucu hızlandırdı.

Osmanlı İmparatorluğunun yıkılması o kadar korkunç ve tehlikeli oldu ki, az kalsın Türklüğü de beraber sürükleyecekti.

Atatürk İhtilâli - Nitti ve Hitler.

İşte o vakit, eski İtalyan Başvekillerinden Nitti'nin dediği gibi, dünyanın en büyük ayaklanmalarından biri oldu (1).

Bu hareket yine Hitler'in güzel ifadesiyle tekrarlayalım; "Bu ayaklanma Türk ulusunun, mazlum milletlere muhteşem bir örnek olan heybetli direnişi idi, ki, başında Atatürk bulunuyordu" (2).

Bizce bu ayaklanmanın sebepleri iki bakımdan mütalâ olunabilirler.

1. Dış tehlike.

2. İç tasfiye zarureti.

kitap

Dış tehlike, Batı Türklüğünü ve Batı Türklerinin vatanını tehdit ediyordu. Düşmanlar ta vatanın bağırına dayanmışlar, Sakarya önlerine kadar sarkmışlardı. İç tasfiye, bu defa radikal olacaktı. Hilâfet ve saltanat kurumları atılacak, mutlaka yıkılacak ve en modern anlamıyla, ekonomik, sosyal, siyasal bakımlardan asrımızın gereğine uygun millî bir Türk Cumhuriyeti kurulacaktı.. Bunu zorlayan sebep; Ek: XVII de kaydedildi. Görülüyor ki, son Türk İhtilâli, akla esiveren bir kapris eseri değildir. Geçmişin ekonomik, sosyal siyasal sebeplerine dayanan ve mânâsını tarihî kaderden alan bir harekettir. Bu bahiste, önemli noktalardan birisi şudur:

Son İhtilâlin başarı sebepleri

Bu kadar radikal bir yenilik, yeni Fransız ansiklopedisinde (1) denildiği gibi, bir çok Avrupa memleketine üstün olan bu yenilik, daha düne kadar Orta Çağ kurumlarıyla idare edilmeye alışmış bir millette, Türk milletinde nasıl tutunabildi?

Avrupalıların ve bizde aydın geçinen tatlı su frengi kafalıların anlayamadığı da budur.

Bunlara göz yumabiliriz. Bunlar Türk milletini ve Türk tarihini anlamamışlardır. Ve anlayamayacaklardır. Burada ileri sürülen sorunun karşılığı şudur:

Türk milletinin her milletten üstün bir geçmişi vardır. Bu zengin gelenekler, bu zengin anekdotlar onu görgüce, ruhca her zaman ve her vakit yüksek ve zengin tutmuştur. Büyüklüğe alışkın bir millet küçüklük içinde yaşayamazdı. Tıpkı gün görmüş büyük yaşamaya alışmış bir insan gibi. "Böyle insanlar fakir de düşseler, ruhî asâletlerini, karakterlerini daima muhafaza ederler. Yeni, büyük bir durum içine girince şaşırırlar. Namık Kemal bu hakikati ne güzel ifade etmiştir:

"Fakir olduysa millet şanına noksan gelir sanma.
Yere düşmekle cevher sakıt olmaz kadrü kıymetten."

İşte son Atatürk İhtilâli'nin getirdiği en modern kurumlar karşısında Türk milletinin durumu budur. Yeni kurumları Türk milletinin bu hasleti, soyluluğudur ki, yadırgamadı. Onları her vakit benimsedi (1).

Biz Türk milletininin bu durumunu şu suretle de sembolize edebiliriz:

Hakir düşmüş, fakat asil, görgülü, terbiyeli bir adam düşünelim. Ve yine görgüsü kıt, terbiyesi eksik, sonradan görmüş diğer birini düşünelim.

Bunlar büyük, muhteşem, resmî bir ziyafete davetlidirler. Göreceksiniz ki, sonradan görmüş milyoner zengin, frakını giymesini, silindir sapkasını tutmasını bilmeyecek, salona girerken telâşa kapılacak, nihayet şaşkınlıktan ev sahibinin elini sıkarken ayağı halıya takılacak, yüzüstü kapanacaktır. Herkese gülünç olacaktır. Görgülü soyluya gelince, eski, fakat tertemiz elbisesini kendisine yakıştırmamasını bilecek, sonra da mütavazi ve fakat vakur durumu herkesi imrendirecek ve muhteşem yer ona asla yabancı gelmeyecek, pek tabîî görünecektir.

Bu tabloya hâkim olan psikoloji, olduğu gibi Türk milletine uymaktadır.

En aşağı elli asır dünya tarihinin mukadderatında söz söylemiş bir millete, Türk ulusuna Atatürk İhtilâli'nin yenilikleri ağır gelemezdi. Vaktiyle buna olamazdı diyenler, şimdi de hayretlere düşenler, önce, Türk milletinin kim olduğunu ve tarihinin mânâsını anlamaya çalışmalı ve öğrenmelidirler.